HÍRÖS

KECSKEMÉT MÚLTJA ÉS JELENE

2015. ŐSZ-TÉL

Történelmi

A KECSKEMÉTI MÉDIACENTRUM HELYTÖRTÉNETI MAGAZINJA

A beszélő köntös városa

8–11. oldal

A TARTALOMBÓL:

- Török kút a Nagykőrösi utcából
- Az első kecskeméti repülőnap
- A sosemvolt víztorony története
- A mélybe merült „Senki szigete”
- A fekete halál utolsó látogatása
- Egy rejtélyes futballmeccs 1945-ben

KECSKEMÉTI TERMOSTAR Hőszolgáltató Kft.

termostar
A MEGÚJULÓ HŐFORRÁS

MÁR 20 ÉVE 40 EZER KECSKEMÉTI LAKOS SZOLGÁLATÁBAN

A KECSKEMÉTI TERMOSTAR Hőszolgáltató Kft. 2015-ben ünnepli fennállásának 20 éves évfordulóját.

A város távhővel való ellátása azonban ennél sokkal régebben indult. 40 éve, 1975-ben adták át az Akadémia körút – Irinyi út sarkán épült fűtőművet. Az itt elhelyezett gázkazánokból látták el a Kecskeméti Házgyárból származó betonelemes társasházakat hővel és melegvízzel.

Napjainkban társaságunk – közszolgálati tevékenysége miatt – stratégiai jelentőségűvé vált: ügyfélkörünkbe tartozik a megyeszékhely lakosságának egyharmada, több mint 11 ezer lakástulajdonos, 213 egyéb fogyasztó (intézmény, üzlethelyiség), és fogyasztóink száma 2015-ben is nőtt. Fő tevékenységünk: távfűtést és melegvíz-szolgáltatást nyújtunk a „Hírös Város" két városrészében, a Széchenyi- és az Árpádvárosban, valamint a városközpontban, emellett a hővel kapcsoltan villamos energiát is termelünk.

A TERMOSTAR Kft. a hőt 100 %-ban saját berendezésekkel, gázkazánokkal, valamint gázmotorokkal állítja elő és továbbítja a lakóépületekbe két fűtőművéből, az Akadémia körúti és a Szultán utcai telephelyéről. (Remélhető, hogy hamarosan megvalósul a tervezett faapríték üzelésű fűtőmű is.) Ellátja a szolgáltatáshoz kapcsolódó hibaelhárításokat és a szükséges fenntartási feladatokat, ütemterv szerint végzi a karbantartási és a felújítási, korszerűsítési munkákat.

Megrendelésre fűtésszerelési, hőmennyiségmérő és vízmérő szerelési, fűtéskorszerűsítési munkákat vállal. Vállalkozik továbbá intézmények, egyéb épületek fűtési rendszereinek üzemeltetésére. Pályázati források segítségével szorgalmazza az épületek energiatakarékossági célú felújítását és a hőközpontok korszerűsítését.

Társaságunk vezetése elkötelezett abban, hogy tevékenységeit szabályozottan végezze. 2005 óta működtetjük az integrált minőségi és környezetirányítási rendszert. 2010-től alkalmazzuk a LIBRAGi korszerű vállalatirányítási rendszert, amely 2012-től korszerű dokumentumkezelő programmal egészült ki.

2007-ben egy európai minősítési rendszeren alapuló pályázaton elnyertük az „Elkötelezettség a Kiválóságért" (Committed to Excellence) szintű elismerést. A kiválóság kultúra azóta is életünk szerves részévé, fontos értékévé vált.

A TERMOSTAR Kft. vezetése nagy hangsúlyt fektet munkatársai közérzetére: 2005-től folyamatosan vizsgáljuk a dolgozói elégedettséget. Olyan csapatot építünk, mely innovatív, optimista és egészségtudatos egyénekből áll. Munkánk gyümölcse, hogy 2012-ben kiérdemeltük az „Év Legjobb Munkahelye" megtisztelő címet az 50-250 főt foglalkoztató cégek versenyében.

A KECSKEMÉTI TERMOSTAR Kft. intenzív fejlődése révén mára az ország tíz legnagyobb és az egyik legeredményesebb hőszolgáltató társaságává vált.

A TERMOSTAR Kft. küldetése

- Versenyképes áron, magas minőségű közösségi szolgáltatást nyújtani, ezáltal megbízható, ügyfélcentrikus központként a távhőpiac bővülését elősegíteni.
- Környezetbarát, alternatív, megújuló energiaforrásokat bevonni.
- Magas szakmai színvonalon biztosítani a tulajdonosi és vevői elvárások teljesülését.

A TERMOSTAR Kft. jövőképe

Egy hosszú távon is fenntartható távhőszolgáltatás, melynek érdekében:

- megújuló energiaforrások bevonásával csökkenteni a gázenergia függőséget és a károsanyag-kibocsátást, ezzel is javítani Kecskemét város levegőjének tisztaságát, és jelentősen csökkenteni a hőtermelés költségét,
- innovatív fejlesztésekkel elérni, hogy versenyképességünk fenntartása mellett minden társasháznak legyen önálló hőközpontja,
- a fentiekkel megvalósított távhőszolgáltatással fogyasztóinkat megtartani, új fogyasztók rácsatlakoztatásával bővíteni a piacot, ügyfélkörünket.

Horváth Attila
ügyvezető igazgató

BEKÖSZÖNTŐ

Néhány hónappal ezelőtt hatalmas fába vágtuk a fejszénket, kedves Olvasó, amikor a Kecskeméti Televízió új, hírszolgáltató egységeként munkához láttunk. Immár **Kecskeméti Médiacentrumként** először a 147 esztendős **Kecskeméti Lapokat** újítottuk meg külcsínben, belbecsben egyaránt. Színes tartalommal, interjúkkal, izgalmas háttéranyagokkal, 30 ezer példányban nyújtjuk át a város polgári hagyományokat ápoló lapját Önöknek – egyelőre kéthetente. A következő lépés a **Hírös.hu** nevezetű városi hírportál megtervezése és elindítása volt. A közéleti, kulturális és sportesemények, híreket, tudósításokat közlő honlap hamar népszerű lett az internetezők körében, s reményeink szerint az elkövetkező esztendőkben megkerülhetetlen média-tényezővé válunk általa Kecskeméten. Amikor azonban a hírcentrum terveit összeállítottuk, pontosan tudtuk, hogy szükségünk lesz olyan új médiaeszközökre, amelyek egy-egy területen tudják minőségi információval, olvasnivalóval szolgálni Önöket. Két, reményeink szerint minőségi magazin szerkesztésén dolgoztunk tehát az elmúlt hetekben.

Ezek közül a **HÍRÖS HISTÓRIÁK** első számát tartja most kezében, kedves Olvasó. Kezdettől fogva olyan helytörténeti, a lokálpatrióta hagyományokat híven ápoló, ismeretterjesztő magazin létrehozása lebegett a szemünk előtt, amely diákok s felnőtt érdeklődők számára is érdekes, alapos szakmaisággal megírt cikkek segítségével visz közelebb ahhoz, hogy közösen megfogalmazhassuk: mit is jelent kecskemétinek lenni? Mi is az az életrevalóság, az a jövőbe vetett hit, ami annyi megpróbáltatáson át is a miénk maradt, s ami évszázadok óta segít minket, hogy újult erővel, „józan paraszti" ésszel túltegyük magunkat a nehéz időszakokon, s minduntalan megerősödve, szellemiekben, anyagiakban gyarapodva adhassuk át őseink örökségét utódainknak?

Eme helytörténeti magazin első számának elkészítéséhez egy önzetlen, lelkes csapat munkája szükségeltetett. Dr. Kriston Vízi József múzeumi kultúraközvetítő barátom felelős szerkesztőként, ifj. Gyergyádesz László művészettörténész-főmuzeológus, Hajagos Csaba történész-muzeológus és Varga Géza, a Hírös Naptár szerkesztője pedig a szerkesztőbizottság tagjaiként megszámlálhatatlan munkaórában csiszolták az első lapszám szaporán gyűlő anyagait. Történészek, régészek, a helyés művelődéstörténet Kecskeméthez kötődő és vállalkozó szellemű jelesei közös erőfeszítésével állítottuk össze ezt a magazint. Terveink szerint ezentúl évente két alkalommal, tematikus számokkal, gazdag tartalommal kopogtatunk majd az Önök képzeletbeli ajtaján, természetesen egyre bővülő internetes szolgáltatásokkal kiegészítve portfóliónkat.

Kérjük, kedves Olvasó, fogadja jó szívvel munkánk első gyümölcsét, a Hírös Történetek első lapszámát!

Bán János
főszerkesztő

A KIADVÁNY MEGJELENÉSÉT TÁMOGATTA:

KECSKEMÉT MEGYEI JOGÚ VÁROS ÖNKORMÁNYZATA

PALLAS ATHÉNÉ DOMUS MENTIS ALAPÍTVÁNY

ROTARY CLUB KECSKEMÉT EGYESÜLET

TARTALOM

Egyetemi képzéstől az egyetemmé válásig ... 6.
A beszélő köntös városa ... 8–11.
A Három Város ... 12–14.
Mikszáth dédunokája is eljön a kecskeméti kiállításra ... 15.
Prédikációtól a képregényig ... 16–22.
Cselebi kecskeméti kapcsolata ... 23.
Mitől lesz élmény...? ... 24–25.
Török kút a Nagykőrösi utcából ... 26–27.
Kecskemét 1650 ... 28–30.
SZERKESZTŐSÉGI LEVÉL ... 31.
Az első kecskeméti repülőnap ... 32–35.
Kecskeméti iparos-dinasztiák ... 36–39.
Egy főutca születése és megújulása ... 40–43.
A sosemvolt víztorony története ... 44–47.
Mennyei Isten háza ... 49–51.
Történelmi hősök a festővásznon ... 52–53.
Ada Kaleh – A mélybe merült „Senki szigete” ... 54–57.
A fekete halál utolsó látogatása ... 58–59.
Családi szemüvegen keresztül: Lóránd Nándor ... 60–61.
KTE – Vörös Hadsereg. Egy rejtélyes futballmeccs 1945-ben ... 62–63.
Fejezetek a KTE történetéből ... 64.
A magyar színjátszás születésnapja ... 65.
A Csiperó révén talált egymásra Rodostó és Kecskemét ... 66–67.
100 éve történt – A kecskeméti iskolák, mint katonai kórházak ... 68–70.
A török kultúra magyarországi központja ... 71.
Kecskeméti anekdoták ... 72–73.
Kecskeméti Krónika ... 74.

Fotók és reprodukciók, lelőhelyek:

Banczik Róbert, ifj. Bozsó János, Burits Pál, Bús Csaba, CFilm/Molnár Pál, ifj. Gyergyádesz László, Kiss András, Kiss Andrásné, Kiss Béla, Kriston Vízi József, Lakcsik Mónika, Lipard Film, Lovas Dániel, Lucza Bernadett, Mészáros Marianna, Öveges László, Sebestyén Imre, Sipiczki Sándor, Varga Géza, Varga Máté, Walter Péter, illetve Bozsó Gyűjtemény és Alapítvány, Duna-melléki Református Egyházközség Ráday Múzeuma, Katona József Megyei Könyvtár, Kecskeméti Katona József Múzeum, Kecskeméti Katona József Színház, Kecskeméti Lapok, Magyar Diafilm Alapítvány, Magyar Nemzeti Levéltár Bács-Kiskun Megyei Levéltára, Mozaik Kiadó, Országos Széchenyi Könyvtár, Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet, Kecskeméti Református Egyházközség Könyvtára és Levéltára, Rendernet Kft.

HÍRÖS HISTÓRIÁK

A Kecskeméti Médiacentrum helytörténeti magazinja
1. SZÁM (2015. ŐSZ-TÉL)

KIADÓ:
Kecskeméti Médiacentrum – Kecskeméti Televízió Nonprofit Kft. Hírszolgáltató Divízió
6000 Kecskemét, Szabadság tér 2.
telefon: +3676 570 440
e-mail: info@hiros.hu
FELELŐS KIADÓ: Bán János

FŐSZERKESZTŐ:
BÁN JÁNOS
(ban.janos@hiros.hu)

FELELŐS SZERKESZTŐ:
KRISTON VÍZI JÓZSEF
(kristonstern@gmail.com)

SZERKESZTŐK:
IFJ. GYERGYÁDESZ LÁSZLÓ
(gyergyadesz@gmail.com)
HAJAGOS CSABA (hajagos.csaba@kkjm.hu)
VARGA GÉZA (varga.geza@hirosnaptar.hu)

NYOMDAI ELŐKÉSZÍTÉS:
EURO BIOINVEST KFT.

KORREKTOR:
VARGA GÉZA

MARKETING MUNKATÁRSAK:

PIRÁNSZKINÉ SERES SÁRA
seres.sara@hiros.hu

TÁNCZOSNÉ BALÁZS KATA
balazs.kata@hiros.hu

Kecskemét múltja és jelene

Egyetemi képzéstől az egyetemmé válásig

A Kecskeméti Főiskola és a városvezetés mindent megtett azért, hogy megteremtse a minőségi egyetemi képzés alapját.
A fejlesztéseknek, a társadalmi és gazdasági kapcsolatoknak köszönhetően minden adott, hogy közel kétszáz év után újraelinduljon az egyetemi képzés. Ám a folyamat ennél többet hoz majd: Kecskemét egyetemi várossá válik. A duális képzésen alapuló oktatási modellnek köszönhetően pedig a leendő hallgatók nemcsak minőségi diplomát szereznek, hanem karriert is építenek.

JOGI KÉPZÉS

Az 1564-ben alapított Református Kollégiumban 1805-ig elemi és alsó gimnáziumi oktatás folyt, majd 1831-ben az iskolát főiskolává szervezték. Az alapítók 1831 és 1836 között négy főiskolai tanszéket létesítettek a bölcsészeti, a hittudományi és a jogi szakon. A Kecskeméti Református Jogakadémia a királyi jogakadémiákkal teljesen azonos jogállású intézmény volt, melyre érvényes minden jogászképzésre vonatkozó rendelet. 1948-ban államosították, majd 1949. augusztus 31-én megszüntették. Az oktatás kiemelkedő színvonalát bizonyítja, hogy olyan nagy nevek tanultak itt, mint Hajnik Imre (1840–1902) jogtudós, jogtörténész, oklevélkutató, az MTA tagja. Timon Ákos (1850–1925) jogász, jogtörténész, egyetemi tanár, akinek döntő befolyása volt a magyar jogtörténetírásra és oktatásra. Kautz Gyula (1829–1909) közgazdász, jogi doktor, az MTA tagja, akinek munkásságához kötődik a magyar szöveg és címer alkalmazása a bankjegyeken. Tanított itt Magyary Géza (1864–1928) jogtudós, egyetemi tanár, az MTA rendes tagja, a magyar és nemzetközi polgári eljárásjog sokoldalú, kiemelkedő ismerője, tudósa, és a kecskeméti jogakadémia diákja volt Jókai Mór is.
A ’89–90-es rendszerváltás után azonnal felmerült a lehetősége annak, hogy Kecskeméten, a jogászképzés újraindításával, folytatódhat az egyetemi szintű képzés.
A Károli Gáspár Református Egyetem (KRE) és a Szegedi Tudományegyetem (SZTE) Állam- és Jogtudományi Kara által közösen indított képzésnek köszönhetően több százan végeztek és kaptak egyetemi diplomát. Egy törvénymódosítás miatt megszűnt a képzés, 2004-ben kifutott az utolsó évfolyam.

A Kecskeméti Egyetem Gazdálkodástudományi Campusának alapkőletétele 2015. október 29-én

ÓVÓ- ÉS TANÍTÓKÉPZÉS

1918-ban Kecskeméten már létesült felekezeti tanítóképző intézet, majd 1930. október 16-án avatták fel a református tanítóképzőt. Ez az intézmény volt, mely megalapozta a város felsőfokú pedagógusképzését. 1958.szeptember 8-án itt kezdte meg működését a Felsőfokú Óvónőképző Intézet, mely a jogakadémia megszüntetése után sokáig Kecskemét egyetlen felsőfokú oktatási intézményeként működött. 1985 óta az intézményben újra szerepet kapott a tanítóképzés, de óvodapedagógusok oktatása is folyik. 2000. január 1. óta a Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Karaként folytatja működését.

MEZŐGAZDASÁGI KÉPZÉS

A mai Kertészeti Főiskolai Kar jogelődje, az 1872-ben alapított Gazdasági Népiskola 1895-ig működött. Ezt követően a gazdasági oktatást a Földműves Iskola folytatta 1928-ig, majd ugyanitt 1929 és 1936 között Mezőgazdasági Szakiskola néven folyt az oktatás. 1936-ban megalapították a Felső Mezőgazdasági Szakiskolát, mely a következő években különböző nevek alatt és helyeken folytatta tevékenységét a városban. A végső lökés a felsőfokú mezőgazdasági képzés felé az volt, amikor a Kertészeti Technikum elköltözött a jelenlegi főiskolai kar anyaépületébe, majd 1960-ban megnyitotta kapuit a Felsőfokú Technikum. Ez már érettségire épülő, kétéves tanulmányi idejű kertészeti felsőfokú intézmény volt. 1967-től Felsőfokú Mezőgazdasági Technikum Kertészeti Szakként működik tovább három ágazattal (gyümölcstermesztés, szőlőtermesztés és borászat, zöldségtermesztés). Az intézmény a technikum átszervezése után 1971-től a Kertészeti Egyetem Kertészeti Főiskolai Karaként folytatta tevékenységét, 2000. január 1. óta a Kecskeméti Főiskola Kertészeti Főiskolai Karaként végzi munkáját.

MŰSZAKI KÉPZÉS

1964-ben alapították Kecskeméten a Felsőfokú Gépipari Technikumot, mely a Gépipari és Automatizálási Műszaki Főiskola elődje volt. A gyártástechnológia szak, majd az 1966-ban induló gépipari automatizálási szak alapozta meg, hogy 1969-ben főiskolai rangot, és Gépipari és Automatizálási Főiskola néven elkezdődött városunkban a műszaki képzés. 2000. január 1. óta a Kecskeméti Főiskola Gépipari és Automatizálási Műszaki Főiskolai Karaként vesz részt a felsőfokú oktatásban. Magyarországon először itt indult el német minta alapján a duális képzés. A színvonalas munkának és a vállalatokkal való kiváló kapcsolatoknak köszönhetően a „Kecskeméti modell” alapján vezetik be országszerte ezt a képzési formát.

Amint az jól kirajzolódik, az egyetemi képzés alapjait őseink évszázadokkal ezelőtt lerakták Kecskeméten. A három főiskola (műszaki, tanítóképző, kertészeti), később Kecskeméti Főiskola több évtizedes fejlesztésének (új szakok, minőségi oktatók, fejlődő infrastruktúra) köszönhetően a város készen áll arra, hogy egyetemi várossá váljon. A nemzeti felsőoktatási törvény módosítása alapján létrejön egy új intézményi kategória: az alkalmazott tudományok egyeteme.
A Kecskeméti Főiskola és a Szolnoki Főiskola összeolvadásával minden adott ahhoz, hogy 2016. július 1-jétől egyetemi képzés induljon Kecskeméten. Szerencsés egybeesésnek köszönhetően a Magyar Nemzeti Banknak és az általa létrehozott Pallas Athéné Domus Mentis Alapítványnak köszönhetően ezzel párhuzamosan folyik a kecskeméti Gazdálkodástudományi Campus építése is az egykori Izsáki úti kórház helyén.

A kecskeméti kiállításon látható a köntös rekonstrukciója, melyet képünkön az egri Hungari Dzsebedzsi Kulturális Hagyományőrző és Sportegyesület tagjai mutatnak be

Fotó: Banczik Róbert

A BESZÉLŐ KÖNTÖS VÁROSA

Kecskemét város múzeuma egy régi adósság törlesztését tűzte ki célul, amikor munkatársai közös elhatározással a település egy rég letűnt időszakának megidézésére vállalkoztak.

Miközben a hatalmas Oszmán-török Birodalom terjeszkedése megállíthatatlan volt, a Duna–Tisza köze elnéptelenedett vidékét a kecskeméti és ide húzódott polgárok különféle gazdasági és jogi eszközökkel alakították lehetőséget a megmaradás és a gyarapodás érdekében. Köszönhetően az európai konjunktúrának mindez a marha- és juhtartással, kereskedelemmel és az ehhez kapcsolódó feldolgozó iparral, intenzív árucserével foglalkozó családok és szervezett közösségek megerősödésével járt.
Ez az az időszak, amikor Kecskemét városa a harci cselekmények között is a béke jegyében, a javak cseréjének és az okos kompromisszumoknak köszönhetően – a szultáni fennhatóság alatt – virágzó életet biztosított lakóinak. Szultáni fennhatóság alatt ugyan, de kereskedelme révén gyarapodhatott. Ekkor lesznek híresek termékei: az Európa-szerte kelendő szarvasmarhák, lovaik, juhok, a kertkultúra javai. Így válik lehetővé a különböző felekezetekhez tartozók szellemi életének virágzása is. A kiállítás címadó története is ebben az időszakban gyökerezik, számos valódi elemmel gazdagon a szépirodalmi motívumok mellett.

Kiállításunk elsősorban saját, eredeti, és önzetlenségük révén több kecskeméti múzeum, gyűjtemény hely-, gazdaság- és művelődéstörténeti tárgyi anyagának bemutatására épül; szükség szerint kiegészítve rangos hazai és külföldi kölcsönzésekkel, valósághű rekonstrukciókkal.
Fontosnak tartjuk, hogy először itthon mutassuk be látogatóinknak a Kecskeméti Katona József Múzeum munkatársai által megtalált, összegyűjtött, kiállítássá rendezett több száz évvel ezelőtti tárgyakat, dokumentumokat.
Keljenek hát útra velünk, s terítsük vállunkra a mese és valóság szálaival hímezett köntöst egy érdekes-kalandos út ígéretével! – ezekkel a sorokkal köszöntik a Cifrapalotában „A beszélő köntös” nyomában címmel rendezett kiállítás látogatóit annak kurátorai: Hajagos Csaba történész-muzeológus és dr. Kriston Vízi József etnográfus.
A kecskeméti főtér egyik legszebb épületének két szintjét csaknem teljesen magában foglaló nagykiállítást annak megnyitása óta már több ezren látták, minden bizonnyal szép számban a Hírös Históriák olvasói is.

KECSKEMÉT A TÖRÖK KORBAN

A mohácsi csatavesztés után 1526-ban, majd az 1529-es hadjárat alkalmával Kecskemét mezővárosán is átvonultak a török seregek. Állandó megszállás alá azonban csak Buda elfoglalása után (1541) került a város.
Az Oszmán Birodalom részeként a budai szandzsák alá tartozó kecskeméti nahije székhelye lett. 1565-ig a budai pasa szolgálati birtokához tartozott, 1566–1580 között a különféle török birtokosok számára évente kiosztott ziamet birtokok közé, majd 1580-tól a szultáni hász birtokok közé sorolták.
Magyar birtokosai közé tartozott a Zárkándi, a Wesselényi, a gróf Balassa, a gróf Eszterházy és a Koháry család, majd a török kiűzése után, 1702-től az egész város Koháry István tulajdonába került.

Kecskemét részben haszonélvezője, részben áldozata volt a török hódításnak. Lakossága a háborús területekről menekülő népesség beköltözésével jelentősen megnőtt, virágzott a piac, az ipar és a kereskedelem. A városhoz csatolt kiterjedt pusztabirtokokon külterjes szarvasmarha-tenyésztés folyt. A város hírét és gazdagságát elsősorban a külföldre szállított élőállat-állománynak köszönhette. Ezért a város társadalmában az iparosok mellett meghatározó erőt képviseltek a jómódú **tőzsérek,** azaz a marhakereskedők is.
A 16. századi Kecskemétet árok és palánkfal vette körül, a városba való közlekedést kapukon keresztül ellenőrizték és szabályozták.
A középkortól kezdve a városnak két plébániatemploma volt, a Szent Miklós-templom (ma: Öregtemplom, Barátok temploma), illetve a Boldogasszony tiszteletére szentelt, gyakran Homoki kápolnaként emlegetett egyház, mely a mai Kápolna utcában állt. A ferencesek 1644-től vették át a Szent Miklós templomot és a hívek lelki gondozását, rendházukat a templom szomszédságában építették fel.
A 16. században a reformátusok imaházat emeltek.
A törökkori város magvát a katolikus plébánia, a ferences rendház, a reformátusok fa-, később kőtemploma, az először 1642-ben említett városháza és a közöttük elhelyezkedő piactér, az arra nyíló boltok, kocsmák, csapszékek alkották. Ebből az időszakból már utcaneveket is ismerünk. A központi piactértől indultak ki azok a kereskedelmi főútvonalak, amelyek a település fő vázát jelentették: a Kőrösi utca (ma: Nagykőrösi utca), a Pálkai/Halasi utca (ma: Halasi út), a Szentlőrinci/Csongrádi utca (ma: Csongrádi út), a Szolnoki utca (ma Szolnoki út). Vásári nagy utca/Nagy utca (ma Petőfi utca).
A város ekkoriban főleg nád- vagy szalmafedelű, sövényfalú épületekből állt, de a jómódú polgárok tégla, zsindely és cserép építőanyagot is használtak az építkezésekhez. A házakhoz ekkoriban még nem tartozott pince, a termények tárolására vermeket ástak.

CÉHEK EMLÉKEZETE

Kecskeméten az 1500-as évek derekán összeírt kézművesek és iparosok egy része az elpusztított környékbeli településekről költözött a városba.
Az iparosok közül legtöbben szabómesterséggel foglalkoztak, de nagy hagyományai voltak a bőrkikészítéshez kapcsolódó iparoknak is. Több varga, tímár, szűcs, csizmadia, szűrszabó dolgozott a városban.

„Boldog lehetsz immár, Kecskemét, megkaptad a Szultán ködmenyét.”

Nagykőrösi rigmus, melyet Mikszáth idéz A beszélő köntös lapjain

(Képünkön a Cifrapalotában látható kiállítás installációja)

A köntös rekonstrukciója egy isztambuli mester munkáját dicséri

A fémművesség mesterei is jelen voltak, emellett a molnárok, a pékek, a szappanosok, a méhészek-mézesek, a halászok és a mészárosok is nagy becsben álltak.
Az iparosok céhekbe tömörültek. A szigorú, tagjaik és alkalmazottaik életvitelére, erkölcsére és szokásrendjére egyaránt ügyelő céhek kényesen vigyáztak áruik jó minőségére, küzdöttek az utánzatok készítői és terjesztői ellen. Először 1557-ben az ötvösök, 1559-ben a szűcsök, majd 1585-ben a szabók, 1642-ben a szappanosok, 1653-ben a kovácsok, és 1656-ban a csizmadiák alapítottak céhet Kecskeméten. A céhes életre utaló emlékek java része sajnos elpusztult, ám a pecsétek nyomatai, esetleg maguk a pecsétek is megmaradtak.

A HÍRÖS VÁSÁROK

A vásár tartásáról először 1463-ból van adat, később már **Szent Gergely (március 12.), Szent Lőrinc (augusztus 10.) és Szent Katalin (november 25.)** napját jelölő királyi megerősítő kiváltságlevelek is fennmaradtak. Kecskemét a középkor idején vámszedőhely is volt, ennek révén a város jelentős bevételekhez jutott. A török hódoltságban a kereskedelem és a vásárok növekvő szerepét jelzi, hogy a magisztrátus tagjai közül külön vásárbírót jelöltek ki. Ő többek között a nagy értékű adásvételekkel kapcsolatos igazolásokat adta ki, illetve a vásári jövedelmek beszedését felügyelte. Ezen kívül lepecsételte az adót megfizető, árusítani jött kereskedők kocsiját és áruját, és őrizte a városi hitelesített mértékeket (városi mázsa, rőf, véka).
Az országos vásárok és állatvásárok színhelye a 15. század végére kiszorult a belvárosból. A Vásári nagy utca a Szent Miklós-templomtól vezetett a Vásári kapuhoz és a Vásártérre. Ennek északi határa a Széktó és a Mária-szőlőhegy volt, kelet felől a város és a Vásári kapu, nyugat felől pedig a városi legelők és szénáskertek határolták. Ez ma a Halasi út – Ipoly utca – Katona József Gimnázium környéke – Szent Miklós utca által határolt terület. A Vásártéren az árusok számára bérbe adott sátrak és bódék mellett helyet kapott a Cédulaház, ahol az itt megkötött adásvételekről állított ki bizonyítványt a vásárbíró.

FERENCESEK KECSKEMÉTEN

A Ferences Rend a városháza közvetlen környezetében elhelyezkedő Szent Miklós-templomot kapta meg, amelyet 1543–1564 között a református és a katolikus hívek közösen használtak. 1564-ben az akkori főbíró, Kecskeméti Végh Mihály házában született egy megállapodás, amely szerint a reformátusok a templom kerítésén belül egy fatemplomot építhettek (1568), az „öreg kő Templomot” pedig a katolikusok használhatták tovább. A Szent Miklós-templom, amely az 1678-as tűzvészben a lángok martalékává vált, így kapta a „Barátok temploma” nevet. Újjáépítése 1681 és 1689 között zajlott.

Kecskeméten már az 1500-as években iskola működött a helyi plébános irányítása alatt, amelyről a török hódoltság idején utcát neveztek el („Oskola utca”). A Szent Miklós-templom mellett működő elemi iskolában latin írás, olvasás és katolikus hit oktatását végezték. Az első ismert „Scola Mestört” Jánosnak hívták, aki a többi ferences atyához hasonlóan, a katolikus

A Bugac határában megtalált török zsold – akcse lelet szintén megtekinthető a kiállításon

Középen a kecskeméti szabócéh nemrég előkerült pecsétje

paphiány miatt a Szent Miklós templom mellett működő elemi iskolában („scola trivialis”) tanított. A magasabb szintű oktatásban földrajzi, történelmi, közjogi előadások is helyet kaptak. A rendház könyvtára folyamatos bővült az egymást váltó, világot járt rendtagok adományai által és vásárlásokból.

„LUTHER KERESZTYÉNÖK”

A Kecskeméti Református Egyházközség a hódoltsági művelődés másik központja. A mohácsi ütközetet követően lutheránus vallású csehek érkeztek a Duna–Tisza közére, akik az új vallási tanok terjedéséhez erőteljesen hozzájárultak. Kecskemét és a Duna–Tisza közi reformátusok ekkoriban az 1563-ban megalapított kevi szuperintendencia (ráckevei püspökség) fennhatósága alá tartoztak. A Kecskemét mező-városi kultúráját meghatározó református vallás és oktatás (a református gimnázium 1600-tól datált fennállása) nagymértékben hozzájárult a művelt kecskeméti kereskedők, iparosok sikerességéhez.

AKI AZ ADÓT SZEDTE

A Kecskemétet birtokló törökök igyekeztek kiépíteni a maguk közigazgatását és jogszolgáltatását e vidéken is. A város lakóinak adóbevételeit kezdetben a budai pasa kapta meg, 1570-től a szultán kincstárát gyarapította az innen szedett jelentős jövedelem. Az adózás szempontjából fontos családi és közösségi javak pontos kimutatásait és az adók beszedését a **kádi** felügyelte. Bírói szerepkörrel felruházva vagyoni ügyekben döntő szerepe volt, emellett igazságtételi és büntetést kirovó feladatokat is ellátott. Számára feltehetőleg a Városháza közelében állott portán alakítottak ki egy épületrészt vagy rendeztek be egy „török szobát”.

Szöveg- és képösszeállításunk
a Hajagos Csaba alkotó közreműködésével és szerkesztésében készült kiállítási forgatókönyv megvalósítói, dr. Kriston Vízi József, Merinu Éva, Rosta Szabolcs, Dr. Sárosi Edit, Székely György és Dr. Wicker Erika anyagai, valamint Pánya István és a Rendernet Kft. munkája alapján készült.

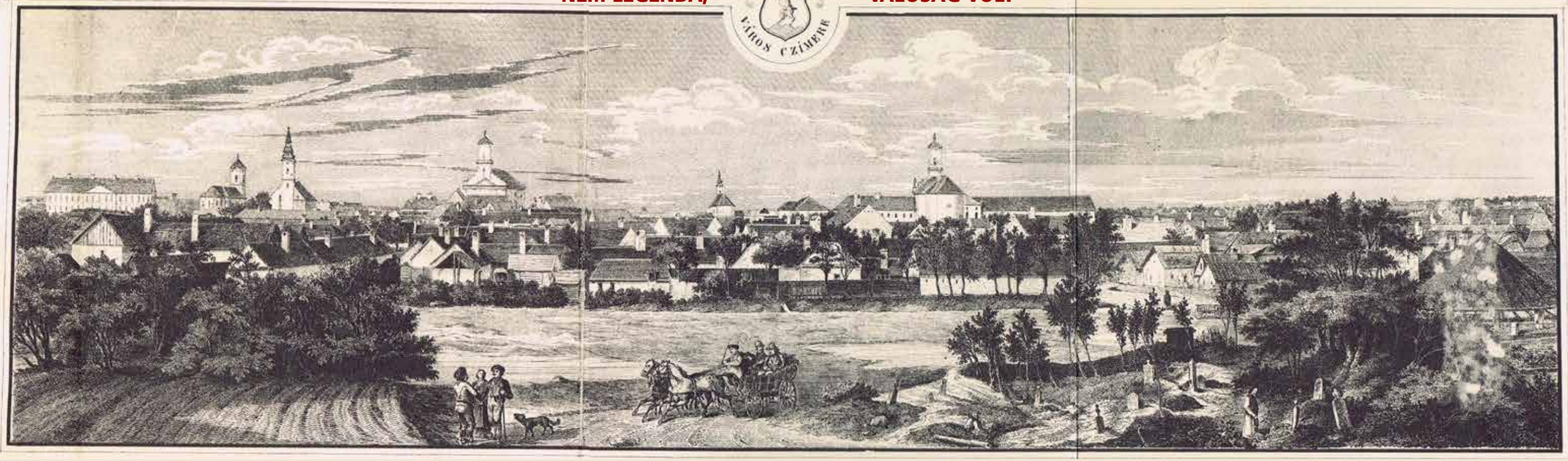

A Három Város

A Kecskemét, Nagykőrös és Cegléd városokat magában rejtő Három Város kifejezés egy közös történelmi tényezőkben gyökerező fogalmat jelent. A 16–17. században e három település a török hódoltság idején a birodalom kiváltságos része volt: úgynevezett szabad szultáni ('khász') mezővárosokként működtek. A török nem tartotta ugyan megszállás alatt azokat, de szigorúan felügyelt rájuk, s viszonylagos függetlenségükért súlyos adózással kellett fizetni. Ám a sok csapás ellenére így is éltek, virágoztak és gyarapodtak. Hogyan?!...

Magyarország Buda eleste, 1541 után három részre szakadt. A központi területek, így a Duna–Tisza köze is török fennhatóság alá kerül. Megszűnt a magyar közigazgatás. Pest vármegye a biztonságosabb felső-magyarországi részekre menekült. A török és a Habsburg hatalom közötti egyensúly következtében kettős hatalom alakult ki. A vármegye is igyekezett minél szorosabb felügyelet alatt tartani a hódoltsági területek lakosságát. Megszerveződött az úgynevezett parasztvármegye; ezen belül a nagyobb mezővárosok, mint Kecskemét, Nagykőrös és Cegléd – önállóan és együttesen is – Pest vármegye hatalmi tényezőinek számítottak. Valóságos előretolt bástyái voltak a magyar hatóságoknak. Az adózás mellett a mezővárosoknak részt kellett venniük a vármegye működésében, alispán, szolgabíró, s más tisztségviselők megválasztásában. Az országház javára is áldozniuk kellett.

Kecskemét, Nagykőrös és Cegléd tehát valóságos kis közigazgatási egységet alkotott. Ennek létezése legszembetűnőbben a „három város bíróságában" mutatkozott meg. A mezővárosi tanács, a magisztrátus rendelkezett a jogszolgáltatás, bíráskodás jogával is, amelyet felsőbb hatóságként a vármegye tartott felügyelete alatt. Különböző peres ügyekben nemcsak a mezőváros főbírája és tanácsa ítélkezett, hanem idegenek, a másik két városból és a környező falvakból szerzett „fogott bírák" közreműködésével. Ezek a fogott bírák rendszerint a hetivásárokon megfordult emberek voltak. Az ítélet is „három városul" történt. Az egyik leghírhedtebb ítélet 1654-ben született, amikor két (nagy) kőrösi asszonyt ördöngösség vádjával máglyahalálra ítéltek. Ezt az ítéletet a vármegye alispánja is jóváhagyta.

Az egymással társadalmi, gazdasági téren is sok rokon vonást mutató három város gyakran közösen vállalta a terheket a törökök követeléseinek teljesítésében is. Nagy törzshatárterülettel és – Kecskemét, valamint Nagykőrös – hatalmas bérelt pusztákkal rendelkeztek, amelyek a létfenntartás fundamentumát képezték. A kor szükségleteinek megfelelően a mezőgazdaságon túl igazán a nagymértékű jószágtartás és kereskedelem vált meghatározó jelentőségűvé. Az agrárium megteremtette a mezővárosi fejlődés feltételeit. Ehhez kapcsolódott szervesen a kézműipar, amely már a 16. században – Kecskeméten bizonyíthatóan – számos mesterség esetében céhekbe tömörítette a szakembereit (szappanos, szabó, szűcs, varga, stb). A vagyonosodás előtt tág lehetőségek nyíltak, s ebből következően kialakult a mezőváros jellegzetes parasztpolgár, „cívis" társadalma.

A határhasználatban is közös vonások jellemzőek: a tágas belső és a külső, pusztai határon a tanyás gazdálkodás korai formája alakult ki. Ez a külterjes jószágtartás igényeit elégítette ki, ugyanakkor a földművelő gazdálkodásnak is teret adott. A mezővárosok belső területe körül, a magasabb homokhátságokon („högyeken") virágzó szőlőgazdálkodás létezett már az 1600-as évek második felében.
Az önállóságra kényszerült mezővárosi közösségek a vallási ideológiájuknak is tulajdoníthatóan erős autonómiával rendelkező mezővárosokká váltak tehát. A reformáció, annak is a kálvini ága rohamosan az 1540 évek végétől kezdett teret hódítani, s az egyházi és világi hatalom az érdekazonosság alapján együvé forrott. Cegléd és Nagykőrös szinte egyöntetűen református lakosságú lett. Kecskeméten a római katolikusság számottevő tényező maradt, köszönhetően a ferencesek jelenlétének, a törökök ugyanis a vagyont nem gyarapító, „kolduló" rendet megtűrték, míg a birtokos szerzetesek menekülésre kényszerültek.
A Három Város biztonságának záloga tehát alapvetően a hasonló társadalmi, vallási

Kecskemét város szenátorai az 1941-es A Beszélő Köntös című filmben

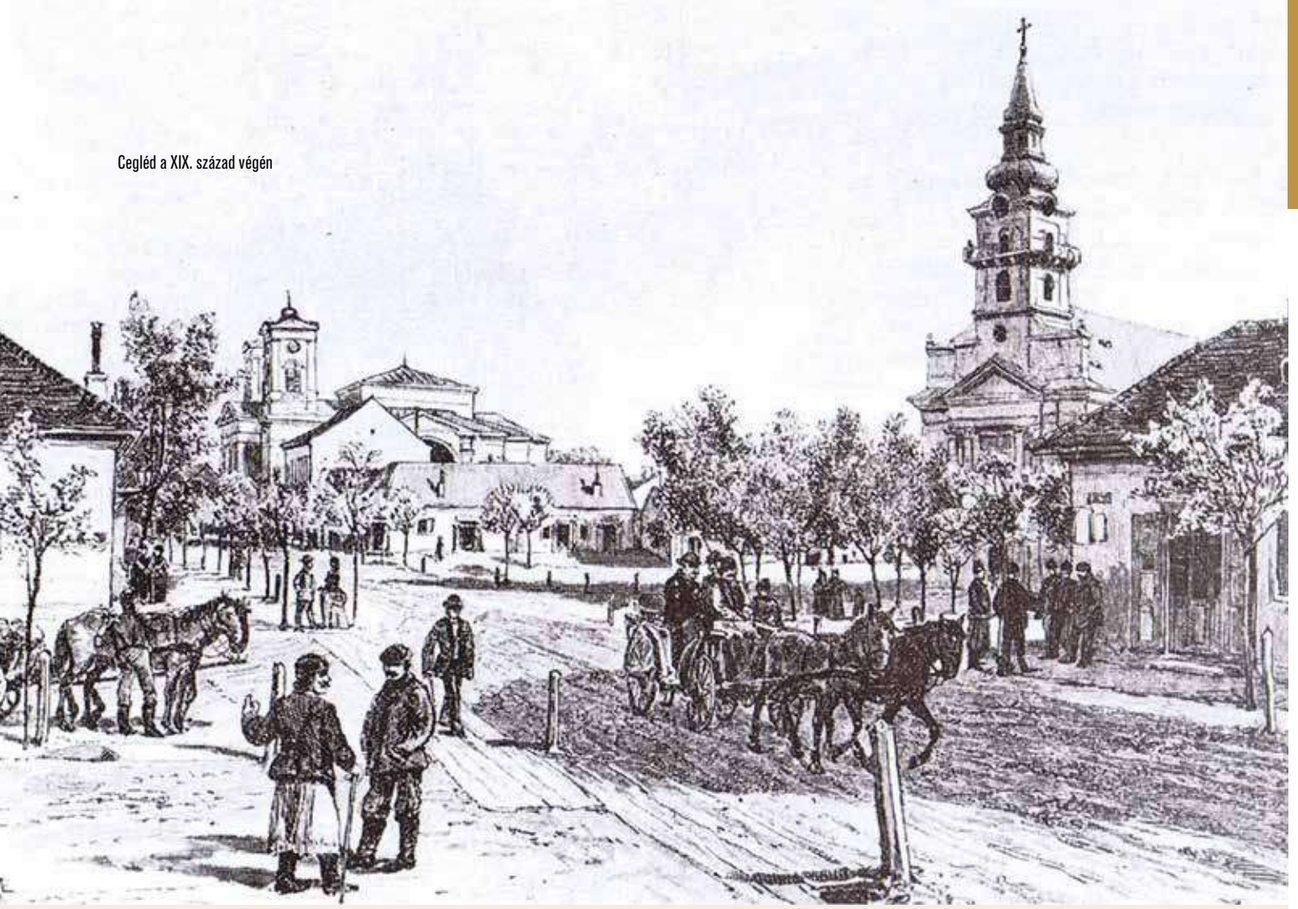

Cegléd a XIX. század végén

berendezkedéssel társult gazdasági erő volt. A protestáns vallás puritanizmusa, önrendelkezése fogta keretbe a mezővárosi közösséget, teremtette meg szilárdságát, állóképességét. Szerepük azonban a törökök kiűzése után lassan jelentőségét veszítette.
Jóllehet Buda várát 1686-ban felszabadították a török uralom alól a császári német seregek, azonban a nyugalom még évtizedekig nem állt helyre. Nagy veszélyt jelentettek a „felszabadító" zsoldos hadak, amelyek mezővárosainkon keresztül vonultak; ekkor ismét idegen seregek dúlták a vidéket. Így a három város még továbbra is egymásra volt utalva, például sok ceglédi lakos Nagykőrösön húzta meg magát. A „három város" említése Nagykőrös város számadásaiban történik utoljára, amikor a tekintélyes Eszterházy Antal tábornoknak titokban ajándékozott bor költségeit Kecskemét, Nagykőrös és Cegléd közösen viselte.

A Rákóczi szabadságharc bukása, 1711 után lassan kezdett visszaállni a régi feudális rend. A földesurak sorra igazolták birtokjogukat, megfizették a „fegyverváltságot" a bécsi kamarának, így újra birtokba vehették a korábban hódoltsági területeken lévő ősi birtokaikat. Kecskeméten is megjelentek, közöttük a legtekintélyesebb a gróf Koháry família. Saját majorsági gazdálkodásra rendezkedett be, s gyakorolta földesúri hatalmát, valamint a bíráskodást is a kezében tartotta, bár a korábbi évszázadban viszonylag nagy önállóságra szert tett mezővárosi tanács működése Kecskeméten jelentősen nem csorbult. A ceglédiek a Clarissa apácarend hatalma alá kerültek vissza. A római katolikus földesúr megtörte a korábban megvalósult protestáns hegemóniát, befolyását teljesen érvényesítette a közigazgatásban is. Nagykőrös szerencsésebb helyzetben volt, mivel számos földesúr tulajdonát képezte. Közöttük a legtekintélyesebb família, a gróf Keglevich birtokolta a város felét. Nagykőrös és földesurai között továbbra is megmaradt a cenzuális viszony: a mezőváros egy összegben fizette továbbra is földesurai járandóságát. Ennek következtében viszonylag szabadon, töretlen autonómiával, vallási hegemóniával irányíthatták sorsukat.

A 18. század elejétől a Három Város: Kecskemét, Nagykőrös, és Cegléd külön utakra kényszerültek, többé-kevésbé erőteljes földesúri függőviszonyban létezhettek. Jelentőségét veszítette a korábbi összefogás, összetartozás. A vármegye központja újra Pest lett, közvetlenül gyakorolhatta fennhatóságát a közigazgatásába tartozó helységek, így Kecskemét, Nagykőrös és Cegléd felett.

Dr. Novák László Ferenc néprajzkutató,
ny. múzeumigazgató, az MTA doktora
(Nagykőrös)

Szerzőnknek „A Három Város néprajza" című új monográfiája e napokban látott napvilágot a Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszékének Studia Folkloristica et Ethnographica sorozatában; részletes bemutatását online oldalunkon tervezzük.

Mikszáth dédunokája is eljön a kecskeméti kiállításra

Mikszáth Cseney Kálmán, az író egyik dédunokája régóta kíváncsi volt A beszélő köntös nyomában című kiállításra, ezért nagyon örült, amikor a kurátorok megkeresték. Telefonos interjúnkban azt is elárulta, hogy az egyetemre épp származása miatt nem jutott be.

Mikszáth Kálmán

– Én anyai ágon vagyok az író dédunokája, így valójában nem örököltem volna a Mikszáth vezetéknevet – kezdi a beszélgetést Mikszáth Cseney Kálmán. – Édesanyám, miután férjhez ment, apám nevére cserélte családi nevét. Nagymamám volt az, aki fontosnak tartotta, hogy felvegyük a Mikszáth nevet. 1956 után ő intézte el. Így egyszerre viselem édesapám és édesanyám családneveit. Az én fiam szintén Mikszáth Cseney Kálmán, fiúunokám azonban – miután a lányom kisfia – már nem a Mikszáth nevet viszi tovább.

– Milyen kötelezettségekkel jár Mikszáth Kálmán dédunokájának lenni?

– Bár úgy élünk, mint bárki más, fontosnak tartjuk, hogy ápoljuk dédnagyapám emlékét. Ezért is hoztuk létre a Mikszáth Kálmán Társaságot, amely Salgótarjánban székel. A családtagokon kívül irodalomkedvelők, muzeológusok alkotják. Évente háromszor gyűlünk össze. Január 16-án, dédapám születésnapján Salgótarjánban, Szklabonyán és Budapesten is tart megemlékezést a társaság, május 28-án, halála napján a Kerepesi temetőben találkozunk, ahol eltemették. Október 13-án, Kálmán-napján pedig Horpács a megemlékezés helyszíne, ahol a családi kúria volt. Itt élt idősebb korában.

– Ez az a családi kúria, ahonnan kitelepítették a leszármazottakat, mert kuláknak nyilvánították őket. Mi történt a családi hagyatékkal?

– Négy bőrkabátos irányításával mindent felforgattak a kúriában, teherautóra pakolták és elvitték a hagyaték nagy részét. Később kiderült, hogy a Pénzügyminisztérium pincéjébe kerültek az iratok. Közülük sok megsemmisült, mert méltatlan körülmények között tárolták őket. A Magyar Tudományos Akadémia munkatársainak sikerült megmenteni belőle valamit. Ezt azóta is őrzik, de nem látogatható az anyag. Nagymamám, dr. Mikszáth Albertné az egykori bútorok közül mindent elajándékozott a muzeológusoknak, ezek most a Mikszáth-kiállításokon láthatóak. Néhány apróság, családi fotó azonban megmaradt dédnagyapámtól, én például féltve őrzöm ezüst szivartárcáját, amit nagymamától kaptam.

– Milyen szerepe van az irodalomnak a család életében?

– A leszármazottak közül senki sem kacérkodik az írással. Albert, a nagyapám ugyan próbálkozott ezzel a mesterséggel, amikor befejezte apjának félbehagyott munkáit, de mivel nagy sikere nem volt, felhagyott az írással. Én magam sem vagyok irodalmár, viszont nagyon szeretek olvasni. Technikusi végzettségem van, az egyetemre ugyanis nem vettek fel a származásom miatt. Így egyelőre senkiben sem mutatkozott meg dédnagypapa írói vénája. Persze az is lehet, hogy tíz szépunokájában, ükunokájában még ott szunnyad ez a tehetség…

Mikszáth Kálmánnak négy fia volt. Ketten nagyon fiatalon meghaltak. A harmadik fiúnak – Kálmán Lászlónak – egy fia volt, Antal, akinek nem született utódja. A negyedik fiúnak, Albertnek ma is élnek rokonai. Lányának három gyermeke született: két lány és egy fiú, Mikszáth Cseney Kálmán, Mikszáth Cseney Katalin és Mikszáth Cseney Edith Az író három dédunokájának összesen hét gyermeke, unokája van.

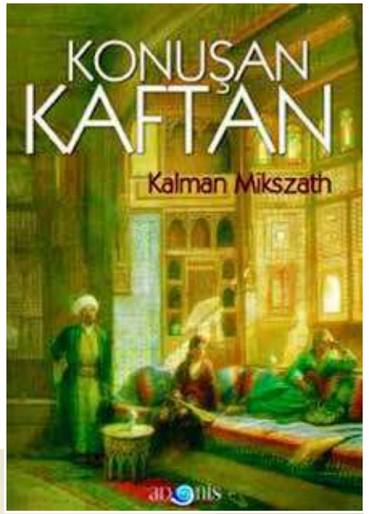

A beszélő köntös török kiadásának címlapja

A családi fotón Mikszáth Cseney Kálmán, kis unokája, András és felesége, Katalin

Az 1941-es filmváltozat főszerepében Jávor Pált és Tasnády F. Máriát láthatta a közönség

Prédikációtól a képregényig

„In anno 1596.
Midőn az Harmadik Mahumett fenyes török csaszar Constancinapolybol nagy Erővel és sok neppel ki indult volna ugy Hogy Eger varat meg szállaná és mikoron erkezett volna Szegedde az Kecskeméti polgarokat eleibén Hivatvan alpárhoz vitte-nek száz ükrüt Hat szaz juhot tizennégy szekkér kenyeret melylyet az Csaszar Igen keszene adván nekiek Harom szaz aranyat Csaust is kérnek vala pedig az Polgárok De az Császár nekiek nem ada hanem Egy Köntöst adot vala meghagyá Hogyha valaki Háborgatnyi akarna őket az Köntöst mutatnák megh annak, az polgarok megh kö-szönék és haza jövének Midőn valami sereget Lattanak volna jönyi Szeged felöl az Biro az köntöst rea vevén az Tizenkét Tanáccsal Edgyütt ki ülvén az sereget ugy vártak Midőn az Törökök Elérkeztenek volna Látván az biron az köntöst Lovaik-ról Leugrandozva Térden az biro Eleiben menvén az köntöst csókolylyák (…) megh Engette az Törökok ott háltak magok költségén, és ha penig meg nem engette, elébb állottak.”
Így szól azoknak a korabeli forrásoknak az egyike, amely ihletője volt a Kecskemétet és polgárait középpontba helyező színesen szőtt irodalmi alkotásnak. A Mikszáth

Mikszáth Kálmán

Kálmán (1847–1910) tollából immár százhuszonöt évvel ezelőtt megjelent regény, A beszélő köntös valós történeti magját szolgáltató esemény először a kor egyik legfontosabb hírcsatornája révén: templomi szószéken hangzott el. Német és magyar prédikátorok idézték fel a legendás történetet, amelyben a háború közepette is működő leleményességet hozta össze a Nagy Segítő által nyújtott óvó-védő köntös Európa-szerte ismert motívumát a harcok idejének reménykedő embere. A Kecskemét város történetét verses formában is közreadó Szokolay Hártó János uram szintén az „ősi források vizéből” merített a védelmet nyújtó /Tisza/ alpári kaftány-adományozás históriájának ismertetésekor. A városunk hivatalos iratai közé több száz évvel ezelőtt bemásolt lapot sok-sok eredeti török és magyar nyelvű irattal együtt Kecskemét múltjának kutatói, helyismeretének gyarapítói már az 1800-as évek derekán széles körben hozzáférhetővé tették. A néphagyomány iránt is erősen érdeklődő katolikus plébános, Gyurinka Antal működésének nagykőrösi évei (!) idején írta meg „A bűvös kaftán” című történeti elbeszélést, amely már irodalmi elemekkel tarkítva jelent meg a Szent István Társulat egyik kalendáriumában, a később megszületett mikszáthi munka előtt jó másfél évtizeddel. Mikszáth Kálmán 1889 áprilisában kezdte írni és napról napra, összesen tizenöt részben megjelentetni „régi krónika” alcímmel A beszélő köntös című folytatásos írását. Máig nem tudjuk pontosan, hogy mi vagy ki késztette a Nagy Palócot egy általa alig látogatott város történetének szépirodalmi elemekkel gazdagon

A BESZÉLŐ KÖNTÖS FILMVÁSZNON

Radványi Géza filmje kiemelkedő siker volt akkoriban

Jávor Pál és Tasnády F. Mária

A külső jeleneteket Bugac környékén forgatták

Jelenetek az 1941-es változatból

Az 1969-es változatot Fejér Tamás rendezte

Páger Antal és Garas Dezső

Detre Annamária és Iglódi István

1954 tavaszán a Kecskeméti Katona József Színház Hubay Miklós átiratában tartott ősbemutatót „A beszélő köntös”-ből

feldíszített, hol kacagtató társadalmi, hol pedig szívszorítóan érzelmes, szerelmi, de igaz erkölcsi kérdéseket is magában foglaló regény megírására. Lehet, hogy a megélhetés mindenkor szorító késztetése vagy a kisregénynek először helyet adó Nemzet című lapot is alapító atyai jóbarát és példakép, Jókai Móric javaslata volt az indító erő, vagy mindez együtt segítette a mű megszületését. Az anyaggyűjtés nyilván már valamivel előbb megvolt, hiszen írónk több helyütt is pontosan idézi a Kecskemét és a kecskeméti puszták című kiváló helytörténeti munka hódoltság kori történeti és természetföldrajzi összefoglalóit. Még azon a nyáron önálló kötetben is napvilágot látott művének több apróbb motívuma az általa kiválóan ismert és második szülőföldjeként szeretett Szeged és környékéről való. A kedves elbeszélés sikere természetesen anyagilag sem volt mellékes, hiszen ez évben választja levelező tagjainak sorába – az országgyűlési képviselő – Mikszáthot a Magyar Tudományos Akadémia, s ugyancsak 1889-ben születik meg újabb gyermeke: a keresztségben Albert nevet viselő legfiatalabb fiú. A Kecskeméti Lapokban megjelent korabeli

Cinna, a cigánylány szerepében, az 1941-es filmben Tasnády F. Mária

kritika így ajánlja leendő olvasóinak Mikszáth újabb kis remekét: „…A beszélő köntös jó olvasmány. Semmi vontatott vagy nehézkes benne. Ellenkezőleg, az előadás eleven; elmésségek, tarka epizódok váltogatják egymást. Az ifjúságnak kedvencz olvasmánya lehet.”
A beszélő köntös eddig közel félszáz kiadást ért meg: a magyar mellett német, szlovák, észt, francia, spanyol nyelven is. A már a múltban is gyökerező magyar nyelvi és kulturális kapcsolódásokat számon tartó és erősítő Török Népoktatási Minisztérium Magyar Klasszikusok sorozatának első kötetei között adta ki a Konuşan Kaftan című Mikszáth-regényt 1946-ban.
A mai diákság körében is népszerű olvasmányt a legismertebb hazai ifjúsági és tankönyves kiadók képes illusztrációkkal jelentették meg. Közülük Győry Miklós (Móra Kiadó) és Deák Ferenc (Mozaik Kiadó) képzőművészek nevét érdemes megjegyeznünk.

„A beszélő köntös”-ből az 1896-os Millenniumi Ünnepségek alkalmából egy háromfelvonásos operettet készítettek. Az eredetileg német nyelven íródott szövegkönyv magyar fordításban Holmesberger József zenéjével a budapesti Népszínházban került bemutatásra. 1939-ben szintén háromrészes daljáték született a Kecskeméten játszódó Mikszáth-műből Babay József átiratában Buday Dénes komponálásában.
1942 elején a kor legjelesebb művészeinek szereplésével „A beszélő köntös” film-változatát is bemutatták. Rendezője a legendás Radványi Géza, főszereplője Jávor Pál,

míg a szakmai tanácsadó Baktay Ervin orientalista volt.
1954 tavaszán a Kecskeméti Katona József Színház Hubay Miklós átiratában tartott ősbemutatót „A beszélő köntös”-ből. A zenét az a Kálmán Lajos szerezte, akinek neve és munkássága összeforrott Kecskemét és a Duna–Tisza köze népzenekutatásával, kóruséletének és dalkultúrájának megújításával.
Hubay Miklós továbbra is fontosnak tartotta Mikszáth e művét, amelynek 1963-as bemutatójához a sokoldalú Vargha Balázst kérte fel verses betétek megírására, míg a zenei kompozíciókat a szintén népszerű Vass Lajosra bízta. Ez a változat sok éven át az Állami Déryné Színház országszerte játszott repertoárjának is része volt.
1969-ben ismét filmváltozat jelezte a regény népszerűségét. Ránki György zenéjével, Fejér Tamás rendezésében a huszadik század második felének népszerű magyar színészei játszottak jó kedvvel. Az akkori legendás stábból Detre Annamária, a gyönyörű cigánylányt: Cinnát alakító művésznő még ma is művészeti téren tevékenykedik.
Mikszáth műve Hubayék átdolgozásának újabb színpadi átiratát 1979-ben a komáromi székhelyű Magyar Területi Színház mutatta be. Az érdeklődés olyan nagy volt, hogy a sok humorral fűszerezett és aktualizált darabot – a szlovák és magyar kritika támogatásának köszönhetően – Dél-Szlovákia számos településén nagy sikerrel játszották.
Legutóbb 2000 őszén Bodolay Géza átiratában és rendezésében a Kecskeméti Katona József Színház tűzte műsorára Mikszáth történetét „nagyon zenés kecskeméti színmű a pogány időkből” alcímmel. Az előadás igen vegyes fogadtatást hozott mind a kritika, mind pedig a közönség felől, és a fenntartó várost is megosztotta egy rövid időre.

Az irodalom-népszerűsítés modernebb válfaját jelentő diafilmek tekercsei között is feltűnt „A beszélő köntös”. Mikszáth korabeli regénye alapján a Magyar Diafilmgyártó Vállalat Szilágyi Ferenc szerkesztésében, Lengyel Sándor hatvan színes festett kockájával adta ki a történetet.

Balra: a Magyar Diafilmgyártó Vállalat hatvan színes képkockában dolgozta fel a történetet. Az illusztrátor: Lengyel Sándor.

A Kecskeméti Katona József Színházban 1954-ben bemutatott darab zenéjét Kálmán Lajos szerezte

A legutóbbi szinpadi feldolgozás Bodolay Géza rendezésében 2000 szeptemberében került a közönség elé

A képregények hazai világában szintén az 1960-as évek elejétől van jelen ez a kedvelt irodalmi alkotás. A kor és e műfaj nagyjai: Lengyel Sándor, Zórád Ernő és kiemelkedően Korcsmáros Pál tették ennek népszerűsítéséért a legtöbbet. Az igényesen szórakoztatni szándékozó, igen népszerű „Füles” című hetilap 1962-ben Cs. Horváth Tibor szövegátiratával és Korcsmáros Pál mesteri rajzlapjaival nyolc részen át elevenítette meg a kecskeméti-török históriát.
Az 1989 nyarán újra indult Kecskeméti Lapok első két évfolyamában „Sem magasság, sem mélység nem rettent! Kecskemét története képekben” címmel Hornyik János írásai alapján, Székely György kecskeméti régész-muzeológus szakértőségével Tari József rajzsorozatai jelentek meg hétről hétre. 2008-ban, a tizedik Csiperó-találkozó alkalmából jelent meg Lovas Dániel szövegével és Kiss Miklós rajzaival a Két kíváncsi kalandjai Kecskeméten című képes városkalauz gyerekeknek és felnőtteknek. A magyar és angol nyelven is kiadott színes bédekkerben a köntös-történet is megelevenedik egy-egy önálló oldalon.
Talán remélhetjük azt is, hogy kiállításunk nyomán, a közeljövőben akár egy rajzfilmváltozat is elkészül, amelyhez kiváló zenei alapot nyújthat a Dinnyés József által baráti önzetlenségből már korongra énekelt-muzsikált történelmi dalcsokor.

Kriston Vízi József

Deák Ferenc illusztrációja „A beszélő köntös” 2002-es kiadásához
Mozaik Kiadó (Szeged)

Cselebi Kecskeméti kapcsolata

Evlia Cselebi török világutazó 1640-től az 1680-as évek elejéig kisebb megszakításokkal egyfolytában utazott. Általában rokon államférfiak, követek, kereskedők konvojaihoz vagy felvonuló hadseregekhez csatlakozva a hatalmas birodalom szinte minden szegletét bejárta Jementől a Krím félszigetig, a Volga-vidéktől Budáig. Sőt, nem mindenben igazolható állítása szerint Nyugat-Európa több országában is megfordult. 1665-ben egy török követség tagjaként valószínűleg Bécsbe is eljutott. 1664–1666 között járta be Magyarország területét, amikor is Kecskemétről a következőket írta:

„A katonaság felét mellém vettem és sivatag helyeken 16 órán át menve Kecskemét pusztáin vízben szegény helyeket láttam s ezen éjjel szabad ég alatt mi is szomjan feküdtünk le. A következő nap reggelén 5 órán át délkelet felé menve Nagy-Kecskemét városába értünk. Nagy-Kecskemét városa a budai vezírnek birtoka; nagy síkságon fekszik. Ezernél több náddal födött magyar háza, három temploma s itt-ott boltjai vannak. Felső-Magyarország egész lakossága idejön takarmányért. E Kecskemétnek szép magyar lányai és híres kertjei vannak. Kormányzója a bíró, ki kezében ezüst botot hord; előkelő hivatala van. Ebbe a városba, ha vendég érkezik, nem mondják neki: „Muszulmán és magyar városrész van”, hanem akárhova megy örülnek neki s a muszulmán mellé kísérőket adnak s mindenesetre szívességet tesznek vele.”

Forrás:
Evlia Cselebi török világutazó magyarországi utazásai 1664–1666. Budapest, 1908. 214. o.

Fegyvertől fegyverig, gombról gombra

A Hungari Dzsebedzsi Kulturális Hagyományőrző és Sportegyesület 2013 szeptemberében azzal a céllal alakult, hogy a hazai hagyományokat ápolja. Ez a szervezet azért is különleges, mert a XVI. században belül egyaránt foglalkozik a magyar és a magyarországi oszmán tradíciókkal, bemutatva ezzel a török időszak mindkét oldalát. Feleleveníti a polgári és katonai életmódot, bemutatja a korabeli viseletet, fegyvereket és eszközöket – ezek készítésével és árusításával is foglalkozik az egyesület.
A Hungari Dzsebedzsi javarészt történészekből álló tagjai képesek rendhagyó történelemórákat hitelesen megtartani, jeles iskolai programokon részt venni. Tudományos előadásokat is szívesen tartanak azoknak, akik a történelemből szeretnének tovább tanulni.
Ezenfelül a korszakra vonatkozó tudományos eredményeket is népszerűsíti a csoport, 2015. november közepén immár harmadszor rendeztek konferenciát Egerben, az Eszterházy Károly Főiskolán. E szakmai programokon előadást tartanak az ország vezető turkológusai, és főiskolai hallgatók is lehetőséget kapnak arra, hogy kutatásaikat prezentálják.
Az egyesület rendszeres közreműködője számos hazai hagyományőrző rendezvénynek, mint például Gyula, Eger, Sárvár, Tata, Szigetvár, valamint külföldi találkozón is részt vett már a szlovákiai Borsiban. A Dzsebedzsi mindezen felül nemcsak hagyományőrző fesztiválokon jelenik meg. Kecskeméten, az Észak-Magyarország az Alföldön roadshow-n volt látható, Pécsett, a Zrínyi 1566 rockmusicalben statisztaként szerepelt, s 2015-ben a hagyományteremtő győri Barokk Esküvőn lépett színpadra.

E-mail: hungaridzsebedzsi@gmail.com,
vagy papgergely85@gmail.com
www.facebook.com/dzsebedzsi

Mitől lesz élmény...?

Igyekszem ott lenni a kecskeméti kiállítás-megnyitókon, hogy rögtön lássam az új tárlatokat, és tudjam ajánlani a diákjaimnak, ha olyan az a kiállítás. Ha nagyon jó és be tudom építeni a tanmenetembe, akkor egy-egy osztállyal közösen is megnézzük. Szeretem kihasználni a Cifrapalota múzeumpedagógiai programjait; pár éve **Bencsik Orsolya** érdekes foglalkozásokat talál ki, állít össze a középiskolás korosztály számára.
„A Beszélő köntös" nyomában című kiállítás megnyitóján nem tudtam jelen lenni, nem voltam Kecskeméten. Később **Kriston Vízi Józsefet**, az egyik kiállítás-felelőst kértem meg arra, hogy vezessen körbe, mutassa be nekem ezt az új török kori török kori időszaki kiállítást. Sok hasznos információt kaptam tőle. Nagyon tetszett a kiállítás vizuális megjelenítése. Már az előtérben egy hatalmas doboz fogadja a látogatót, amibe ha belelesünk, akkor egy gazdagon díszített kaftánt láthatunk meg. Olyan ez, amilyen talán az a bizony köntös is lehetne, amiről Mikszáth írt, és amiről a kiállítás a címét kapta. A nagy méretű doboz elején egy címer, amit a kecskeméti szabók címeréből alakítottak át a kiállítás jelképévé. Egyik oldalán török írás, a másikon magyaros virágmotívum.

Innen a kiállítótermek felé járószőnyeg gyanánt iszlám csempék motívumain keresztül jutunk át. Persze csak a padlóra van ragasztva a minta, de akkor is jó! Az első teremben egy engem török fürdőre

emlékeztető kupola alatt a padlózaton a Duna–Tisza köze régvolt településeinek nevét olvashatjuk, míg az egyik falon egy jellegzetes magyar paraszti lakóház képe. A vitrinekben – amelyeket az összes termen keresztül ismétlődő, fémből kivágott iszlám geometrikus ornamentika díszít – ismerős, de több száz évvel ezelőtt készült használati és dísztárgyak helyeztek el.

A második termen belül egy faléces, elkerített térben pár perces animációs film mutatja be e kor, a magyarországi török hódoltság történelemi hátterét. Körülötte magyar és török fegyverek, harci eszközök töltik meg a vitrineket; a legendás Bugac újabb kincsleleteit is szintén itt helyezték el.

A harmadik terem a dolgos régi kecskeméti hétköznapok világát mutatja be, a középpontban egy ácsolt és egy tulipános ládával. Céhes pecsétek, edények, kályhacsempék sorakoznak az üveglapok mögött, tapogatásra, megérintésre váró különböző textíliák szabadon hagyva, csaknem a látogató keze ügyébe helyezve el.
A sarki nagy teremben, a fő falon a hatalmasra kivetített interaktív animáció a fő attrakció, legalábbis nekem. Hosszú ideig nézegettem a különböző menüpontok által felkínált információkat és főleg a látványos rekonstrukciós rajzokat, animációt az 1600-as évek Kecskemétjéről. (Megjegyzem, a magyar mellett angol és német nyelven is elérhetők az információk!)
Próbáltam beazonosítani a filmecskén szereplő kecskeméti helyszíneket: Mária-kápolna, Vásártér, város-kapu és árkok, a régi utcák, malmok és főleg a mozgalmas főtér, környező templomával és az öreg városházával.

Ezzel a fallal szemben egy festett hatalmas pusztai jelenet, amely előtt egy fazekas portékákkal megrakott vásározó szekér áll. A terem másik oldalán működtethető kovácsfújtató, valamint a nyilvános megszégyenítés, fenyítés és a kivégzés kellékei, mint a közösségi élet bizonyos eseményeinek rekvizitumai. A hatalmas javadalmakat is szerző kecskeméti polgárok állatcsordáit Szegedtől csaknem Pestig legeltették, hizlalták a fogadott pásztorok, akik aztán jó pénzért tovább is hajtották azokat Nyugat-Európa felé.
Innen az emeletre kell felmennünk, ahol a szecessziós díszítményekben is gazdag lépcsőházat követően az 1889-ben született Mikszáth-regényre és annak irodalmi és képes feldolgozásaira emlékezik a tárlat.

A beszélő köntös történetéhez kapcsolódó fotózáson Varga Levente (17) kecskeméti diák és az egri Hungari Dzsebedzsi Kulturális Hagyományőrző és Sportegyesülettagjai álltak modellt

Ezután még két terem következik: az elsőben az oktatás a téma, könyvek, liturgiai tárgyak mellett egy ferences barát és egy református tiszteletes ruházata jelenik meg egy-egy vitrinben. A zenei hangzás hatásos. A szemközti fal mentén ékszerek, edények és persze érdekes információk „Rácországból".
Az utolsó szoba az emeleten törökös bútorokkal, textilekkel van berendezve, ez a kádi szobája. Itt jó lenne leülni és inni egy almateát…
Innen újra le kell mennünk a lépcsőn, és a kijárat előtt még egy vetítést nézhetünk meg arról, hogy merrefelé és mivel kereskedtek alföldi őseink.

Már ekkor tudtam, hogy megpróbálok néhány osztályt elhozni; beszéltem Bencsik Orsolyával is, aki két múzeumpedagógia programot ajánlott a középiskolás diákok számára. Az egyik témája a piac volt, hogy mit ettek, ittak akkoriban, akik itt laktak. Ennek a címe A kora újkori táplálkozás – Magyar ételek, török hatások volt. Erre két osztályt vittem el, akik a kiállítás mellett élvezték, hogy bekötött szemmel kellett kitalálniuk szaglással, ízleléssel: mi is van az üvegcsékben. A másik foglalkozás az akkori öltözködéssel kapcsolatos, ennek Dolmányok, menték, köntösök – A kora újkori öltözködésről a címe. Sajnos a ruhák, amibe belebújhatnának a diákok, amire az egész foglalkozás épül, akkor még nem készültek el. Pedig az én művészetis osztályom már nagyon várja, hogy kimozduljunk az osztályteremből, és ismét mehessünk a Cifrapalotába. Amikor először hallottam erről a kiállításról, azt hittem, hogy az iszlám kultúra és művészet iskolai témához fog kötődni, de most úgy látom, hogy inkább a népművészet órákhoz kapcsolható a legjobban.
Ha az órai keretek és a tananyag megengedné, szívesen elhoznám a többi, a 9–11. évfolyamos osztályt is. Talán majd a téli szünet előtti utolsó órán, egyfajta lazításként!

Mészáros Marianna

A diákok céhlevelet is kapnak a látogatást követően

Egzotikus illatok próbája a kiállításon

Díszes lakatzár

A diákok nem csak nézelődnek, szagolnak is

Luther-biblia és céhes habán tál a Bozsó Gyűjteményből

A reformáció nagy alakjait idéző üvegablakok a református Újkollégium díszterméből

A kút meglepően jó állapotban
került elő a többméternyi mélységből

Török kút a Nagykőrösi utcából

Kecskemét belvárosában, a Nagykőrösi utca elején egy korábbi lakóház helyén újabb építésére készültek. A munkálatok során – ahogy arra előzetesen lehetett számítani – régészeti korú tárgyak kerültek elő. A feltárási és dokumentálási munkákat a Kecskeméti Katona József Múzeum munkatársai és a Szegedi Tudományegyetem régészet szakos hallgatói végezték el. A régészeti munka az építkezéssel párhuzamosan folyt, így a munkakörülmények nem voltak ideálisak, hiszen munkagépek között kellett dolgozni, sürgetett a határidő, és mindezt a nyár közepén, többnyire kánikulában.

Városokban – ez igaz Kecskemét történelmi városmagjára is – ritkán nyílik lehetőség ilyen nagy felületen kutatásra. A feltárt területet a korábban itt álló modern kori épületek alapozásai (ház, pince, emésztőgödör) nagymértékben megbolygatták. Ez azt eredményezte, hogy a területen a 14–15. századtól a 18. századig használt, földfelszínen álló épületek nyomait nem tudtuk megfigyelni. Továbbá a földbe ásott objektumok (verem, gödör, kút, árok) jelentős része is elpusztult. Így az objektumok nagy része igen sekély volt (10–20 centiméter mély), kevés leletanyagot tartalmaztak. Ezen okok miatt egykori funkciójukat és korukat nehéz meghatározni. Az objektumok többségét a sárga agyagos altalajba ásták be, amelynek a foltjai jól kivehetőek voltak.

Az ásatás sajnos nem terjedt ki a telek teljes területére, a talajvíz szivattyúzása és a telek bejárata előtt létesített rámpa miatt. Összességében 30 régészeti korú jelenséget sikerült feltárni és dokumentálni. Az alábbiakban röviden ismertetnénk a feltárt objektumokat és a belőlük előkerült régészeti leletanyagot.

Egy kerek alakú tárológödör, mely a kevésbé bolygatott területen került elő, mélysége kb. 90 cm volt A gödröt a sárga agyagos altalajba ásták bele, oldalát és alját pedig kitapasztották. Ezek alapján feltételezhető, hogy egykor gabona tárolására használták. Betöltése sok szervesanyagot, többek között növényi maradványokat, halpikkelyeket és -szálkákat, tojáshéjat tartalmazott, melyek az eredeti funkció felhagyása után kerültek a verembe. A gödör továbbá gazdag leletanyagot: egy majdnem ép füles fazekat, kályhaszemet, cseréppipát, néhány fémtárgyat, számos edény töredékét és nagy mennyiségű állatcsontot tartalmazott.

Egy másik, négyzet alakú, függőleges falú kb. 40 cm mély gödörről kiderült, hogy egy középkori gödörre ástak rá. Nagyon sok üvegtöredék, mázas és mázatlan kerámiatöredékek, köztük számos mázas tál töredéke és egy hordóval díszített mázas, fehér színű kancsó is előkerült belőle. Szintén egy gödörben találtunk egy kő ágyúgolyót. Kecskeméten nem volt vár (csak kisebb erődítés), jelentős harcokról sem tudunk, így egyelőre nem tudjuk, hogy a golyó miképpen kerülhetett ide.

Az ásatás talán legjelentősebb felfedezései az épségben megmaradt kutak voltak, melyeket sikerült teljesen feltárni.

Egyikük egy lekerekített sarkú négyzet alakú, kb. 265 cm mély gödör volt, melynek nagyjából a közepén, 117 cm mélységben helyezkedett el a kút bélését alkotó ácsolt deszkaszerkezet. Ilyen kutak a tárgyalt korszakot megelőzően és azt követően is viszonylag nagy számban találhatóak Magyarország területén. A vastag deszkákat, illetve a néhány félkör átmetszetű gerendát csapolással illesztették egymásba, így felépítve a kút belső szerkezetét, melyből 6-6 sort sikerült kiemelnünk. Valószínűleg ez a szerkezet valaha magasabb lehetett, de mivel nem került vízborítás alá, ezért nem őrződött meg számunkra. Itt fontos kiemelnünk, hogy a szerves anyagok fennmaradásában nagy szerepet játszik az oxigéntől elzárt környezet, jelen esetben ezt a magasan álló talajvíz biztosította. A kút betöltéséből nagy mennyiségű kerámiatöredék, egy majdnem ép, kisméretű zöldmázas korsó, állatcsontok, 2 db vaskés, vasszögek, számos fémtöredék és 3 db 17. századi hamis denár került elő. Arrébb szintén hasonló deszkaszerkezet megfigyelésére nyílt lehetőségünk, bár sajnálatos módon a munkagép és a telken álló épület alapozása megrongálták ezt. A bélést alkotó deszkákat szintén csapolással illesztették egymásba. A szerkezetből a nyugati oldalon maradtak meg legépebben a famaradványok összesen 7 sorban. Továbbá sikerült megfigyelni, hogy a szerkezet alulról felfelé fokozatosan szűkül össze. Leletanyaga rendkívül gazdag. A nagy mennyiségű állatcsont és kerámia mellett, sok vastárgy, pl. kulcs, szögek, fanyelű vaskés, nagy mennyiségű üvegtöredék, egy ép fekete színű korsó, fedő, egy kerek falap és tojástöredékek kerültek elő. Ritka és különleges leletnek számít a bőr cipőtalp. A sort tovább színesíti egy cseréppipa, melyben a szerencsés körülményeknek köszönhetően a pipaszár töredéke is megőrződött. Az objektum környékén továbbá még egy cseréppipát és egy csontárat találtunk.

Egy másik objektum kerek alakú, melyben 80 cm mélyen került elő a négyzet alakú ácsolt deszkaszerkezet néhány deszkasora. Ez alatt egy 140 cm magas hordót sikerült feltárnunk. A hordó valószínűleg megsérülhetett mivel az északi oldalán a dongáit kettő kisebb deszkával pótolták. Az objektum falában sikerült megfigyelnünk, hogy a dongákat valamilyen növényi anyaggal erősítették egymáshoz. Ez a kút a tárgyalt korszakban egy ritka kúttípust képvisel, mivel hordóval bélelt kutakat nagyobb számban a római korból ismerünk. A későbbi korokból az eddigi megfigyelések szerint csak elvétve akad erre a típusra egy-egy példa. Betöltéséből állatcsontok, számos kerámiatöredék, egy ép kancsó, néhány vastöredék került elő. Továbbá bőrmaradványok, melyek egy vagy akár több bőrcipő részét képezhették.

Kisméretű kancsó

A kutakból származó faanyagot mindhárom esetben kiemeltük, és a mintavétel is megtörtént, melynek várható eredménye további értékes információkat szolgáltathat a lelőhellyel kapcsolatban. Az erre specializálódott szakember meg tudja állapítani a fa fajtáját, azt, hogy mikor vágták ki.

A leletanyag feldolgozása során pontosabb képet kaphatunk a lelőhely koráról, jellegéről. A lelőhely különlegességét az adja, hogy egy viszonylag kis területen ilyen nagy számban őrződtek meg kutak, köszönhetően a magas talajvízszintnek. Az építkezés mélysége (5 méter) miatt folyamatos szivattyúzás történt, ez biztosította számunkra, hogy ezeket az objektumokat fel tudjuk tárni. Ennek köszönhető, hogy a kutak alja viszonylag száraz volt a munkálatok idején. Az eddigi információk alapján megállapíthatjuk, hogy ezen a területen a késő középkortól (14–15. század) kezdve, a kora újkor időszakán (török hódoltság ideje, 16–17. század) át, egészen a 18. századig éltek.

Kecskemét a 14. században vált mezővárossá, amiben nagy szerepe volt annak, hogy kitűnő helyen helyezkedik el (kereskedelmi utak közelsége, ország közepe stb.). A városban a középkortól kezdve voltak piacok, vásárok, valamint vámszedőhely is volt. A középkori és kora újkori város piaca és egyben fő tere a mai Szabadság tér (Fő tér) területén volt. A Fő tér mindössze 100 méterre található a Nagykőrösi utca elejétől, így a lelőhelyünk és környezete már a késő középkortól kezdve jelentős helyet foglalt el a város helyrajzában. Ezenkívül a Nagykőrösi utca fontos kereskedelmi útvonal is volt. A 16–17. században pedig egyre jobban benépesült és beépítetté vált a város ezen része.

Varga Máté – Molnár Karola – Szász Barbara

A Nagykőrösi utca építési telkéről előkerült leletek

KECSKEMÉT 1650

Régész, műemlékvédelmi szakember, térinformatikus fogott össze annak érdekében, hogy „A beszélő köntös” nyomában című kiállítás tárgyi világát mozgóképes tartalmakkal egészítse ki igényesen. Az izgalmakkal teli tervezési szakaszban végül a professzionális munkáival számtalanszor bizonyított szegedi székhelyű Rendernet Kft. csapata nyerte el a témagazdák bizalmát. Természetesen nem egyik napról a másikra valósult meg a Rosta Szabolcs kutatásain nyugvó, az Oszmán Birodalom felvirágzását és európai hódításait tömörítő történelmi videofilm, valamint a két, különböző témát feldolgozó háromdimenziós animáció. Több hónapot vett igénybe a kiállításban immár nap mint nap megtekinthető vizuális anyagok elkészítése és a biztonságos működtetés feltételeinek megteremtése, amelyet a múzeum részéről Pánya István koordinált. A szakmai hátteret ehhez dr. Sárosi Edit „Kecskemét város történeti helyrajza” című tanulmánya s az ahhoz készült adattár és térképgyűjtemény adta. Ez a biztos alap már alkalmas volt arra, hogy az abban először összegzett sokféle tudományterület eredményeiből egy hiteleshez közeli városkép – vízió készülhessen el. Mivel ennek megálmodásához elsősorban az 1600-as évek közepének Kecskemétjéről maradtak fent igazán használható források, ezért a kiállítási „piactér” hatalmas falfelületén ez a virágzó korszak elevenedik meg valóban interaktív tartalmakkal, a magyar mellett német és angol nyelven is. A digitális tananyagfejlesztés területén szerzett tapasztalatok és a már felhalmozott tudásbázis segítségével kivitelezett másik munka az állattartásból, valamint kereskedelemből javakat szerző kecskeméti tőzsércsaládok európai kapcsolatait mutatja be, amelyhez az alkotók számos játékos feladatot is készítettek.

Kecskemét korabeli központja - előtérben a Szent Miklós (Barátok) temploma, tövében a protestáns fatemplommal, átellenben a régi Városháza

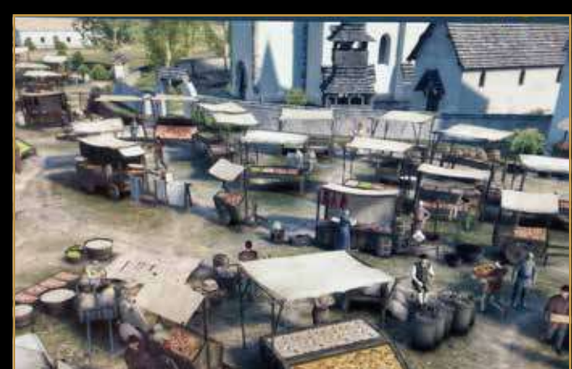

Főtér – Piactér

A Homoki kápolna

A régi Kecskemét egyik városkapuja

A 17. századi Kecskemét képzeletbeli madártávlatból – bal oldalon a vásártérrel

A dolgos szárazmalmok egyike

Gyümölcs utca – a mai Kápolna utca elődje

Városlátkép észak felől

Mesterek és piacozók a régi Kecskeméten

SZERKESZTŐSÉGI LEVÉL

Kedves Olvasó!

Már első alkalommal, amikor a Hírös Történetek munkacsoportjaként régészek, történészek, művészettörténészek, újságírók összeültünk, hogy felmérjük, milyen témákból álljon bemutatkozó lapszámunk, felmerült annak igénye, hogy e magazin elkészítése mellett bizonyos közösségi ügyek mellett határozottan állást foglaljunk, vagy akár lépéseket tegyünk azok megvalósítása érdekében.

Célkitűzésünk alapját az képezte az első pillanattól kezdve, hogy Kecskemét helytörténetének, művelődéstörténetének, ipartörténetének minél több, érdekes, izgalmas, akár elfeledett, vagy akár még részleteiben fel sem kutatott mozaikdarabkáját tárhassuk az olvasók elé. E témában folytatott beszélgetéseink során többször felmerült, vajon miért nem létezik Kecskeméten egy olyan közérthető, szépen illusztrált tankönyv, amely az eljövendő nemzedékek számára összefoglalná városunk, térségünk történetét? Mert – miközben általános iskolai és középiskolai tanterveink bőséges tudnivalókkal árasztják el a tanulókat az emberiség és Magyarország történetének fordulópontjaival kapcsolatban -, valahogy éppen arra nem jut hely és idő, hogy gyermekeink legszűkebb pátriájuk, szülővárosuk múltjával megismerkedhessenek. Így aztán úgy sikerül leérettségizniük, hogy (jó esetben) bőséges ismeretekkel bírnak példának okáért Oliver Cromwell királyellenes harcainak, a nagy francia forradalom irányzatainak, vagy akár a római birodalom szenátusa felépítésének részleteiről, de szinte semmit nem tudnak Kecskemét múltjáról! Semmit sem tanulnak arról, hogyan éltek eleink ebben a városban, hogyan éltek túl megannyi megpróbáltatást, arról, hogy mit is jelent kecskemétinek lenni, hogyan alakult ki az a makacs, öntudatos paraszt-polgári mentalitás, amely nélkül ez a város ma nem lehetne az, ami.

Miközben világunk óhatatlanul gazdasági, kulturális globalizáció felé sodródik, véleményünk szerint napról napra nő a jelentősége annak, miféle szellemi munícióval vesszük fel a harcot önazonosságunk megtartásáért, megerősítéséért. Hogyan is állhatnánk helyt a jövő kihívásaival szemben, ha nem vagyunk kellőképpen tisztában azzal, honnan jöttünk, kik vagyunk, ha nem viseltetünk a múlt ismeretén alapuló büszkeséggel eleink iránt, akik ezt a várost felépítették és megtartották számunkra?

A Hírös Történetek szerkesztői, írói éppen ezért helytörténeti magazinunk első számának megjelenését megragadva tisztelettel javaslatot is tesznek. Javasoljuk, hogy induljon szakmai egyeztetés, ha kell vita arról, hogyan állíthatnánk össze közös erőfeszítéssel általános iskoláink, középiskoláink számára egy tankönyvet, amely a legszükségesebb helytörténeti ismereteket közérthetően, érdekes formában tárja a diákok elé. Nem holmi jegyzetekkel agyontűzdelt, veretes szakmai monográfia lebeg a szemünk előtt, sokkal inkább egy szépen illusztrált, karcsú kötet, amely aztán nemcsak az iskolák, de akár minden kecskeméti polgár számára nélkülözhetetlen olvasmánnyá válhat idővel.

Kik készítsék el ezt a kötetet? A város, az önkormányzat, az oktatási intézmények és különböző műhelyek hogyan vegyék ki a részüket ebből a vállalkozásból? Hogyan illeszthető be egy ilyen Kecskemét története-tankönyv az amúgy is túl feszes iskolai tanrendbe? Megannyi kérdés, amelyre hitünk szerint érdemi szakmai vita alapján kellene válaszokat találnunk. De minden jelentős vállalkozás az első lépéssel, a tervezéssel kezdődik. A Hírös Történetek szerkesztő csapata magát az elképzelést tárja most a szakmai közösség elé: eljött az idő, hogy gyermekeink – annyi más, fontos történelmi információ mellett – városunk múltjával is ismerkedjenek meg történelemóráikon!

Ez ügyben várjuk az Önök véleményét, hozzászólásait, javaslatait a ban.janos@hiros.hu email-címen, valamint a Hírös Történetek postacímén: Kecskeméti Televízió Hírszolgáltató Divízió Kecskemét, 6000 Szabadság tér 2.

Bán János főszerkesztő
Dr. Kriston Vízi József felelős szerkesztő, múzeumi kultúraközvetítő
Ifj. Gyergyádesz László művészettörténész
Hajagos Csaba történész, muzeológus-gyűjteménykezelő
Varga Géza újságíró, a Hírös Naptár szerkesztője

Az első kecskeméti repülőnap

1990. augusztus 18–19-én, a kecskeméti MH 59. Szentgyörgyi Dezső Légibázis adott otthont az első hidegháborút követő repülő/nyílt/napnak, amely világszerte több szempontból is kiemelkedő eseménynek számított.
A katonai rendezvényt egyértelműen meghatározta az 1990. május 31. és június 3. között Washingtonban megrendezett amerikai-szovjet csúcstalálkozó, ahol Georg H.W. Busch és Mihail Szergejevics Gorbacsov egy 24 pontból álló egyezményt tartalmazó megállapodást írtak alá. Ez nyilvánossá tette a vegyi fegyverek gyártásának azonnali leállítását, az 5000 tonnán felüli készletek megsemmisítését is, továbbá a stratégiai fegyverek csökkentését. Az egyezmények keretében Gorbacsov vállalta a második világháborús amerikai szállításokért – több mint negyven éven át fennálló – 674 millió dolláros szovjet tartozás kiegyenlítését.
Magyarország szerepe eközben kiemelt fontosságúvá vált, hiszen 1990. június 7-én a Varsói Szerződés tagállamai csúcsértekezletet tartottak Moszkvában, ahol együttes nyilatkozatban fogadták el a kelet és nyugat között fennálló ideológiai ellenségkép meghaladottá válásáról szóló nyilatkozatot. A tagországok közül Antall József miniszterelnök révén egyedül Magyarország erősítette meg, hogy 1991 végéig ki fog lépni a Varsói Szerződésből. Tette ezt annak tudatában, hogy már egy évvel korábban megkezdődött az osztrák–magyar államhatáron húzódó műszaki határzár, a „vasfüggöny” lebontása; a Magyar Néphadseregben (1990. március 15-től Magyar Honvédség) felszámolták a politikai és pártszervezeteket, majd október 23-án kikiáltották Magyarország új államformáját, a Köztársaságot. 1990. január 1-én életbe lépett a Gerecse-program, amely a haderőcsökkentésről intézkedett. Negyvenöt év után, 1990. március 12-én megkezdődött a szovjet csapatok kivonása országunk területéről.
Magyarország részéről egyértelmű volt a középutas nyugati nyitás, amelynek kiváló eszköze lett a washingtoni csúcstalálkozó és a moszkvai értekezlet után bő két hónappal, Kecskeméten megrendezett „Nyitott repülőtér” program. Rövid idővel az esemény előtt a névváltozáson átesett kecskeméti légibázison (végre fölvehették a legendás Szentgyörgyi Dezső nevét), pontosan a Gerecse-program miatt is nagy átszervezések (leépítés, gép nélkül maradt pilóták stb.) történtek, amelyek nem vetették vissza a nagy kecskeméti kezdeményezés kivitelezését.
Sági János alezredes és a kecskeméti alakulat különböző beosztású tisztjeinek hatékony diplomáciai és szakmai szervezőmunkája eredményeként – közvetlenül a rendszerváltozás után vagyunk! – megközelítőleg 60 000 érdeklődő testközelből vehette szemügyre az 1980-as évek végén még szigorúan titkosnak nyilvánított harci helikoptereket, vadászgépeket és a légibázis kifutó pályája mellett állva, kordonok nélkül csodálhatta a végrehajtott kötelékrepüléseket, sőt sétarepülésen is részt vehetett.

A megnyitott légibázis és a színes programok mellett a szervezők legnagyobb sikerét mégis az a diplomáciai tett jelentette, hogy sikerült azonos időpontban, egy objektum területén bemutatni a szovjet MiG-29, az A Fulcrum és az amerikai F-16C Fighting Falcon típusú vadászrepülőgépeket. A „szuperhatalom közi” bemutató szervezésében Sági János alezredes nagy segítséget kapott az USA Katonai Légügyi Attaséhivatalán keresztül Ruth Anderson ezredes asszonytól, aki már 1990. május 1-én ígéretet tett az F-16-osok Kecskeméten történő bemutatására. Az amerikai gépek az USAFE (United States Air Forces in Europe) 52. TFW (Tactical Fighter Wing) egységtől, Münchenből érkeztek. Őket a magyar légtérben egy MiG-23 típusú gépekből álló kötelék fogadta és kísérte Kecskemétig. Az F-16-os vadászgépek a jellegzetes cápafogazással ellátott géporr festéssel, két darab 1360 literes póttartállyal, két darab bomba makettel és rakétatalpakkal voltak felszerelve, demonstrálva ezzel a gép hadi felszerelésének fejlettségét. A szovjet fél részéről a Déli Hadseregcsoport vörös csillaggal ellátott MiG-29-esei a kiskunlacházi légibázisról érkeztek Kecskemétre.

Sajnálatos módon az előre bejelentett nagy esemény, az F-16C és a MiG 29. légi bemutatója elmaradt, amelyet akkor politikai indokokkal magyaráztak. Ám a két egymás mellett kiállított vadászgép így is nagy látványosságot jelentett a kilátogatóknak, hiszen közvetlenül a kifutópálya aszfaltján nyílt lehetőség a gépek megtekintésére, sőt egy, a gépek oldalához támasztott létrával még a pilótafülkébe is betekintést nyerhettek az arra vállalkozók.

A szervezők a nagy szovjet-amerikai találkozáson kívül számos látványossággal és érdekességgel töltötték meg a két napot. A résztvevők tanúi lehettek a magyar katonai és polgári pilóták légi-, illetve nagy létszámú ejtőernyős bemutatóinak is.

A MiG-29 A Fulcrum és az F-16C Fighting Falcon levegőbe emelkedése tehát sajnálatos módon kimaradt a programból, ám a magyar gépek és a pilóták elkápráztatták a kilátogatókat. A két nap során Fajth Tibor százados MiG-21 MF típusú repülővel bemutatott műrepülése volt az egyik leglátványosabb légi show elem.

Egy látogató visszaemlékezésében az alábbi módon konstatálta az augusztusi eseményeket:
„[…] A felállás az adott pillanatban tehát az volt, hogy a MiG-29-esek egyikének ülésében ott csücsült a szovjet pilóta, míg a kabin oldalánál ott támaszkodtunk: egy amerikai, egy magyar tiszt és jómagam. A másnapi nagy attrakció elmaradt – de mégis bekövetkezett. Először nyíltak meg egy katonai bázis kapui a nagyközönség előtt, először láthatta a magyar közönség saját légierejét nem a budapesti Dózsa György út vagy a Duna fölött, hanem a maga bázisán, először juthatott közel a gépekhez és a pilótákhoz. A nagy attrakció elmaradt […], de repült a Magyar Légierő és ez legalább akkora öröm volt tízezreknek, mintha a nagyhatalmak gépeit láthatták volna.”

Az eseményen kiállításra került többek között a Po-2-es kétfedelű-, a ZLIN-726-os iskola-, a MIG-21 MF és a MIG-23 MF és UB vadászrepülő. Rajtuk kívül nagy látványosságot jelentettek a kiállított helikopterek is, amelyek közül az MD-500 E, a Mi-8, Mi-24 D típusú gépeket testközelből lehetett megtekinteni. (Egyéb kiállított típusok: Szu-22 M3 és a Szu-22 UT) A programból természetesen a sétarepülés sem maradhatott ki, amelyet a két nap alatt a Kiskunfélegyházi Repülőklub An-2-es csapata koordinált.

Már az első repülőnap is tízezreket vonzott a hírös városba

Sági János nyugalmazott vezérőrnagy boldogan gondol vissza az 1990. augusztus 18–19-én történt eseményekre

Nem dicsértek meg, de nem is szúrtak le

Interjú Sági János vezérőrnaggyal:
– Pályafutásom kapcsán természetesen említésre méltó esemény volt az 1990-es repülőnap, hiszen ilyen kezdeményezés és ilyen összetételű (Szovjet-USA-Magyar) kivitelezés sem történt ezen eseményt megelőzően, ami végül hazai sikerrel és jelentős nemzetközi visszhanggal is zárult, megteremtve egy új katonai rendezvény alapjait és remélhetőleg hozzájárulva a nyugati-keleti katonai közeledéshez és bizalom építéséhez, így közvetve a hidegháborús helyzet oldásához.

– Mikor fogalmazódott meg az ötlet és mi volt az ösztönzője az augusztusi nyílt napnak?

– Ekkor még nem zárult le a hidegháború, a szovjetek még itt állomásoztak. A „Nyitott Égbolt" repülések, amelyek a fegyverzetcsökkentési folyamatokat szolgálták, már elkezdődtek különböző fényképező és vizuális megfigyelést biztosító katonai szállító repülőgépekkel. Folytak a fegyverzetcsökkentési folyamatok ellenőrzései csapatszinteken is, különösen a nagypotenciált képviselő repülőcsapatok vonatkozásában és a nyugati keleti katonadiplomaták is élénk, aktív tevékenységet folytattak a Magyar Honvédség irányába a nagypolitika aktuális vonulatának megfelelően. Nyilván ezekben a folyamatokban a kecskeméti repülőalakulat is érintett volt.
A Repülőnapot megelőzően, már 1990. május 1-én kinyitottuk a repülőtér kapuját és statikus bemutatón láthatóvá tettük magunkat honfitársaink számára. Soksok dilemma volt a felső katonai vezetés részéről, hogy kezdeményezésünket támogassák-e? Végül zöld utat kaptunk, a siker pedig később merészebb ötleteket is vizionált.
A magyar közönség a repülőbázis egy jól behatárolt részén hozzáférhetett a csak a levegőben csodált repülőgépekhez, beszélgethetett azokkal a csöppet sem misztikus katonákkal, akik ezeket a szuper csodákat repülték, javították, üzemeltették. A nézők találkozhattak azokkal, akik a romantikus katonai repülést fenntartották, működtették.
A „nyitott kapu" lehetővé tette a külhoni katonadiplomáciának is a látogatást. Volt csodálkozás, fényképezés bőven, de volt barátkozás és beszélgetés is. Ruth Anderson ezredes asszony, az USA Katonai Légügyi Attaséja említette meg, hogy amennyiben legközelebb is szándékozunk hasonló rendezvényt összehozni, ő megkísérli kijárni az USAFE (United States Air Forces in Europe) látogatását és részvételét valamilyen formában.
A szót tettek követték. A dolog mégsem volt annyira egyszerű. Alakulatparancsnokként szigorú szolgálati úton jártam el a kezdeményezést illetően, viszont nem tudhattam, hogy a két iniciatíva hogyan kerül végül egyazon döntéshozatali szintre a két csatornából. A civil Bács-Kiskun megyei sportrepülők csicseregték el az amerikaiaknak, hogy ha ígéretet tettek, akkor tegyenek további lépéseket az általam nem könnyen elérhető politikai és katonai vezetői szintek meggyőzésére.
Hatalmas kezdő lendületet adtunk a kezdeményezésnek azzal, hogy az aktuális világpolitikai atmoszférával összhangban meghívtuk a Szovjet Légierőből a kiskunlacházai MiG 29-eseket is. Az aktuális világpolitikai széljárást a valós közeledésre, a bizalomépítésre és mindezen eseményeken (a repülőnapon) keresztül a magyar közönség tevékenységünkről alkotott képének valós formálására használtuk ki. Nem volt sem felső politikai, sem katonai spekuláció a repülőnap mögött. Legkevésbé presszió. Alig reméltük, hogy kapunk biztatást, támogatást a kivitelezéshez is csak igazán kényszerűségből és már csak akkor, amikor a tényszerű nemzetközi részvétel miatt az esetleges sikertelenség nemkívánatos visszhangot eredményezett volna. A sikertelenség miatti fejvesztés terhe kódoltan lebegett a fejem felett, aminek egyik volt katonai vezetőnk – a hivatalos ebéd kezdetekor négyszemközt – hangot is adott.
Igazságtalanság lenne meg nem említeni Smith István vezérőrnagy urat, aki már a repülőnap szervezésének kezdeti fázisában felkarolta a kezdeményezést az amerikai repülőgépek kecskeméti leszállásának támogatásával.

– Hogyan állt fel az esemény szervezőbizottsága? Sajnos a hírlapok igen kevés információt közöltek erről.

– A szervezőbizottság igazán a kecskeméti alakulat különböző beosztású tisztjeiből állt. Nem volt elkülönítve bizottság erre a speciális feladatra. Ők végezték a kapcsolattartást az USA Katonai Légügyi Attaséhivatalán keresztül az USAFE kijelölt kontingensével, valamint az akkor még élő kapcsolattartási protokoll segítségével a Déli Hadseregcsoport megfelelő felelősével. Politikai részről nem volt reprezentáció. Nem a kecskeméti szint feladata és lehetősége volt ennek elvégzése. A felső katonai vezetés csak a légierőt vezető tábornokok szintjén volt reprezentálva, tehát a Honvéd Vezérkar és a HM részéről nem. Azt feltételezem utólag, hogy a szakmai vezetés tartott a fiaskótól, nem túl nagy bizalommal voltak az alulról történő kezdeményezések iránt. Egyébként is ezekben a változó időkben sokan óvták hasonló passzivitással a beosztásaikat.

– Lehetett-e érzékelni feszültséget a szovjet és az amerikai pilóták között? Akik visszaemlékeznek az eseményre, azt mondják, egy kisebb konfliktus is kialakult? Van ennek valóságalapja?

– Én inkább nyitottságra és szakmai tiszteletre emlékszem, mint konfliktusra a szovjetek és az amerikaiak között. A némi rivalizálási hajlam abban mutatkozott meg, miszerint az orosz pilóták mindenképpen be akarták mutatni a saját és a repülőgépük képességeit a levegőben.
Erre felsőbb, moszkvai utasításra nem kerülhetett sor, mivel a szovjet parancsnokság tudomására jutott, hogy az amerikaiak nem repülnek bemutató pilóta hiányára hivatkozva, hogy fenntartsák a paritást és kizárják az esetleges rivalizálási szándékot. Sajnáltam, de bölcs döntésként könyveltem el, majd azt is feltételezem, hogy érzékelték a kezdetleges repülőnap-szervezési tapasztalatunkat, valamint a „repirányításban" akkor még meglévő különbözőségeinket.
Végül a báziselhagyás sorrendjét a MiG-29-esek kezdték, így némi ízelítőt kaphattak az amerikai pilóták a szovjet repülési „kunsztból", de ez már nem a repülőnap közönsége előtt történt.

– Utólagosan hogyan értékelte az ország politikai vezetése ezt az eseményt, jutott-e vissza Önökhöz bármilyen információ az értékelés kapcsán? Érezhető volt-e az amerikai fél közeledése az események kapcsán, hiszen itt már egy felbomló Szovjetunióról beszélünk?.

– Jó, de visszafogott utórezgést észleltünk. Nem dicsértek meg hivatalosan, igaz el sem marasztaltak. Nagyon nagy nyitás volt ez a katonai tömbök között is, hiszen a következő évben MiG-21-esekkel az USA európai légibázisán szálltunk le Kecskemétről elsőként a változások óta. Ez is történelmi esemény, bár nem sok szó esett róla.

A nagyközönség igénye a repülőrendezvények iránt kielégíthetetlenné vált, ami a mai napig is tart. Kár, hogy a későbbi rendezvényeket beárnyékolta a nyerészkedésvágy és a tisztességtelenség szele. A tanulópénzt is megfizettük, hisz a sablonosan erőltetett „mindenáron repülőnap és bemutatók" a légierőtől is megszedték az áldozatokat. Biztosan nagy inspirációt és önbizalmat kapott a légierő állománya az Észak-atlanti integrációban végzett hatalmas feladathoz, hiszen mertünk és tudtunk ettől az eseménytől kezdve bátran kapcsolatot teremteni és konstruktívan együttműködni bármely új és korábbi partnerünkkel.

– Mi maradt a legkedvesebb emléke 1990. augusztus 18–19. kapcsán?

– A kecskeméti 1990-es repülőnap igazi „win -win" konstrukció volt.
A legkedvesebb emlékem azon a napon talán az volt, amikor azokon az embereken éreztem a feszültség oldódását, akik pontosan tudták, hogy mekkora munkát fektettek ebbe a bátor, előremutató kezdeményezésbe és rendezvénybe.

***

Az elkövetkező években 11. alkalommal rendezhetnek újra Nemzetközi Repülőnapot és Haditechnikai Bemutatót Kecskeméten. Az 1990. esztendőben életre hívott rendezvény tehát remélhetőleg folytatódik, amelynek alapköveit valójában Sági János nyugalmazott vezérőrnagy tette le. Legyünk rá büszkék!

Hajagos Csaba

Kiss András fotóművész
(a portrét felesége, Kissné Balla Erzsébet fotóművész készítette)

KECSKEMÉTI IPAROS-DINASZTIÁK

Sorozatunkban azon hírös városi vállalkozó-családiákról olvashatnak, mely családok – áldásos tevékenységük révén – évtizedeken át sokat tettek Kecskemét fejlődéséért. A Kiss Fotó alapítója, Kiss András fotóművész 85 évvel ezelőtt született, első összeállításunkkal őt köszöntjük.

Kiss András 1997-ben kapta meg az Aranykoszorús Mester címet. 2002-ben a fotózásért tett szolgálatát ES-MAFOSZ, majd E-MAFOSZ/b (fotóművész) címmel ismerték el. 2005-ben a Kecskemét Közművelődéséért Díjat vehette át. Ugyanebben az évben az AFIAP (nemzetközi fotóművész), 2009-ben az EFIAP (a FIAP Kiváló Művésze) fokozatot nyerte el. Hetvenedik születésnapjára megjelent az életművét bemutató könyve.

Kiss Andrásné Erzsikét 1992-ben kérték fel a mestervizsga-bizottság elnöki teendőinek ellátására, aminek csaknem egy évtizeden át tett eleget. Érdemesnek találták az Aranykoszorús Mester, valamint az E-MAFOSZ (fotóművész) címekre is.

Fiuk, Kiss Zsolt tíz éve önállóan vezeti a Kiss Fotót. 2001-ben mestervizsgázott, és évek óta részt vesz a szakmunkástanulók vizsgáztatásában. Öt önálló kiállítást rendezett, és elkészítette az „India, az árnyékok színei” című fotóalbumát, ami 2009-ben jelent meg.

Fotó: Slipickzi Sándor

A Kiss Fotó alapítója, Kiss András 85. születésnapja és pályára lépésének 70. évfordulója alkalmából ünnepi kiállítás nyílt a Tudomány és Technika Házában

A petróleumlámpától a lézerfényig

Az ember életének nagy kérdései sokszor apró dolgokon dőlnek el. Miért választotta a fotós mesterséget?

Valóban kicsin múlt! 1930-ban egy Szolnok megyei kis faluban, Tószegen születtem. A nagy világgazdasági válság nagyon rosszul jött, országunk még Trianont sem heverte ki. Szegénység volt, a faluban senkinek nem volt akkor még fényképezőgépe.

1945-ben, amikor Budapest körül bezárult az ostromgyűrű, egy orosz katona egy lemezes fényképezőgépet árult, nekem ez nagyon megtetszett és megvettem tőle. Álmomban sem gondoltam volna, hogy ez a gép egész életemet meghatározza.

Első felvételeimet családomról, testvéreimről és a házunkról készítettem. K. Pesty László, a környék híres fényképésze hívta elő a negatívokat. Elismerő mosolyát szinte még ma is látom. Azután hetente-kéthetente vittem új felvételeimet a mesterhez. Elektromos hálózat híján a Nap fénye és egy petróleumlámpa szolgáltatta a másoláshoz szükséges fényt. Ekkor dőlt el végérvényesen, hogy életem összefonódik a fotózással. A mester tanulója lettem.

Hogyan vált a gyermek „hobbi”-fotósból mesterember? Melyek voltak életpályájának legfontosabb állomásai?

Mint minden fiatalt, engem is vonzott a kalandvágy. A biztos megélhetés reményében ejtőernyősnek jelentkeztem. Katonai pályafutásom azonban számos váratlan fordulatot tartogatott számomra. Néhány hónap után alakulatomat fölszámolták, engem tiszti iskolára vezényeltek. Avatásom után röviddel a Harcos című hetilap fotóriportere lettem. Képeimmel a valóságot akartam megmutatni, így felvételeimről hiányoztak az akkoriban előírt boldog, diadalmas jövőt ígérő arcok. Ez még talán nem lett volna „válóok”, de Sztálin halála után a politika viszonylagos tisztulása miatt már más színben láttam a honvédségen belül történteket, Úgy gondoltam, tiszta lelkiismerettel nem maradhatok meg a magyar hadseregen belül. Hosszas huzavona után – minden eszközzel megpróbáltak maradásra bírni – 1955-ben saját kérésemre leszereltek.

Petróleumlámpával
másolt kép
(Kiss András, 1945)

1956 elején a Kunszentmártoni Vegyesipari Vállalat fényképész műtermében vállaltam munkát, majd 1957 januárjában eljött életem nagy pillanata: önálló műhelyt nyithattam. „Az engedélyhez kötött iparűzők lajstromában bevezettem és részére a fényképésziparnak való gyakorlásához hozzájárulok" – szólt a kunszentmártoni engedély.

Boldog évek következtek. Elsősorban családi, alkalmi fényképeket készítettem. A munka mellett jutott idő a tanulásra is: 1960-ban mesterlevelet szereztem.

1963-ban Nagykőrösre hívtak, de az ottani szövetkezet „gyengén muzsikált". Önálló iparűzésre nem kaptam engedélyt, s hogy élni tudjunk, a közeli Kocséron kezdtem dolgozni. Elsősorban esküvői képeket készítettem, de abban az időben is sokan kérték a keresztelők megörökítését. Közben különböző munkákat kaptam Cegléden, Kunszentmártonban, Kecskeméten és Nagykőrösön is. Végül 1967-ben ez utóbbi városba helyezték át az engedélyemet. A műterem mellett a sajtó számára is dolgoztam. Az ipar, a mezőgazdaság modernizálását, vállalati ünnepségeket kellett megörökítenem, de szívesen fotóztam a kismesterségeket, a népi iparművészeket. A városba látogató színművészeket és sok-sok híres embert, például dr. Szentgyörgyi Albertet, dr. Csapó Árpádot, dr. Bay Zoltánt és számos más, érdekes és kedves vendéget örökítettem meg.

Közel húsz nagykőrösi év után 1986-ban Kecskemétre költöztünk. A hírös város egyik legősibb utcájában, a Kápolna utcában Fuji üzletet, majd 2002-ben a főtéren egy Kodak fotókereskedést nyitottunk meg.

Újságíró-igazolvány 1954-ből

Később ugyan ez utóbbi boltunkat a magas bérleti díj miatt be kellett zárnunk, a Kápolna utcában azonban azóta is fogadjuk a vevőket.

Biztos vagyok abban, hogy az elmúlt közel 60 évet nem egyedül dolgozta át. Munkájában kik segítettek?

Leghűségesebb, gyorsan tanuló segítőtársam, immár 59 esztendeje a feleségem. Bár zeneművészeti pályára készült, egy rosszindulatú párttitkár ebben megakadályozta. Így mellém állt és az induló saját műhelyünkben gyorsan kitanulta a szakmát. 1960-ban ő is megszerezte a szakmunkáslevelet. Két fiúgyermekkel ajándékozott meg, de a család gondjai közben sem hagyott magamra: nemcsak a fotózásban, hanem a vállalkozás könyvelésében, levelezésében is sokat segített.

Külön öröm a számomra, hogy amióta nyugdíjas vagyok, a fiam átvette a cég irányítását. Zsolt remek érzékkel tart lépést a korral. Neki is köszönhető, hogy Kelet-Európában nekünk volt először lézerfénnyel működő digitális printerünk.

Az elmúlt években a fényképészet óriási változáson ment keresztül. Hogyan reagált a modern kor új kihívásaira?

Mindig fogékony voltam az új technikai megoldásokra. Amikor a villanófény forradalmasította a szakmát, mi az elsők között voltunk, akik vakut vásároltunk. A szakma újdonságainak megismerésére, beszerzésére azóta is törekszünk. Legutóbb például olyan nyomtatót vásároltunk, amely maximum 60 cm szélességben korlátlan hosszúságú fényképek készítésére alkalmas.

Az elmúlt években a változó piaci körülményekhez is rugalmasan alkalmazkodtunk. Kereskedelmi forgalmunkat növeltük, a nagy helyigényű műtermet megszüntettük. Üzletkörünk is megváltozott. Nemcsak az amatőr, hanem a profi fotósok is hozzánk szoktak. Sikereinket annak is köszönhetjük, hogy eladóink rendelkeznek azzal a szakmai ismerettel, amivel segíteni tudják a vevőink jó döntését. Arra törekszünk, hogy tanácsainkkal a fotózásban járatlanokat és a tapasztalt fotóriportereket is segíteni tudjuk. A szakma szeretetét és odaadását kell, hogy érezze a vásárló. A pénz pár évvel ezelőtt még magától jött, ha szerettük és tiszteltük a vevőt. Régen a legjobb reklám, a legjobb befektetés az volt, ha a mester nevét adta munkájához. Ma ez már a múlté, elég, ha csak a multik és a fiatalok új erkölcsi hozzáállására gondolunk! A jó kereskedő nem csak kapni, adni is szeret. Mi ebben a szellemben dolgozunk.

Nyolcvanöt évet megérve hogyan telnek a napjai?

Nyugdíjas éveimben sem hagytam abba a fotózást. Több mint 100 önálló és meghívásos tárlaton mutatkoztam már be. Nagy öröm számomra, hogy életműkiállításom épp 85. születésnapomon nyílott meg a Zsinagógában. Külföldi kiállításaim révén az elismerések is elértek, többek között megkaptam a FIAP, azaz a Nemzetközi Fotóművészeti Szövetség Kiváló Művésze címét is.

80. születésnapomon Zsolt fiam azzal lepett meg, hogy a Kápolna utcai Kiss Fotóban egy galériát alakított ki. Az én munkáim adták az első kiállítás anyagát, és az azóta eltelt öt év során sok sikeres tárlatot rendeztünk. Kecskeméti alkotók mellett fővárosi fiatalok, szenior művészek fotóit tekinthették meg a kiállítótermünkben az érdeklődők, még a nemzetközi ismertséget is kivívott fotóművész, Eifert János is bemutatkozott már itt.

Közel 70 éve, hogy a fotózással kapcsolatos eszközöket gyűjtöm. A fényképezőgépek, a képkidolgozás szerszámai közt akad több igazi különlegességem is. Így például egyik legkedvesebb masinám a magyar tervezésű és itthon is gyártott, 1940-es évekből való tükörreflexes fényképezőgép. Ez a Duflex-gép volt az első a világon, amellyel szemmagasságból lehetett fotózni. De a gyűjtemény többi darabjai is értékesek, jelenleg a Kápolna utcai galériában vannak kiállítva. Jó lenne végleges helyet találni nekik. Ha néhány év múlva a Magyar Fotográfiai Múzeum Budapestre költözik, a Régi Zsinagóga talán befogadhatná ezt az anyagot.

Az utóbbi években egyre többet olvasok, főleg a történelmi jellegű írások érdekelnek. Sok évvel ezelőtt elkezdtem egy könyvet írni Kecskemét fotótörténetéről. 2009-ben az anyagok rendezését abbahagytam, korábbi feljegyzéseimet azonban nemrég újból elővettem. Ha lesz még rá időm, folytatni szeretném ezt a vállalkozásomat.

Varga Géza

PORTRÉK

Ruttkai Éva Kossuth-díjas
színésznő (1971)

Fülöp herceg az 1978-as kecskeméti
fogathajtó-világbajnokságon

Orvostanhallgató Afrikából
– „a kapitány" (1978)

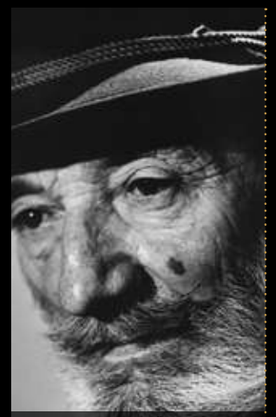

Őm Gyula erdész
(1970)

EGY FŐUTCA SZÜLETÉSE ÉS MEGÚJULÁSA

Három éve, hogy megújult városunk főútvonala, a Rákóczi út. Emblematikus útvonal ez. Annak jelképe, hogy egy bő évszázaddal ezelőtt ambiciózus polgármestereink fölismerték: a frissen megszerzett törvényhatósági jogú városi rang csak fügefalevél az ország legnagyobb mezővárosának súlyos elmaradottságán. Mert milyen város volt a kiegyezés táján Kecskemét? Próbáljuk meg magunk elé idézni egy röpke időutazás során!

Képzeljük el, hogy a mai Cifrapalota sarkán, a nagyállomás felé fordulva álldogálunk. Egy lompos útkereszteződés ez, de a mai főtérnek és a Rákóczi útnak úgyszólván semmi nyoma. Mögöttünk az Aradi utca, rajta a város legjelentősebb nyitott kanálisa csordogál-bűzölög a Gyenes tértől a Muszáj irányába. Hátra földszintes és egyemeletes házak között egy kacska utca tart a református templom felé. Ellenkező irányban pedig a Temető Nagy utca indul keletre a már csaknem kész zsinagóga mellett, nagyjából a Rákóczi út helyén. Úgy a mai Wesselényi utca tájékán tör ki belőle a Temető Kis utca, és kanyarog tovább a terpedt földszintes házhalmaz között. Nevük nem véletlen, hiszen végcéljuk a Vasútkert és (a jelen korunkhoz képest) egykori KTE pálya helyén fekvő három városszéli temető. Minden poros vagy sáros, ahogy épp az idő fordul, hiszen ekkor – bármily hihetetlen – egyetlen méter kövesút sincs Kecskeméten!

E város polgármesterévé választották 1880-ban a nagyot álmodó Lestár Pétert (1819–1896). Ekkorra már bezárják az állomás előtti sírkerteket, s azok helyét ő parkosíttatja 1895-re. És ugyancsak a 19. század utolsó évtizedében, a millenniumi pezsgés mámoros időszakában áll elő egy kiszabályozott, az addiginál négyszer nagyobb főtér, s az abból induló sugárút tervével. Javaslatai megértésre találnak. A főtéri épületbontások, szanálások még beleférnek az ő életidejébe. A Rákóczi út megvalósítása azonban már utódjára, az 1897-ben hivatalba lépő Kada Elekre hárul. És Kada (1852–1913) ugyanolyan invenciózusan, nagyvonalúan folytatja a városrendezési munkálatokat. Kiváló építészeket von be a negyven ház szanálása utáni óriásparlag beépítésébe. A zsinagóga ellenpontjaként már 1903-ban elkészül a Márkus Géza tervezte városi bérház, amelyet ma Cifrapalotaként ismerünk. 1904-re tető alá kerül az impozáns Törvényház, a túloldalon pedig a Leszámítoló Bank épülete. A jobb oldalon 1911-re készül el a magyar szecesszió másik irányát követő, az ún. „Fiatalok” csoportjához tartozó Jánszky Béla meg Szivessy Tibor két pompás palotája, a Kecskeméti Gazdasági Kamara és az Úri Kaszinó épülete. Utóbbinak az ifjú Kisfaludi Strobl Zsigmond megálmodta pártázatos homlokzatát ekkor még Iványi Grünwald Béla három allegorikus festménye díszíti. 1913-ban már vetítenek a (mostanra visszafiatalodott, új kulturális funkciókat befogadó) Városi moziban. A sugárút keramit burkolatot kap és már növekednek Bajnóczy Károly faiskolájában azok a japánakácok, amelyek közül 150 még ma is árnyékot vet a középső sétányra. És miként a főteret, a Rákóczi utat is birtokba veszi a piac.

Az 1911-es nagy kecskeméti földrengés, Kada Elek halála és az első világháború megtöri ezt a ragyogó ívű átalakulást.

A két világháború között összesen hat épülettel gazdagodik a város új főutcája. Ám már az is, ami addig elkészült, no meg a tanyák népe által éltetett lenyűgöző piaci sokadalom ilyen sorokat csal ki Móricz Zsigmond tollából: „Ez a Rákóczi út a legszebb útvonal az országban. Az ember megérzi, hogy Alföld ez! Nagy városépítő volt, aki kiszabta.”

1945 után – tudjuk – nagyot zökken az idők kereke. 1949-ben megszűnik a belvárosi piacozás. A 60-as évekre szocreál lakóházakkal épülnek be a Rákóczi úti foghíjak. A Temető Kis utca vonalát megőrző, a Városi mozi előtti teresedést azonban alig másfél évtizede zárja le két mutatós lakóépület. 1970 táján egérszürke aszfaltburkolatra cserélik a hangulatos keramitot. A kopott fűvű középső sétányra boruló, öregedő japánakácok kényszerűségből ifjító csonkoláson esnek át, esélyt szerezve még három-négy évtizednyi vegetálásnak.

Azután, a rendszerváltozás szinte első pillanataiban eltűnik, illegalitásba vonul a Rákóczi út elejéről „Vasmarcsa”, a tanácsköztársasági emlékmű harcias-

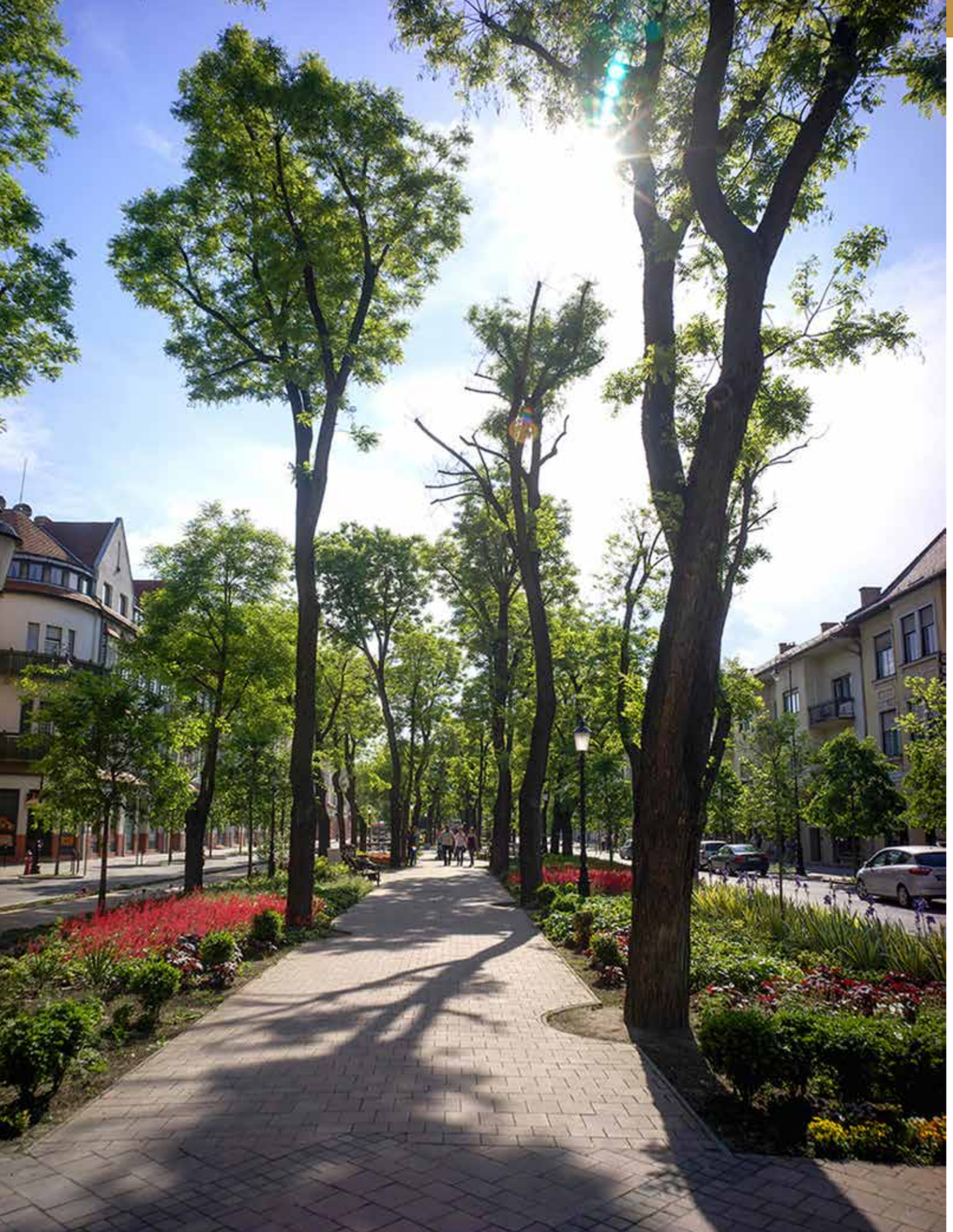

vaskos nőalakja. Főutcánk funkció-szegénye dése egyre nyilvánvalóbb: visszaszorulóban a kereskedelem, bezár a Városi mozi. Bő másfél évtizede már futballmeccsre sem itt járnak a szurkolók: az értékesített KTE pálya paflagóniaként várja sorsa jobbra fordulását. Így azután elveszítik vonzerejüket a Rákóczi út korábban oly népszerű vendéglátó helyei: a Dióhéj étterem vagy a Pálma eszpresszó, sorra bezár vagy egyre üresebb a Helvéciai borozó és falatozó, meg a Hírös étterem.

Így érkeztünk el 2007-hez, amikor először szóba kerülhetett az immár uniós taggá vált Magyarországon, s így Kecskeméten is az átfogó városrehabilitáció. Az hamar körvonalazódott, hogy első ütemben mindenekelőtt a Rákóczi út megújításában gondolkodik városunk vezetése. A támogatás arra már nem volt elegendő hogy kapcsolódó területként a teljes Vasútkert megújuljon, így a múzeumon túli parkrész mindmáig hagyományos „félkultúr" állapotában maradt. (Régi adósságot tudhattunk viszont le a piac szabadtéri részének és környezetének rendezésével.)

A Rákóczi úti rehabilitációhoz az önkormányzat minél több partner bevonására törekedett. E törekvésből látványos eredményt csak a bíróság épületének külső helyreállítása hozott, míg a KIK-FOR KFT. néhány üzlet megújításában jeleskedett. Ugyanakkor teljességgel eredménytelen maradt az itt élő lakóközösségek bevonásának kísérlete: a lakástulajdonosok nem ismerték föl azt az egyszeri lokálpatrióta esélyt, amikor igen magas támogatottsági arány mellett maguk is hozzájárulhattak volna ingatlanaik egyidejű homlokzati újjászületéséhez.

A Rákóczi út funkcionális megújításának fő céljaiként a forgalomcsillapítás, a gyalogos és kerékpáros használhatóság javítása lebegett a szemünk előtt. Rengeteg egyeztetés, szakmai vita és lakossági fórum formálta elképzeléseinket. A közúti forgalom mérséklése, a 2x2 forgalmi sávnyi (és még parkolóhelyekkel is növelt) járműforgalmi terület csökkentése, egy tisztább, csöndesebb belváros kialakítása megértésre talált. Az a gondolat azonban, hogy helyezzük a maradó 2x1 forgalmi sávot a bíróság felőli oldalra (miközben megőriztük volna az út vizuális szimmetriáját), nem ért célba. Pedig egy széles gyalogos sétány kialakítása – a Tudomány és Technika Háza felőli oldalon és közepütt – vonzó, tág teret nyithatott volna egy pezsgőbb, mondhatni déliesebb hangulatú városi életnek…

A zöldfelületek megújítása még zajosabb vitákra sarkallta a véleményalkotókat. Mindenekelőtt a négysoros, évszázados japánakác fasor leváltásának szándéka kavart indulatokat. Az elöregedettség, az egységes, a gazdagabb zöldfelületi kialakíthatóság szempontjai nem bizonyultak elég erősnek azzal a ragaszkodással szemben, amelyet a lakosság (és egyes véleményformálók) egy része képviselt és eredményesen is artikulált. Végül az idős fák háromtizede bizonyult még kellően életképesnek és megtarthatónak, de ezzel elveszítettük az egységes fasor kialakításának egyszeri lehetőségét. Sajátságos, hogy a két szélső, alig negyedszázados hársfasor leváltása ugyanakkor szinte visszhangtalan maradt! De környezetvédelmi érveléssel érte kritika a szökőkutak és csobogók elhelyezését is, azok energiafogyasztására (és nem pedig környezetgazdagítására) helyezve a hangsúlyt.

Az az erős kompromisszumkészség, amelyet a város önkormányzata ezekben a kérdésekben tanúsított, azt az eredményt hozta, amelyet immár három éve élvezhetünk. Nem kevés ez, sőt – kijelenthetjük – látványosan szép, a korábbinál összehasonlíthatatlanul különb, színesebb ma a Rákóczi út. Olyan közszereplőként azonban, mint aki végig kísérhette és formálhatta ezt az átalakítási folyamatot, máig sem hessegethetek el magamtól egy-két kérdést. Például, hogy erősebb szakmaisággal, kicsit kevésbé meghajolva az (ál)demokratikus vélemények előtt vajon nem lehetett volna-e még vonzóbb, a kitűzött közcélt jobban szolgáló ez a beruházás? És ha vajon Lestár Péter és Kada Elek polgármestereink egy évszázada nem olyan példásan eltökéltek, vajon lenne-e egyáltalán Rákóczi utunk és csodás, értékhalmozó főterünk?

Ezek a kérdések azonban egy pillanatra sem kisebbítik mindazt, amit kitűnő helyi építészeink, Boros Pál, Farkas Gábor, Csuvár Gábor és munkatársaik a Rákóczi útra álmodtak. Milyen hát megújult főútvonalunk? Változatlan maradt a szimmetrikus közlekedés, de csak 2x1 forgalmi (és parkoló) sávval, a gyalogos felületekkel egy síkba rendezve. A páros oldali járda 7,25 m szélességűre bővült, lehetőséget adva a vendéglátóhelyek kitelepülésére. A páratlan oldalon is kényelmes, 4,25 m szélességű a járófelület. A középső gyalogos sétánytól elkülönítve, a zöld tengely déli oldalán húzódik a 2 m széles kerékpárút. A középső zöld tengelyt keresztező gyalogosforgalmi átkötések a kialakult forgalmi szokásokhoz igazodóak, vizuálisan jól hangsúlyozottak. Értékes, többfunkciós területté vált a Hírös Város Turisztikai Központ (ez ma az egykori Városi mozi neve) előtti teresedés, amely rendezvények lebonyolítására is alkalmas. A nem túldíszített, kecses, pásztorbot formájú közvilágítási oszlopok lámpái esténként barátságos sárga fénybe öltöztetik az útvonalat.

A Rákóczi út fásszárú növényzete – a helylyel-közzel még egészséges japánakácok megtartása mellett – jelentősen gazdagodott. A teljesen megújult szélső és a kis részben kiegészített középső fasorokba közel 140 előnevelt, s máris tekintélyes fákká erősödött déli és nyugati ostorfa került. A zöld tengely teresedéseit egyebek között gömbkőrisek és tulipánfák díszítik. Több mint 150 nyírott tiszafa és félszáz, ugyancsak nyírott gyertyán ad sajátos karaktert az út súlyponti szakaszainak, 2200 alacsony örökzöld és 2800 lombhullató cserje tagolja a virágágyásokat.

Az igényes anyaghasználatú, visszafogott színvilágú (de nem színtelen) közlekedő felületekkel szemben a zöldfelületek tobzódóan sokszínűek. A talajtakaró és évelő lágyszárúak ötven fajából közel húszezer példány került az ágyásokba. 6300 díszfű és sás, negyedszázezer nárcisz, tulipán és gyöngyike – no és az egyéves virágok megszámlálhatatlan sokasága – együtt nyújtja azt a kavargó, mozaikos és mégis egységes látványt, amitől a Rákóczi út összehasonlíthatatlanul igényesebb arculatú, mint volt a megújítás előtt.

Meglehet, Móricz Zsigmond most nem kisebb elismeréssel szólna városunk főútjáról, mint nyolc évtizede!
Mire pedig ez a kis írás az olvasók kezébe kerül, már birtokba vehetjük a megszépült Szabadság teret is. Legyünk hát büszkék arra, amit széles látókörű elődeink ránk hagyományoztak, és amit Kecskemét Város a jó gazda gondosságával kíván a kor követelményeihez igazítani!

Dr. Iványosi Szabó András

A sosemvolt víztorony története

ifj. Gyergyádesz László

Talán kevésbé köztudott, hogy Kecskeméten *Lechner Ödönről* (1845–1914) még életében, 1910-ben utcát neveztek el, stílusosan közvetlenül a Városháza mögött. A magyar századfordulós-szecessziós építészet stílusteremtő nagymesteréről, aki majd' egész pályafutása alatt, mintegy négy évtizeden át kötődött városunkhoz és annak jeles irányítóihoz, az utóbbiak közül is mindenekelőtt *Kada Elekhez*, az „aranykor" polgármesteréhez. Az első Lechner által, s egyben *Pártos Gyulával* közösen tervezett kecskeméti vonatkozású épület már 1872–1874 között megvalósult, igaz, szokatlan helyen: Budapesten (ma Veres Pálné u. 9.), ahol az alföldi város befektetésként emelt bérházat. A háromemeletes épület homlokzatának különlegessége a magyar és egyben a kecskeméti történelem nagyjait (például *Hunyadi János, Árpád fejedelem, Koháry István, Katona József*) megjelenítő, összesen tizenkét 5/4-es méretű, egész alakos szobor. 1884-es keltezésűek a „Gőz- és kádfürdő Kecskeméten" feliratú – török fürdőkre emlékeztető formavilágú –, de kivitelezésre sajnos nem került terveik. Majd ezt követte az 1886–1887-ben megtervezett, s 19 hónap alatt fel is épült Rudolf lovassági laktanya. A Lechner–Pártos építésziroda fő műve természetesen a kecskeméti Városháza volt, melynek 1891-ben elbírált pályázatán a „Sem magasság, sem mélység nem rettent" jeligéjű munkájuk került ki győztesen. A kivitelezés 1893 májusától kezdődően mindössze 27 hónapig tartott, de a közgyűlési terem reprezentatív belső kialakítását is magában foglaló teljes átadásra csupán 1897. december 26-án kerülhetett sor. Lestár Péter, a pályázatot kiíró polgármester az építkezés befejezését már nem érhette meg, így utódja, Kada Elek avatta fel e szavakkal: „ez a mi üzenetünk a jövőnek". Lechner ezután is kapcsolatban maradt Kecskeméttel, elsősorban Kadával, akinek szívesen adott tanácsot építészeti kérdésekben, támogatva a tehetséges fiatalok, pályakezdők (lásd 1902 és 1912 között *Márkus Géza, Komor Marcell, Jakab Dezső, Mende Valér, Jánszky Béla* és *Szivessy Tibor*) kecskeméti szerepvállalását. Kada megfogalmazásában: „…újabb monumentális jellegű épületek keletkeztek, mely építkezéseknél a hatóság nagy súlyt helyezett arra, hogy azokban a magyar építő művészet legújabb irányai jellegzetes kifejezést nyerjenek; mely iránynak legelső képviselője Lechner Ödön, a ki munkáját Kecskeméten az új városháza építésével kezdte meg, s ez idő szerint szintén Kecskeméten folytatja a Rákóczi-emlékkel összekapcsolt vízvezetéki torony, valamint a legközelebb létesítendő városi muzeum és könyvtár építésével."

A kecskeméti víztorony és Rákóczi-szobor első változatának látványterve

Lechner nem mondott le teljesen a gyakorlati tevékenységről sem, mindamellett egyik későbbi terve sem került végül kivitelezésre. (Kada nem említette ugyan, de ide tartozik még Kecskeméten a pavilonrendszerű állami elmegyógyintézet pályázata is, melyen 1908-ban, *Sebestyén Artúrral* közös tervsorozatuk III. díjat kapott, majd 1912-ben a megbízást is elnyerték.) Ugyanez volt a sorsa a Rákóczi-szoborral kombinált víztoronynak is, amely a magyar építészet történetében – még így tervsorozat formájában is – megkerülhetetlen, kiemelkedő jelentőségű, egyben önmagán túlmutató művészeti alkotás. Sokan a magyar századfordulós-szecessziós építőművészeti törekvések szimbolikus összefoglalását látják benne. (Ilyenformán szerepelt két változatának modellje is egy-egy jelentős kiállításon: *Lélek és forma*, 1986 és *Álmok álmodói*, 2001.) A közelmúltban elhunyt *Gerle János* szerint ez annak is köszönhető, hogy egy víztorony hétköznapi funkciója mellett, maga az alkotó volt az, aki jelképes feladattal ruházta fel a művét, ami nem volt más, mint „Lechner stíluseszményének reprezentálása, azaz a nemzeti építészeti stílus létének hirdetése".

A történet eleinte két szálon futott. Először a *II. Rákóczi Ferenc* tiszteletére 1903. december 28-án megtartott díszközgyűlés határozatai között olvashatjuk, hogy a fejedelem „emlékét városunk területén emelendő lovas szobrával is megörökíteni óhajtván, a város lakossága körében gyűjtést indítunk…". A szándékot alig hat év múlva már egy Rákóczi-emlék pályázata követte, melynek I. díját *Holló Barnabás* és *Györgyi Géza* terve nyerte el. Egy évvel később, 1910-ben írja ki víztorony megtervezésére a pályázatát Kecskemét, melynek megépítését azzal indokolták, hogy a városnak nincs semmilyen természetes magaslata, ahol „a hajcsövesség elve alapján (közlekedő edények elve) a vízvezetéket berendezhetnénk". Ezután viszont már a külső megjelenés követelményeiről olvashatunk: „Azonban ezt a víztornyot nem szabad valami otromba toronynak képzelni, mert mérnöki hivatalunk úgy óhajtotta megoldani ezt a kérdést, hogy a víztorony egyúttal egyike legyen városunk legaeszthétikusabb építészeti műveinek is." Ez utóbbi mondat sejtésünk szerint azt mutatja, hogy a kiírás szövege mögött maga Kada és Lechner állhatott. Ezt bizonyítja *Herman Lipót* festőművész korabeli naplójának egyik részlete, sőt egy szintén általa készített rajz is, melyek a művésztelepi épületegyüttes ünnepélyes alapkőletételéhez (1910. október 8-án) kapcsolódik. Lechner, vagy ahogy művészkörökben hívták, „Papszi" azonban ehhez képest csak másnap, 9-én tudott leutazni Kecskemétre, hogy demonstrálja elkötelezettségét az új művésztelep iránt. „Amikor a város felé mentünk, Kada megmutatta, hová tervezi a víztoronnyal kombinált Rákóczi-emléket és a múzeumot, amelynek kivitelével Lechnert bízzák meg. Estefelé beültünk a cukrászdába, ahol a zseniális öreg egy darab papirosra mindjárt lerajzolta a torony első tervét."
Bár ez a rajz ma már valószínűsíthetően nincs meg, jó esetben lappang, a kaposvári múzeumban található négy olyan rajzi vázlat, melyek viszont nagyjából

A főtér az újonnan megnyitott Rákóczi úttal, 1905 körül

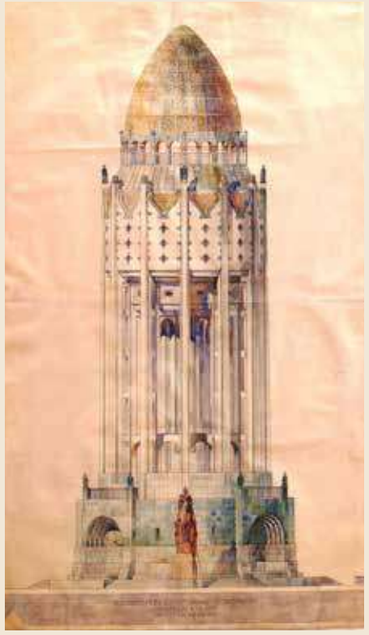

Lechner Ödön: A kecskeméti víztorony és Rákóczi-emlék második változatának „homlokzati” terve, 1912

Herman Lipót: Kada Elek és Lechner Ödön Kecskeméten, 1910. október 9.

Kada Elek számára elküldött ceruzarajz-„levél” a kecskeméti víztorony és Rákóczi-szobor földrengés utáni első átdolgozásával, 1911/1912

egyidősek lehetnek, s így a víztoronytervek közül a legkorábbiaknak tarthatóak. E lapokat *Rippl-Rónai József* műgyűjtéssel is foglalkozó öccse, *Ödön* szerezhette meg a fővárosi Japán kávéház ún. művészasztalánál. Ha igaza van Hermannak, akkor – szemben *Sümegi György* datálásával – e lapok nem készülhettek 1910-nél korábban. A kaposvári rajzokon jól látható az az érlelődési folyamat – közben fokozatosan beépítve a Rákóczi-szobrot is –, mely után 1910/1911 fordulójára eljut immár az első teljes értékű víztorony változat megfogalmazásához. Ennek a legteljesebb, legkidolgozottabb példánya a kecskeméti múzeum képzőművészeti gyűjteményében található. A ceruzával történt alárajzolások nyomát is őrző, akvarellel festett színes látványterv mellett ez látható a *Málnai Béla* szerkesztette *A Ház* című folyóirat 1911. évfolyamában is. Gerle János ezt az első változatot tartotta harmonikusabbnak, amely „ismét esélyt kínált egy világviszonylatban mérföldkőnek számító alkotás megvalósítására.”

A „Sugár” utat Kecskemét reprezentatív közlekedési kapujának gondolták, az annak egyik végébe áthelyezendő vasútállomás és a főtér között. Lechner festményén a 42 m szélességű és 520 méter hosszú Rákóczi út lezárásaként ebből egy – valószínűsíthetően az „indóházat” jótékonyan takaró – elkerített parkot és a távlati hatást is fokozandó, egymás tükörképeként megjelenő két homlokzattal megoldott, szimmetrikus építészeti lezárást láthatunk. Az 52 méter magas torony lábánál, a városközpont felé fordulva került elhelyezésre a nagyfejedelem – a toronytól különálló talapzatával együtt – 7 méter magas, kerámiaborítású lovasszobra. A víztorony hat lépcsős, négykaréjos lábazatán négy „vízesés” szimbolizálja Magyarország legnagyobb folyóit (Duna, Tisza, Dráva, Száva). A torony méltó megkoronázásaként pedig Lechner a 15 méter átmérőjű víztartály fölé csillogó Zsolnay-kerámiával fedett boglyakupolát tervezett. (A korabeli építészek közül számosan alkalmazták ezt a „sátor-kupolának” is nevezett parabolaív magyarosnak tartott motívumát, így többek között *Lajta Béla, Pogány Móric, Toroczkai Wigand Ede*, vagy éppen Kecskeméten, a Cifrapalota első tervén *Márkus Géza*.)

Kada Elek polgármesterségének fekete napja 1911. július 8. volt, amikor is a 9,5 erősségű földrengés komoly anyagi károkat okozva erőteljesen lefékezte az addig egyre gyorsuló ütemben folyó városfejlesztést. Kada maga így írt erről egy évvel később a *Vasárnapi Újság* már idézett számában: „A földrengés rendkívül visszavetette az egyes tervek befejezését. A többek között vízvezeték kiépítése is e miatt akadt meg, mert megfontolandó volt, hogy a nagyarányú 52 méter magas víztorony, mely egyszersmind a Rákóczi lovas szobrának hozzáillesztésével mint Rákóczi emlék fog szerepelni, mi módon építtessék, s így a már elkészített tervet át kellett alakítani, a mely tervezetet a követelményeknek megfelelő átalakítással Lechner Ödön most fejezett be, s a melynek kétségtelenül oly első rangú művészi hatása lesz, hogy az nemcsak a városnak, hanem az egész országnak egyik építészeti nevezetességét fogja képezni.” A Kecskeméti Képtárban őrizzük azt a nagyméretű, valószínűleg levélküldemény célú összehajtás nyomait viselő ceruzarajzot (Kada számára küldhette el Lechner), mely már a földrengés utáni hónapokban, tehát 1911 második felében, legkésőbb 1912 elején készülhetett a megerősített szerkezet és a formai változtatások alapján. A Rákóczi-emléket, melyet két nézetben, részben külön is lerajzolt, e skiccén társítja először mellékalakokkal, melyek egyedül itt értelmezhetőek teljes

értékű plasztikaként. Lechner a második tervváltozathoz fűzött műleírásának VII. fejezetében már így írt róluk, továbbá a különleges, újszerű anyaghasználatról: „1 lovas szobor Rákóczi alakjával, kétoldalt magas relief formában 3-3 csatlós, apród, vagy más kísérő személyzet mintázásra úgy, hogy az egész szobor egy tömeget alkosson, áttörések nélkül és hogy így az egész betonból felépíthető és majolika lapokból összerakható legyen.”

A kecskeméti Városháza épületében található (Magyar Nemzeti Levéltár Bács-Kiskun Megyei Levéltára) a víztorony átdolgozott, második változatának 1912-re keltezhető részletes, akvarellel színezett látványterve. E tervváltozatot, az említett részletes műleírással együtt, Kecskemét Város Törvényhatósági Bizottsága már 1912. október 24-én elfogadta.

Valószínűleg ez a változat állhatna még ma is a Rákóczi út legelején, ha Kada Elek nem hal meg már 1913-ban, illetve nem tör ki az első világháború. (De a legfőbb ok a pénztelenség volt, hiszen erre hivatkozott az új polgármester, *Sándor István* is Lechner halála után nem sokkal, amikor 1914 nyarán annak egy munkatársával, *Vágó József* építésszel tárgyalt a terv posztumusz megvalósításáról.) A második változat kialakítását lényegesen befolyásolta, hogy Lechner maga is részt vett a földrengést követő újjáépítésben, s kénytelen volt felismerni és elfogadni – a nála fiatalabb építészekkel együtt – a vasbeton jövőbeli használatának szükségességét a biztonságosabb statikai jellemzők kialakítása érdekében. A változások közül így mindenekelőtt kiemelendő a középső szint korszerű szerkezetét láttató áttörtsége, a nagy folyamainkat jelképező kutak helyett félköríves lezárású fülkék kiképzése, a többség által turulmadárként azonosított plasztikai díszítés, s végül a pártázatos attika felett emelkedő boglyakupola elődjétől eltérő kiképzése, melyet Gerle szép szavaival „napként aranyló, narancsszínű kerámia borít, a termékenységet, életet jelképező hímes tojás mintázatára emlékeztető motívummal”.

A mű jelentőségét – hiába volt csak terv – már a kortársak (például Relle Pál) is felismerték, a víztorony összegző szándékú, önmagán túlmutató jelképi ereje, formai, eszmei kiforrottsága segítségével könnyen tudtak azonosulni Lechner célkitűzéseivel, melynek lényege: egyszerre nemzetinek és modernnek (korszerűnek) lenni. „A víztorony eddig csak úgynevezett szükség-építkezés volt, mely a praktikus célt ridegen kielégítve, minden esztétikai megjelenéstől távol állott. Lechnernél az a gyakorlati, úgyszólván köznapi célszerűség nagyszabású, modern gondolattá érik. A ridegen konstruktív épületet az ő művészete a jelenkor életszükségletét szimbolizáló modern monumentummá emeli. Elgondolása pedig nemcsak művészi, hanem praktikus szempontból is új eredményt jelent, mert önmagában felépítve, legföljebb, ha iromba tömeg lehetne ez a víztorony, mely pedig nyers felépítésében amúgy is hatalmas monumentális tömeg és így már csak kevés eszközzel is előkelővé téve: monumentum. Lechner Ödön eszközei pedig kimeríthetetlenek. Ahogyan ő ezt a víztornyot elgondolja: az alja pirogránitból, a kupolája aranyos eozinnal borítva, magyar virágokkal díszítve, egész felépítésében pedig a nyers beton, előtte a színes pirogránitból készített Rákóczi-szoborral, … valósággal irigyeljük Kecskeméttől, mint egy szép álmot, melyet mi nem álmodhatunk és amelynek mégis örülünk, mert hiszen a miénk, az egész országé, a jövőé.”

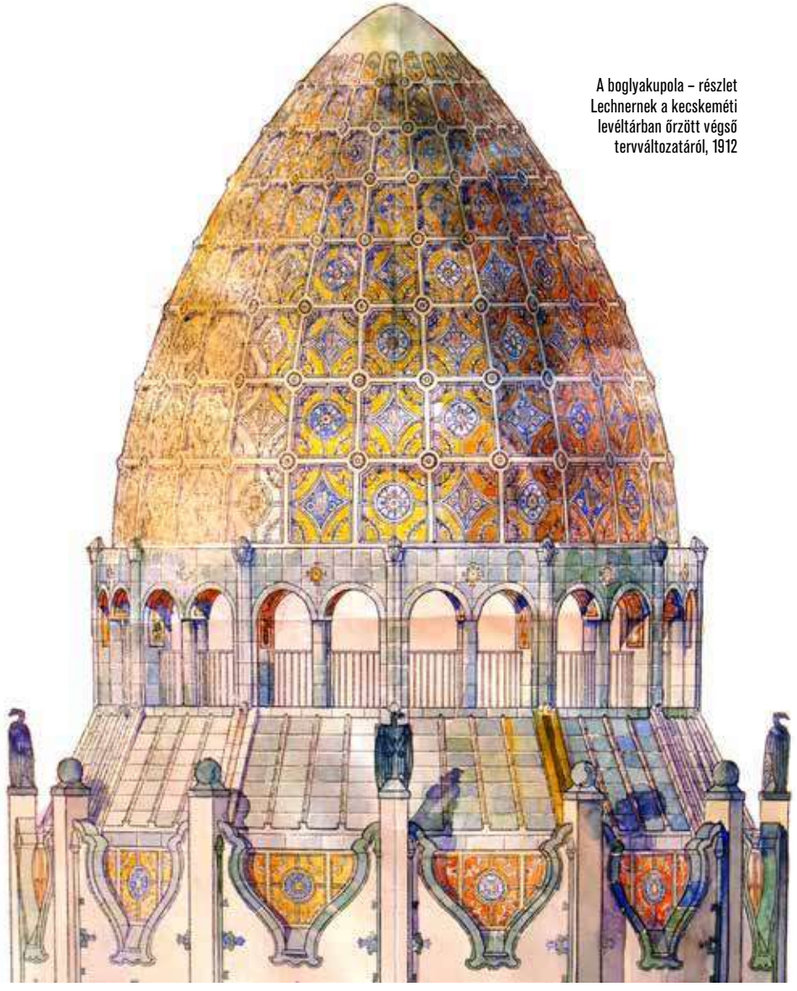

A boglyakupola – részlet Lechnernek a kecskeméti levéltárban őrzött végső tervváltozatáról, 1912

Mennyei Isten háza

A kecskeméti református templom

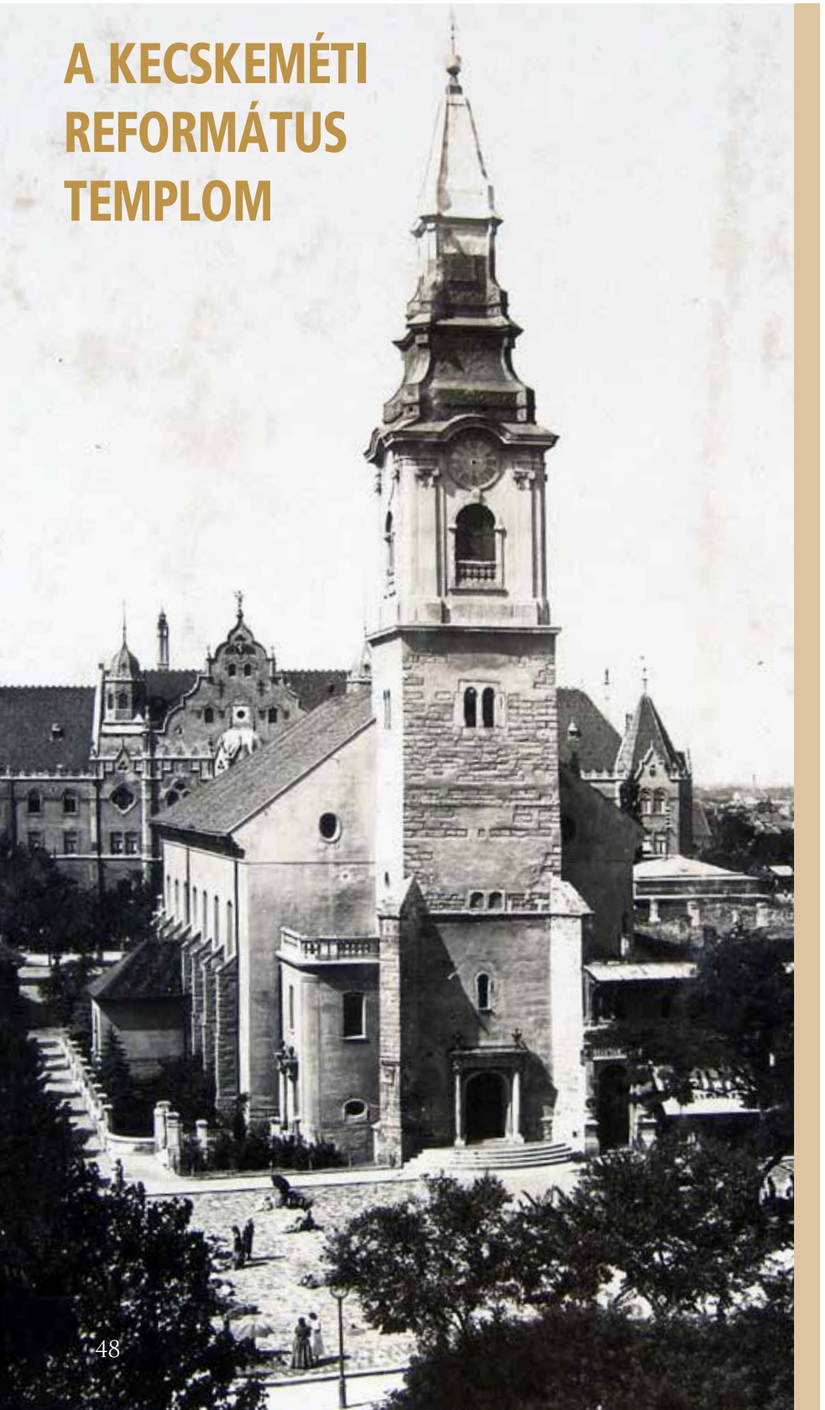

ifj. Gyergyádesz László

Kecskeméten először Luthert követték a reformáció hívei. Majd az 1567-es debreceni alkotmányozó zsinat után itt is egységesen a Heidelbergi Káté és a II. Helvét Hitvallás tanításait fogadták el. A kecskeméti „Luter Körösztyénök" 1543-tól közösen használták a „pápista hitön valókkal" a 14. századi eredetű Szent Miklós-templomot, melynek „tornyán sok ideig Szent Miklós képe, kereszttel, s kakas- és csillagos szélvitorla egyesült" (*Vahot Imre*). Bő két évtized után azonban egyezséget kötött a két vallásfelekezet.

Az „öreg kő Templom" véglegesen a katolikusoké lett, míg az akkorra már Kálvin tanaira, az ún. „magyar hitre" áttért protestánsok a templomkerítésen belül (cinterem) 1568-ban fatemplomot építettek. Íme, a korabeli, a kecskeméti vallástürelmet bizonyító szerződés (hátlapon: „Az Kecskemétiek között Való békség az Templom felőll, Anno 1564."): „1564. Mi, kik vagyunk Kecskeméti esküt Bírák és polgárok pápista hitön valók, Tamás Orbán, Végh Páll, Somody Dömötör, Pocz János, Ágoston János, és mind az pápista Körösztyénökkel egygyetömben, adgyuk tuttára mindönöknek ez mi levelünket, kik láttyák és olvassák, hogy az minemű dolgunk volt az Luter Körösztyénökkel az öreg kő Templom felől, egyaránt. Így egygyessöttünk meg, mind az váras képében, hogy az öreg kö Templomot nekünk engették, Illyen módon, hogy míglen két felé leszönk, és Valaki ő közülök Törvénnyel keresnéje az Templomot, annak ezör forint kötelét Vetöttük egymás között, Annak fölőtte más szörzésünk ez, hogy eddig való Szó beszéd ez két féle nép között, Szitok és egyéb egymáshoz Való szó, az mind letétetöt, hogy abból senki egymást ne kereshesse, se Törvénnyel se egyéb képen.

Ez szörzésnek és ez dolognak bizonyságára attuk ez mi levelünket, kit az Váras pecsétivel meg erőssitöttünk. Ez a levél Kecskeméten költ Végh Mihály és fő bíró házánál, husvétnap, után való első szerdán, Tizön egy óra koron Anno Domini 1564." A megállapodást tető alá hozó főbíró valószínűleg azonos azzal a *Kecskeméti Vég Mihállyal*, akinek az 55. zsoltár irodalmi jelentőségű magyar fordítását, parafrázisát köszönhetjük. A művet a magyarság egyik nemzeti kinyilatkoztatásává a város egyik nagy szülötte, *Kodály Zoltán* tette a *Psalmus Hungaricus* (1923) című zeneműve segítségével.

A kálvinista fatemplom 110 éven át szolgálta a gyülekezetet, majd az 1678. október 17-i nagy kecskeméti tűzvészben porig égett (*Selymes János*, a református egyház első történetírója szerint állítólag a lelkészlakás felgyújtása volt a tűz keletkezésének oka). Ez a templom a legnagyobb valószínűség szerint a Szent Miklós-templom keleti oldalánál, azaz a szentélye közelében feküdt. Sajnos kevés biztosat tudunk róla, de a korabeli, elsősorban török iratokból azt igen, hogy például kőből épített részei is voltak, a falakat vakolták, boltozott belsejében karzata volt az „ifjaknak", illetve toronyórával is rendelkezett. 1641-ben *I. Rákóczi György* erdélyi fejedelem harangot adományozott a kecskeméti gyülekezetnek, hogy „Világ végezetig keresztyén Ecclésiáknak szolgálhasson".

Koháry Istvánnak, a város fiatal, Habsburg-hű katolikus földesurának (és akkor éppen a füleki vár főkapitányának) javaslatára a ma látható kőtemplom a felekezetek közötti nagy viták után, végül új helyen, nem sokkal messzebb a régitől, de már a katolikus templomudvaron kívül épült fel. Bár a helyi földesurak, így Koháry mellett a protestáns *Wesselényi Pál* is, támogatták az építkezést, a gyanakvó helyi török hatóság miatt – az előbbi írásbeli tiltása ellenére – a kecskeméti „Helvét hitvallás" követői közvetlenül a szultántól (*IV. Mohamed*) kértek engedélyt, ami szinte példátlan a hódoltságban. A Konstantinápolyba elutazott küldöttek *Kovács István* és *Mohácsi Halász Miklós* voltak, akik céljaik eléréséhez összesen 577 aranyat (a kölcsönzőknek a kamattal együtt már 669 arany ütötte a markát) kellett, hogy szétosszanak a császári udvar megfelelő tagjai között. Mindeközben a „Kecskemétj Reformata avagy Helvetica Valláson Levő siralmas Keresztyének" számtalan szabad ég alatt – eleinte a leégett fatemplom helyén – végzett istentisztelet után, 1680. április 11-én (vagy március 20. körül) végre sort keríthettek az új helyen az alapkő letételére. A kivitelezés első fázisát az 1680. február 12-én megkötött szerződés szerint három debreceni kőművesre (*András, László és Máté*) bízták, akik vállalták, hogy három mesterlegényt maguk mellé véve „50 sing hosszu, 22 sing széles és 12 sing magas kőfalu templomot építenek, a torony szélessége 5 sing, illendő vakolással, meszeléssel és kőlábbal együtt." Az építkezést végig anyagi nehézségek kísértek, ehhez csatlakozott ráadásként 1681-ben egy török zsarolási kísérlet is (Muszli effendi budai defterdár). Bár már 1682 májusában szerződést kötnek az ácsmunkákra (*Ács András* „öreg mestör"), csakhamar újra megcsappantak az adományok, így a templom külső részeivel, köztük a templom zsindellyel való lefedésével, csak 1683 novemberében végeztek. Ezt az eseményt örökítették meg az utókor számára a torony keleti homlokzatának övpárkányára ültetett kettős kő emléktáblába vésett latin szöveggel (amit később kiegészítettek): „Aedificium Honori S. S. Trinitatis extructum ab. Ecc. Ref. Kecskemétiensi. Anno Domini M.DC.LXXXIII." (A kecskeméti református egyház által a Szentháromság tiszteletére emelt épület. Az Úrnak 1683. évében.). A belső berendezés az ablakok beüvegezésével együtt 1684-ben készült el, így a templom felszentelésére is csak ekkor kerülhetett sor. A déli falon elhelyezett, festett és faragott fa emléktáblán, melyen a reformátusok egyik, míg a kecskeméti egyház legfontosabb szimbóluma, a fiait vérével tápláló pelikán alatt megörökítették az építkezésért legtöbbet tett személyek nevét, 1684. december elsejét jelölik meg a befejezés dátumaként. Ugyanekkor nyitották meg a templom körüli temetőt is, melyet az eredeti (vesszőből font sövény) helyett 1700-ban elkezdve másfél öl magas – 1912-ig teljesen lebontott – kőfallal kerített *Hölbling János* budai kőművesmester. A kerítés 1728-as javítása alkalmával

A templom belseje kelet felé

A templom Himer József által faragott szószéke (1791)

A templom belseje nyugat felé

Házasságkötés a templom egykori belső terében (1781)

Csáky László: Kecskeméti látkép, 1912/1913

emelték a templom déli főbejárata elé az előcsarnokot („portikust”).
Már a 19. század közepén, Vahot Imrének is feltűnt (*Magyarország és Erdély képekben* Kecskemétről szóló fejezete) az épület eklektikussága: „A … reform. templom több különféle építési modor bélyegét viseli magán. Belső boltozata magas goth idomu ivekre vonul, s roppant karzatait, hol a köznép férfiai foglalnak helyet, korinthi oszlopok tartják. […] a torony alsó része egészen góth, felsőbb része pedig olasz izlésben épült, míg szép födelének czifrázata ujabb görög izlést tanusit.” Az alapvetően barokk, de késő reneszánsz építészeti elemeket is őrző épület nehezen értelmezhető részeinek tartják mindenekelőtt a déli falnál és a torony tövében található támpilléreket, melyek alapján néhányan egy korábbi gótikus templom létét sejtették e helyen. A valóságban, azonban ezek a támpillérek, a magasságukból is következtethetően, szintén az 1680-as évek elején épülhettek fel. (Az északi fal alsó ablaksora és az említett támpillérek jelzik az első templom magasságát.) Az először 2005-ben publikált hipotézisünk szerint, a gótikus formák idézete egyrészt tudatos utalás lehetett az építtetők részéről a régebben általuk is használt (s akkortájt saját maguknak követelt) Szent Miklós-templomra, másrészt pedig jól ismert a kecskeméti ötvös, *Cseh György* által készített három úrvacsorapohár (közülük kettő, így az „ERDOS MIHÁLY – BIRO ERSÉBETH” feliratú, illetve a tószegi is látható jelenleg a Cifrapalota, e számunkban ismertetett kiállításán), melyeken az 1630-as években gótikus motívumok jelentek meg, szintén nem teljesen megmagyarázható módon. S itt annak ellenére is különleges, egyedi jelentéssel bíró mozzanatokról van szó, hogy a barokk művészet első hazai évszázadában, sőt annak vége felé sem ritka jelenség a korábbi stílusok továbbélése. Összegezve: az „ősiség” és a „bevettség”, azaz egyfajta felekezeti emancipáció, s annak demonstrálási igénye tükröződik e művészeti jelenségek mögött.

A város növekedésével együtt a református hívek száma is fokozatosan emelkedett (1790-ben a lakosság mintegy harmadát tették ki, egészen pontosan 7827-en voltak), így a 18. század végén szükségessé vált a templom bővítése. Ebben szerepet kaphatott az *Edictum tolerantiae* (1781) nyomán az Alföldön megindult protestáns templomépítési hullám is. Az 1787–1790 között végrehajtott átépítési munkálatokat a tetővel kezdték annak tönkremenetele miatt, melynek során 3 öllel megemelték a templom oldalfalait és a tornyát bádogsisakkal együtt (ez utóbbit 1808-ban újra megmagasították). Különösen a torony jelképi szerepének hangsúlyozása, barokk formájú átalakítása igazodott az 1800 körüli alföldi protestáns templomépítészeti gyakorlathoz, amit elősegített, hogy annak mintaképe országszerte éppen a kecskeméti Nagytemplom volt. Szintén 1787–1790 között alakították – középen sima törzsű ión fejezetű (a korszakra jellemző

Az építk
és az azé
megörök
a reform

A kecskeméti református
és ferences templom,
és a mai Kossuth tér 1872-ben,
Morelli Gusztáv metszetén

Kettős kő emléktábla
a torony keleti homlokzatának
övpárkányán (1683)

copf motívummal kiegészített) oszlopsorral elválasztva, illetve kétoldalt hasonló kialakítású féloszlopokkal – kéthajóssá és a korábbi kazettás famennyezet helyett csehboltozatossá a belső teret. (Az 1911-es földrengés után a sérült boltozatot az egyháztanács néhány hónap alatt az eredetivel egyező formájú vasbeton boltozattal váltotta ki.) A korábbi kisméretű (1693-ban *Farkas mester* által „szép virágokkal” kifestett) fakarzat helyett szintén ekkor építették a kétemeletes kőkarzatot.

A templom első szószékét még 1684-ben készítették, mely helyett már 1701-ben újat kellett rendelni Komáromban. (Ezt a barokk stílusúnak tűnő szószéket, illetve az egykori belső teret szerencsére 1781-ben megörökítette *Georgius Petrus Herczeg*, a kecskeméti református gyülekezet II. számú anyakönyvébe festett képein.) A templom mai, rokokó stílusú, arany-fehér színezésű szószékét („cathedra”) *Himer József* budai asztalosmester faragta 1791-ben, míg az eredetileg kőből tervezett, jelenleg is használt úrasztala fából készült 1810 körül. (Az oltárt és szentélyt nélkülöző református templomtér központja a gyakorlati és kultikus szempontokból egyaránt a szószék és az úrasztala.) 1819–1822-ben a későbbi tűzvészek megelőzése érdekében a tetőt zsindely helyett színes mázas cseréppel fedték le, illetve a toronysisak megromlott faszerkezetét kicserélték és 1820-ban aranyozott rézfedéssel borították. A templom mára kialakult összképét jelentősen befolyásolja a *Pártos Gyula* tervei alapján, a református egyház által 1877–78-ban építtetett eklektikus stílusú bazárépület az egykori temető területén, amely részben körülöleli, s ezáltal el is takarja azt. Napjainkban ismét gondos használókra vár.

A művész szkíta amazonok festése közepette

Történelmi hősök a festővásznon

Hősök és ősök, harcosok arcai címmel nyílott kiállítás **Kertai Zalán** történelmi témájú alkotásaiból a Cifrapalotában október 17-én. A szigetszentmiklósi festőművésszel kiállítása kapcsán beszélgettünk.

Még gyerekkoromban ejtett rabul a török-magyar harcok kora. Az Egri csillagok ébresztette fel bennem az érdeklődést a korszak iránt, Gárdonyi regénye és a művéből készült képregény is nagy hatással volt rám. A vonzalom ugyan megmaradt, de nagyon sokáig nem foglalkoztam ezzel a témával. A Képzőművészeti Főiskola elvégzése után absztrakt festőként kezdtem a pályát, majd a fantasy felé fordultam. Ezután következett a fotórealizmus korszaka az életemben, majd a sci-fi művészeten, illetve a középületek díszítő festészetén át tizenöt évvel ezelőtt tört felszínre történelem iránti régi vonzódásom. Azóta a régi korokból merítem festményeim témáját, az utóbbi öt évben fordultam a török-magyar harcok izgalmas korszaka felé. Elsősorban azért választottam ezt a témát, mert nagyon megtetszettek a korabeli török öltözetek, a páncélos sisakok, a magyar végvári vitézek felszerelése, kihívásnak éreztem, hogy festményeimen elevenítsem meg ezt a színpompás vizuális világot.

Hogyan jellemezné történelmi festményeinek stílusát?

Bár a valósághoz való hűségre törekszem, az absztrakt korszak is nyomot hagyott festészetemen. Így leginkább az expresszív realizmus stílusával lehet leírni történelmi témájú alkotásaimat.

Vannak-e kedvenc témái, történelmi alakjai?

Régi kedvencem Balassi Bálint, a végvári vitézek közül pedig Thury Györgyöt ábrázolom legszívesebben. A török oldalról Nagy Szulejmánt kedvelem leginkább, természetesen nem a tettei, inkább a megjelenése miatt. De vannak korabeli, szépen megmaradt felszerelések is kedvenc témáim között. Ilyen például a Zrínyi-sisak illetve Hunyadi korából megmaradt vértek, amelyekbe beleképzelek egy-egy hőst, úgy jelenítem meg.

Jelenleg leginkább a honfoglalás, a hunok és az avarok kora foglalkoztat leginkább, de minden történelmi téma érdekel, amely kapcsolódik a magyarság múltjához. Ilyenek például az amerikai polgárháborúban vagy a napóleoni háborúkban harcoló magyar huszárság történetei, de a második világháborúról is több festményem született.

Van-e kereslet a történelmi témájú festményekre napjainkban?

Ezek a munkáim többnyire önmagukért születtek, saját örömömre készítem őket. Kevés történelmi festményem talál gazdára, a török-magyar korból egyedül a Hunyadiakra van kereslet. Hagyományőrzők azonban szívesen festetik le magukat korabeli öltözékekben. Ilyen megrendelésem viszonylag sok volt az elmúlt években.

Van-e valamilyen kötődése Kecskeméthez?

Szigetszentmiklóson élek, de él egy jó barátom a hírös városban, akinek meghívására gyakran megfordulok itt. Ez az első török kort megidéző kiállításom Kecskeméten. Nagy megtiszteltetés számomra, hogy a Cifrapalotában láthatóak festményeim. Külön öröm, hogy Bán Mór, a Hunyadi-könyvek szerzője nyitotta meg a kiállítást. Régóta ismerem őt, hasonlóképpen gondolkodunk a történelemről, ezért ő tud a leghitelesebben szólni az erről a korról született festményeimről.

Pásztor Andrea

Kertai Zalán munkáiból:

Épületekben, tereken elhelyezett alkotások:

1999 – „Emlékezés lovas elődökre” – falfestmény – Debrecen, DE Lovarda – építész Kertai László;
2000 – „Népvándorlás” – csempegrafika – Debrecen, Kossuth tér díszkút – építész Kertai László, szobrász Pázmándy Antal;
2004 – „Mediterrán csillagmesék”1.2.3.4. – csempefestmények – Debrecen, Aquaticum Élményfürdő – építész Kertai László;
2006 – „Hullámok hátán”1.2. – csempefestmények – Debrecen, Városi Uszoda – építész Kiss Imre;
– Képes Krónika és magyar jelképek – fedeles fahíd festményei – Polgár, Archeológiai Park – díszítés Szabó Ajna – építész Kertai László

Ada Kaleh

A mélybe merült „Senki szigete”

Az egykori határsziget
színezett képeslapon

Ada Kaleh (Adakále) – sziget, a Dél-Duna Kazán-szorosnak nevezett, legészakibb részén – a magyar olvasók számára különösen érdekes. Történelmi és irodalmi vonatkozásai egyaránt vannak.

Orsova városával szemben fekszik a folyó közepén. Déli irányba haladva, innen négy kilométernyire van a Széchenyi István kezdeményezésére, Vásárhelyi Pál mérnök tervei alapján 1833–37-ben kialakított Vaskapu.
Története során – földrajzi helyzete miatt – a sziget állandó harcok színhelye volt. Orsova a 11. század végétől kezdve a törökök balkáni terjeszkedéséig a Magyar Királysághoz tartozott. 1520-ban foglalták el a törökök, és kisebb megszakításokkal birtokolták. Maga a sziget 1716-ban vált fontossá, amikor Orsova védelmi rendszerét a szigetre is kiterjesztették. 1738-ban azonban a törökök visszafoglalták, s most már másfél évszázadon át az ő kezükben volt egészen 1878-ig, amikor a berlini szerződés az Osztrák-Magyar Monarchiának juttatta. 1918-ban azonban Romániához csatolták.
Ada Kaleh sorsa a 20. század 60-as éveinek végén, 70-es éveinek elején teljesedett be. Jugoszlávia és Románia közösen kibővítette a Vaskapu rendszerét, új duzzasztóműveket épített. 1967–68-ban a sziget lakóit kitelepítették, s 1972-ben a felduzzasztott Duna véglegesen ellepte a szigetet. Erődítményeinek és műemlékeinek egy kis töredékét a Turnu-Severintől délre fekvő Şimion szigetre telepítették át. Az egykor volt sziget földrajzilag igen hasonlított a mi budapesti Margit-szigetünkre. Időjárását kemény, széljárásos telek, sok havazás és a befagyott Duna jellemezte. Tavasszal viszont kivirult a sziget, akác, nyárfa és fügefa, mindenféle kerti virágok, főleg magnólia, rózsa és orgona virágzott.

A sziget 1878-tól tartozott
az Osztrák–Magyar
Monarchiához.
Az egykori török enklávé
a magyar–szerb határon
helyezkedett el

Forrás: falanszter.blog

Termékeny földjén különböző gyümölcsöket, szőlőt, búzát, kukoricát és dohányt termesztettek. A sziget a monarchia alatt élte virágkorát, amikor is új épületek, virágos ligetek és parti sétányok keletkeztek. A természeti szépségekben párját ritkító szigetet turisták is szívesen látogatták. Lakóinak száma – Kúnos Ignác ottjártakor – mintegy 500–550 lehetett.

A sziget bevonult a magyar irodalomtörténetbe is. Jókai Mór talán legnépszerűbb regényének, az Aranyembernek (1872) „Senki szigete” ugyanis azonos a mi Ada Kaleh szigetünkkel. Jókai több alkalommal járt a szigeten, és az itt tapasztaltak alapján írta meg a regény szép részleteit.

Az elsüllyedt sziget szerelmes népdalai

Kúnos Ignác 1890-ben végzett széleskörű etnográfiai kutatásokat Ada Kaleh szigetén, s ezek során török népdalokat és népmeséket gyűjtött. Munkájában segítőtársa volt az Ada Kaleh-i Mehmed Fehmi tanító. Utána csak hatvan év múlva, 1950-ben ment újra Ada Kaleh szigetére a bukaresti egyetem fiatal tanára, Vladimir Drimba, de ő elsősorban nyelvi szempontból végzett kutatásokat. Terjedelmes, mintegy 4000 lapnyi anyagát azonban nem adta ki, csak Németh Gyula későbbi, a vidini török nyelvről szóló munkájában tudta felhasználni a számára Drimba által felajánlott anyagot.

Ezután már semmit nem lehetett tenni. Ada Kaleh szigete menthetetlenül elmerült a Duna hullámaiban. Azonban történt egy érdekes dolog, ami az internet világának köszönhető: az egykor Ada Kaleh-i lakosok leszármazottjai Necmi Hastürk vezetésével a facebookon Adakale yasiyor – Ada Kaleh él – címmel önálló oldalt hoztak létre, ahol a szigetről régi filmeket, fotókat tesznek közzé, és itt tudósítanak a tagok minden olyan eseményről, pl. könyv megjelenéséről, ami az egykori sziget emlékét élteti.

Kúnos Ignác munkássága nagyon fontos a turkológia terén, ugyanis ő ismertette meg az európai tudományos világot a török folklórral. A tatár gyűjtéseit az I. világháború muszlim hadifoglyaitól gyűjtötte a csehországi Éger (ma Cheb) város mellett felállított táborban.

Kakuk Zsuzsa műfordításában jelent meg, Hoztam tenger mélyéről – Krími tatár népdalok és találós kérdések, és Bükkönyrét a Volga partján – Kazáni tatár és miser népdalok címmel Karcagon, 2004 és 2005-ben. Leletmentés ez a javából és Kakuk Zsuzsának köszönhető, aki a Kúnos-hagyatékot a magyar olvasók elé tárta.

A Kúnos-hagyaték harmadik tétele Ada Kaleh-i török népdalok – Kúnos Ignác gyűjtését versbe szedte Kakuk Zsuzsa címmel az idén jelent meg egy kötetben, ugyancsak Karcagon.

Jeles évforduló 2015 két szempontból is. Kúnos Ignác halálának 70. évfordulója. Kakuk Zsuzsa az idén 90 éves, turkológus, az ELTE Török Filológiai Tanszékének egykori vezető professzora, számos kötet szerzője. Nála jobban a török népköltészetet aligha ismeri ma valaki. Lélekemelő érzés, hogy folkloristaként majd’ száz év múlva én segíthettem világra azt a különleges anyagot, ami a török népköltészet egyik ékköve.

Bartha Júlia, Karcag

Ada Kaleh szigetéről számos korabeli fotográfia,
képeslap maradt fent.
Ezek ma a gyűjtők féltett kincseit jelentik

Györffy István és Kúnos Ignác közös dobrudzsai, néprajzi gyűjtésen 1912-ben

A magyar kutatók gyűjtötte népdalok

Mint a víz csobogok, folyok
mindig az útra vigyázok
szerelemre szívet gyújtok.
Gyújtogató csak én vagyok?

Nézd a sorsnak ő játékát
fehér rózsa, a mellkasát
mint ibolya, az ő nyakát.
Fejet hajtó csak én vagyok?

Nézd a sorsnak az írását
tőlem elvett lelkem társát
kendővel törlő írását.
Letörülő csak én vagyok?

***

Királyi szem hogyha volna
övéhez nem hasonlítna
Szülejmán ha feltámadna.
Szívem vigad, nem csalódik.

Folyó vize ha bor lenne
égi madár ha sült lenne
a kocsma ha helyem lenne.
Szívem vigad, nem csalódik.

Karon sólyom nem vagyok én
rózsám, bülbül nem vagyok én
gonosz szavú nem vagyok én.
Szívem vigad, nem csalódik.

***

Szerelem tüze meggyújtott
a világgal nem cseréllek
csak mégegyszer lángra ne gyújts
a világgal nem cseréllek

Ne higgy engem hűtelennek
ne légy hozzám igaztalan
más leánnyal nem mulatok
nem cseréllek senki mással

Fehér rózsám ébredj, gyere
mosusszal festődjél most be
a világtól hogyha félnél
Istenben bízz, és csak gyere!

Nézd e leányt, merült kéjbe
hajtott engem szerelembe
mindenki társ nélkül marad
a világgal nem cseréllek

Fehér rózsám
ébredj, gyere
mosusszal festődjél most be
sokat jártál már
utánam
szívem már nem
bírja, gyere!

Fehér rózsám kiválasztám
hív türelmem
nem maradt már
a két kebled közti helyen
ássák meg a sírom nekem!

MÁNI DALOK
A török népköltészetben igen elterjedt versforma.

Mánik könyvét nyitottam
nem ismertem, ámultam
de féllábon álltamban
ezeregy mánit mondtam

A kertbe egy rózsa kell
reá fülemüle kell
magad féle szultánnak
magam féle szolga kell

Völgynek
hosszán
gesztenye
árnyékot vet
fejünkre
barátomnak
mondjátok
ne nősüljön
semmire

Hull a hó szállingózva
kebáb forog nyársalva
rózsám arcába néztem
mintha holdfény kelt volna

Két réteges leninged
egyikét add el nekem
anyád-apád ne tudja
jer ma éjjel, hálj velem!

Szénfekete kazánok
fekete írást írók
jólétet ne lássanak
kapcsolatunk megrontók

Égtem, de nem ismerlek
lelkem égett,
nem testem
szemem nyitom,
csak nézlek
most már mást nem ismerek

Gerlémet elröptettem
rászállt diófaágra
lelkem legyen áldozat
ciprus termetű lányra

Soha nem látott fotók

Nemrégiben a román Adevarul újság közzétette Mejdi Ibrahim képeit Ada Kaleh utolsó pillanatairól. Kifejezetten nyomasztó képek ezek. Üres, ablakaiktól megfosztott épületek bámulnak az elnéptelenített utcákra. Eltűntek a törökök rózsalekvárostól, pipástól, turbánostól. Kibontották a temetőket, több száz éves házakat romboltak le még mielőtt az áradat mindent elnyelt. Sikerült felvennünk egy magyar nyelvű szigetlakóval is a kapcsolatot. Adele Kehl-Geafer kisgyermekként a nyarait töltötte a szigeten, és az 1967-ben tett utolsó látogatását örökítette meg számunkra.

A pusztítás előtt régészcsapat kutatta át módszeresen a szigetet, akik minden értékesnek ítélt emléket az erőmű alatti Simian-szigetre evakuáltak a lakossággal együtt. A bontás előtti utolsó években az Ion Mincu egyetem hallgatói lerajzolták az épületeket. Hatalmas szerencse volt, hogy az egyik akkori diák unokája ezeket a rajzokat bedigitalizálta és elküldte a Dunai Szigetek blognak. Mindezidáig ezek voltak a legutolsó emlékek a szigetről, most előkerültek a még utolsóbb felvételek Medji Ibrahim fényképalbumából.
Innen pedig következzen Adele leírása, az utolsó látogatásáról, mely tartalommal tölti meg ezeket a fekete-fehér képeket.
„Nevem Geafer Adele Gülsen, édesanyám magyar-cseh keverék, édesapám pedig török-német volt. Ezért aztán a családban, hol magyarul, hol németül beszéltünk egymással, illetve a férfiak maguk közt törökül. Családunkban, a katolikus, a lutheránus, a mohamedán vallás egyaránt jelen volt. Utoljára 1967 ben jártam a szigeten. Azon a nyáron, már csak rövid időre mehettem Ada Kalehra. Orsován, az állomástól, vagy három kilométert kellett gyalogolnunk édesanyámmal, mire megpillantottuk a szigetet. Ott aztán átkiáltottunk a csónakosnak: Yusuf! Mire ő átevezett hozzánk, hogy átvigyen. Yusuf csontsovány izmos, erősen napbarnított kortalan férfi volt, mert én mindig ugyanolyan öregnek láttam. Ahogy a csónak elindult, le sem vettem a szemem a szigetről, mint mindig, erősen dobogott a szívem, lestem, hátha valaki ismerőst látok. Már messziről feltűnt, hogy mintha megkopaszodott volna a sziget! Hol vannak a fák?! Mikor partra értünk, mellbevágott a látvány: a hatalmas fák tövig kivágva, a parkon át lehetett látni a sziget túloldalára. Micsoda vandál pusztítás, gondoltam.”

Mecsettorony a víz felett

Különleges látványt fedett fel a Duna az ősz derekán Orsova és az I-es Vaskapu környékén. Az áradás pusztításának csökkentése érdekében a hatóságok elrendelték a Vaskapu I-es gyűjtőtó vizének leengedését. A tó kiürítése láthatóvá tette az egykori álomszigetet, Ada Kaleh romjait.

A szigetet 50 évvel ezelőtt áldozták fel, amikor 1964 és 1972 között a Vaskapu vízerőművet építették. Ada Kaleh romjait álladó jelleggel víz fedi, csak olyankor látszik az egykori mecset tornya és az utcák, épületek maradványai, amikor a Duna áradása miatt leengedik a vizet a gyűjtőtóból.

Az egykori sziget 1,7 kilométer hosszú, alig fél kilométer széles, elnevezése törökül Erődítmény-szigetet jelent. Lakossága 100 százalékban törökökből állt, akik rózsatermesztéssel és a rózsa feldolgozásával foglalkoztak. 1920 után a sziget román fennhatóság alá került, ám adószabad terület maradt 1970-ig, amikor a virágzó gazdaságnak véget vetettek, kilakoltatták az ott élőket és elárasztották a szigetet.

A szigetről, elárasztás előtt, készült egy dokumentumfilm is:
http://www.youtube.com/watch?v=A6Td7IqThZ8

A FEKETE HALÁL UTOLSÓ LÁTOGATÁSA

Kecskemét városát is sokszor meglátogatta az egyik legszörnyűbb betegség, a pestis. Írott emlékeink szerint először 1644-ben pusztított itt, majd az 1678-as évről szóló feljegyzés tesz említést 2570, illetve „hihetőképen többen is" áldozatról. 1682-ben és tíz évvel később is lecsapott a városra ez a szörnyű betegség, míg legkegyetlenebbül az utolsó két alkalommal bánt az itt lakókkal: 1709-ben néhány hónap alatt ötezren haltak meg, az 1739–1740-es években még ennél is többen.

A szörnyű napok eseményeit Hornyik János, Kecskemét neves történetírója a Kecskeméti Lapok 1869. évi 47. számában így foglalta össze: „Végtelen rémület szállotta meg az egész város lakosságát. Egész éjeken át temették a halottakat. Koporsóval nem győzték azokat ellátni, hanem zsákba dugva, gyékénybe takarva, legtöbbnyire pedig 10–20-val egy sirba fektetve takarították el. Általában kihalt a város egész lakosságának egyharmada. A ragályos döghalál megszünte után számba vétettek azok a házak, melyekből a tulajdonos családok minden tagja kihalt: a városi hatóság által az ilyen házak lezároltattak, ablakaik berakattak s utczakapuik beszegeztettek, huzamos időbe került, míg apáink az Isten haragjának e rémítő pusztítása után megnyugtató vigasztalást nyertek."

A „fekete halál" néven is emlegetett járvány – az elhunyt emberek tetemei gyorsan elfeketültek, innen az elnevezése – az 1730-as évek végén mintegy húszezer lelket számláló Kecskemét lakosságának majdnem harmadrészét elvitte. A pestis közel hatezer, egész pontosan 5970 áldozatot szedett. Közülük 3959-en római katolikusok, 2011-en református vallásúak voltak. A ferencesek háztörténete szerint „oly sokan kapták meg a betegséget, hogy a felállított kórház nem tudta befogadni őket. Az emberek közül számosan így összevissza szétszórtan otthon feküdtek, sokan minden vigasztalás nélkül haltak meg."

Az 1739–40. évi pestis fellépéséig Kecskemét három temetővel rendelkezett: a legrégebbi a Homoki kápolna körül terült el, a másik a ferencesek templomát vette körül, míg a harmadik a Czollner téren volt. A halottak jelentős száma miatt 1740-ben nyitották meg a katolikusok a Szentháromság temetőt, míg a mostani városi múzeum helyén sajátjukat a reformátusok.

A járvány 275 éve, 1740. szeptember 14-én, Szent Kereszt felmagasztaltatása ünnepén szűnt meg. Kecskemét katolikussága megfogadta, hogy a város öt bejáratánál – a Jókai, a Kőrösi és a Batthyány utca végén, valamint a Petőfi Sándor és a Csongrádi utca külső torkolatában – kereszteket állíttat. Emellett a helybeliek valláskülönbség nélkül egy Szentháromság-emlék építését is elhatározták. A Conti Lipót Antal keze munkáját dicsérő szoborcsoport oldalán latin felirattal márványtábla látható, a szöveg fordítása így szól: „Kecskemét mezőváros lakosai kegyes fogadalomból emeltették a ragályos dögvésztől megmenekülésük emlékére."

Varga Géza

A Szentháromság-szobor (balra) és a Kecskeméti Református Egyházközség második anyakönyvének festett borítója (jobbra), amely a 18. század pusztító járványaira utal

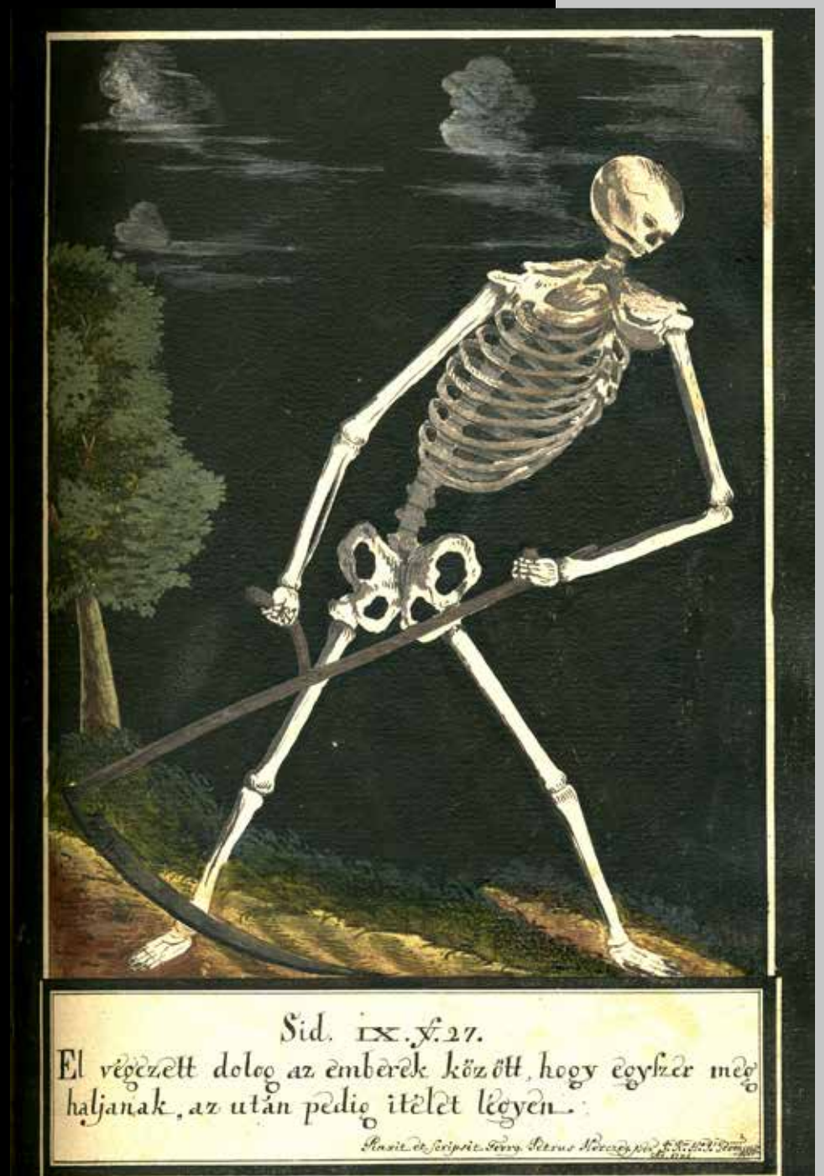

*Források: *Bardoly István – Haris Andrea: Magyarország műemlékjegyzéke – Bács-Kiskun *ifj. Gyergyádesz László: Kecskemét – a főtér és környékének művészeti emlékei és gyűjteményei *Katona József Könyvtár *Kecskeméti Életrajzi Lexikon *Kecskeméti Református Egyházközség Könyvtára és Levéltára*

Családi szemüvegen keresztül
Lóránd Nándor

Megrendítő élmény, felemelő érzés volt családunk minden tagjának, amikor 2015 áprilisában azzal a ténnyel szembesültünk, hogy édesapánk, nagyapánk 100 éve született. Családunk néhai feje legendás időket élt meg, ez ugye nem csak történelemkönyvekben, históriás regényekben lehetséges? Hirtelen ismét átéreztük azoknak a hajszálgyökereknek a fontosságát, elévülhetetlenségét, amelyet Lóránd Nándor plántált belénk.

A visszaemlékezés számunkra párhuzamosan járt két össze-összefonódó ösvényen. A korrekt, tényszerű életrajz megírása, az adatok, a tudományos dolgozatok, kitüntetések, fotók összegyűjtése, a konferencia megszervezése egy kiváló szakember, Mészáros Ágnes muzeológus kezében összpontosult.
Ahogy mi a mai napig nevezzük, a „patikamúzeum" nemcsak az alapító, Lóránd Nándor által összegyűjtött ezernyi tárgyat őrzi, hanem a lezárt életművet is ápolja. Családunk az érzelmekkel, a nosztalgiával,

Lóránd Nándor (1919–1995)

anekdotákkal tarkított személyes visszaemlékezésbe feledkezhetett bele. Felidézhettük a családi szemüvegen keresztül, milyen ember volt a mai napig is sokak által csak Nándi bácsiként emlegetett „intézmény". Bizonyos, hogy ő maga is legbüszkébb a legszebb és egyben leghányattatottabb sorsú művére, a múzeumalapításra lenne, bár az önteltség soha nem kísértette meg. Tréfásan bölcs évődéseivel, mindenre kiterjedő érdeklődésével, rajongásával a hivatása iránt sokakat magával ragadott.

Családja anno az első autótulajdonosok között szerepelt, ifjonti hévvel pedig belekóstolt a vitorlázórepülés világába. Katonaként fotózott Délvidéken, a lengyel–magyar határon, majd az 1956-os kecskeméti „eseményeken". Az államosított szülői ház, a téeszesített földecske mind kihullott mellőle, mégis kincseket gondozott. Nem panaszkodott, inkább fotószakkört terelgetett, munkahelyi kirándulásokat kalapált egybe, autóversenyeken ügyködött. Évtizedeknek kellett eltelni, hogy reálisan láthassuk mi is: polgári magatartást, nézetet, erkölcsöt, hitet ápolt egy más értékrendet erőltető világban. Nem volt hevesen csapkodó lázadó; sajátos, szarkasztikus humora mögé rejtekezve következetesen lépkedett.

Mi predesztinálta arra, hogy múzeumalapítóvá váljék? A legkülönfélébb dolgok elegyedtek össze a varázslatos patikatégelyben, a nagy kalandban: az Orvos- és Gyógyszerészettörténeti Gyűjtemény, az eszencia megszületéséhez. Nem tudom, mi lehetett az első lépés. A szépséges, színesen csillogó patikaüvegek, a festett fajansz- és porcelántégelyek, a dúsan faragott bútorok, a titokzatos eszközök megmentése az államosítás kegyetlen pusztítása elől, kiragadni a kéz, a szellem míves kis remekeit a lelketlen modernizáció egyenarcúvá válásából. Lehet, együtt sajdult szíve és járt agya kereke az öreg patikusokéval: a tárgyakkal oda egy kor, visszahozhatatlan az emlék, a tudomány, ha nem jegyzi fel, ha nem kutatja azt.
A gáncsoskodók gyakran megkeserítették a mindennapjait, de sziporkázott és lelkesedett, ha hasonszőrűekkel hozta össze a sors. Nagy nemzedék volt az övé, szerte az országban alakultak a patikamúzeumok. Jó szövetségesek voltak, kutatóként, múzeumigazgatóként dolgoztak a később miniszterelnökként ismertté vált Antall Józseffel, az orvosi emlékek összegyűjtésében Kecskeméten együtt bábáskodott dr. Réti Aladárral. Gyógyszerész nem termett azóta családunkban, mégsem vagyunk hozzá hűtlenek. Bátyám kórházban dolgozott, felesége a Gyógyszertári Központban. Jómagam a muzeológusi pályán kötöttem ki, János fiam (az unoka) a nagyapai és az apai utat követve harmadik generációs muzeológus.

Édesapám ma is előttem ül, íróasztala mellett feldolgozásra váró tonnányi papírhalommal. Agyvérzése után megbénult féloldala miatt meggörnyedve, egy kézzel pötyögteti a régi kis táskaírógépét. Vastag, feketekeretes szemüvege a retró életérzést kergetőknek felfedezés számba menne, kis bajuszkája meg a háború előtti filmeket idézi fel. Biztosan megkérdezné: mi van a patikamúzeummal? Édesanyám angyali türelmével intené, minden rendben van. Igen, rendben van, mert megvan. Lehetne még ékesebb, fényesebb a műemléképület, a feladat várja a következőket.

Lóránd Klára

A múzeumalapító gyógyszerész

100 éve, 1915. április 8-án született *Lóránd Nándor* gyógyszerész, múzeumalapító. Családja 1922-ben költözött Kecskemétre. A Református Reálgimnáziumban érettségizett, majd Katona Margit gyógyszertárában volt gyakornok. 1938-ban, másodéves gyógyszerészhallgató korában behívták sorkatonának. Részt vett a felvidéki, az erdélyi és a délvidéki bevonulásokban. Leszerelése után, 1940-ben megnősült, és gyógynövénybeváltó kereskedésbe kezdett, azután Fördős Lajos patikájában dolgozott. A szőlőmaggal végzett kutatásait azonban már nem szabadalmaztathatta, mert ismét behívót kapott. Újabb frontkatonaság és fogság után 1945-ben tért csak vissza családjához.

A II. világháborút követő években szakmájában nem alkalmazták, mert nem volt szakszervezeti tag. Az államosítás után, 1952-től a Bács-Kiskun Megyei Gyógyszertári Központ leltározó gyógyszerésze lett. Munkája közben felfigyelt a patikákban a múlt értékeire, ezért ellenezte a nagyobb selejtezéseket. Megismerte a gyógyszerészi munka régi eszközeit és dokumentumait, és eközben szenvedélyes gyógyszerésztörténeti kutatóvá vált. 1966-tól kezdte gyűjteni a gyógyszerészeti régiségeket, és két év múlva hivatalossá is válhatott gyűjteménye. 1969-ben létrejött Kecskeméten a Gyógyszerészeti Régiségek Gyűjteménye."

A múzeumi munka mellett Lóránd Nándor rengeteg népszerűsítő előadást tartott, számos tudományos dolgozatot írt, és több tucat cikket publikált a gyógyszerészet és orvostörténet különböző témaköreiből. 1981-ben megszűnt a kiállítás lehetősége, és a múzeumi anyag a Rendőrfaluba került raktározásra. 1983-ban súlyos betegen kapta a jó hírt, hogy a patikamúzeum ügye mégis megoldódik, és gyűjteménye méltó elhelyezést kap a város központjában. 1984-ben a Bács-Kiskun Megyei Múzeumigazgatóság hivatalosan átvette Lóránd Nándortól a szakgyűjteményt, és 1985-ben megnyílt az anyagából rendezett állandó kiállítás. Gondozója a kezdetektől: Mészáros Ágnes etnográfus-múzeológus.

Lóránd Nándor nyolc évig tanított a gyógyszerész-asszisztens tanfolyamon, tagja volt több tudományos társaságnak. A Magyar Gyógyszerészeti Társaság 1971-ben Than Károly-, 1975-ben Katona Zsigmond-, 1978-ban Kátai Gábor-, 1983-ban Ernyey József-emlékéremmel tüntette ki. 1995. október 1-jén Kecskeméten hunyt el.

Az 1945-ös mérkőzésről tudomásunk szerint nem maradt fent fényképfelvétel; illusztrációnk a Magyarországon forgatott „Menekülés a győzelembe"(Escape to Victory 1981) című hollywoodi filmből való

KTE – Vörös Hadsereg

Egy rejtélyes futballmeccs 1945-ben

A szovjet csapatok 1944. október 31-ére elfoglalták Kecskemét városát. Az események megpecsételték a közélet minden irányát, így a sportolás és a szabadidő eltöltésének lehetőségeit is, ugyanis a háborús károk okozta veszteség mellett parancs mondta ki a város teljes kiürítését. Tóth László polgármester személyi hagyatékában leírta, hogy a Kecskeméten maradtak „egy nagy fa árnyékában elfértek volna".

A KTE szakosztályainak működését ugyan megpecsételte a város katonai megszállása, azonban a problémák már 1942-ben felütötték fejüket. Komoly nehézségek mutatkoztak a futballcsapat versenyeztetésében, ugyanis a labdarúgók közül többeket munkaszolgálatra köteleztek, emellett a születési idejük szerint katonai sorkötelessé válók a honvédelmi mozgósítás alól sem mentesülhettek. Így tehát nem csodálkozhatunk azon, hogy az 1944 szeptemberében induló bajnokság őszi szezonját egyértelműen beárnyékolták a háború hadi eseményei.

Bő egy hónappal a város szovjet megszállása előtt, az NB III. osztályú labdarúgóbajnokság – amelyben a KTE is versenyzett – szeptember 8-án rajtolt el. A KTE a városi rangadón, hazai pályán 7:2 arányban diadalmaskodott ugyan, ám a front közeledtével egyre szigorodó közbiztonsági szabályok és légoltalmi intézkedések következtében megtiltották a további tömegrendezvények szervezését, így az őszi szezon első mérkőzése egyúttal az 1944. esztendő utolsó megmérettetését is jelentette a kecskeméti igazolt labdarúgók számára. (A *csapattagok: Laczi – Mészáros, Szabó, Majtány, Husztig, Józsa – Kun, Karazsia, Márkli II., Boda, Miklós* voltak.)

A közigazgatás újjászervezésére és a közellátás megindítására a hadműveletek lezárulását követően viszonylag gyorsan sor került, ám 1945-ben nem a korábbi viszonyok álltak helyre.

A sportkörök újjáéledése sem váratott sokáig magára. A Kecskeméti Lapok elsőként számolt be a KTE öttagú bizottságának 1945. január 21-én, a Nagykőrösi utca 21. szám alatt megtartott üléséről. Itt és ekkor szándéknyilatkozat született a bizottság 20 főre történő bővítéséről, illetve a labdarúgócsapat tavaszi szezonban történő indításáról. Ezt követően február 18-án már sor is kerülhetett az első közgyűlés megtartására, ahol megválasztották a vezetőség tagjait. *Kovács Jenő*, a Szociáldemokrata Párt képviselője kapta a szavazatok többségét, így őt nevezték ki a KTE elnökének, míg a labdarúgó-szakosztály vezetésére *Báron Lászlót* jelölték ki. (*Ügyvezető elnök: Rigó Ferenc; főtitkár: Dr. Kákonyi József; a birkózószakosztály elnöke: Miklós Imre; a kézilabda-szakosztály vezetője: Domján János; egyéb vezetőségi tagok: Blau László, Magó János, Vogt Károly, Kovács László, Pécsi József, Szlávik Károly, Csorba László, Faragó Gábor, Aszódi Lipót, Csonka Ede, Mócza Lajos.)*

A lakosság lassú tempóban ugyan, de február végére újra megtöltötte a várost, amely lehetőséget adott a futballcsapat nyilvános közönség előtt történő tesztelésére is. Erre kiváló alkalmat adott a városi szovjet parancsnokság felkérése, amely egy barátságos mérkőzés megrendezésére vonatkozott az orosz katonai válogatott és a K.T.E. csapata között. A mérkőzést 1945. március tizenegyedikén, 14.30 órai kezdettel hirdették meg a kecskeméti K.A.C.-pályán, amelynek plakátja a Kecskeméti Katona József Múzeum és a Bács-Kiskun Megyei Levéltár gyűjteményében egyaránt megőrződött az utókor számára.

A rejtélyes mérkőzést városszerte ünnepélyes, szezonnyitó eseményként hirdették. Ám a derbi kifejletéről egyetlen forrás sem maradt fent sem a sajtó, sem a levéltári és a múzeumi archívumokban! A dolog érdekessége, hogy a rendezvény plakátja bekerült a az 1944–1945. esztendő kecskeméti eseményeit összefoglaló forráskiadványba, majd aktualitását megőrizve 2015-ben is helyet kapott a jelenleg alapmunkának

A KTE – Vörös Hadsereg mérkőzésről mindössze ez a plakát maradt meg a kutatók számára

A menekülés a győzelembe című filmet megelőzően 1961-ben Fábri Zoltán rendezésében már készül filmfeldolgozás hasonló témában „Két félidő a pokolban" címmel. Ebben munkaszolgálatosok fociztak a német hadsereg katonáival, a Sylvester Stallone és Pelé főszereplésével az MTK-pályán forgatott újrafeldolgozásban nyugati hadifoglyok mérkőztek meg németekkel

számító „Törvényes" megszállás. Szovjet csapatok Magyarországon 1944–1947 között című kötetben is. Szerbhorváth György, az atlatszo.hu című oldalon közzétett recenziójában a következő módon értékeli az ominózus eseményt: […] *az orosz katonai válogatott és a K.T.E. már 1945. március 11-én (még vége sincs a világégésnek) „ünnepélyes szezonnyitó barátságos futballmérkőzést tart a K.A.C. pályán. Lám, a foci mindig fontos. Akár a hatalomnak a zongora* […].

A mérkőzés kimeneteléről sajnos nincs tudomásunk; de minden bizonnyal ez volt az 1945-ös újrakezdés idején a K.T.E. első „nemzetközi" mérkőzése, amelyre igen sanyarú körülmények között került sor.

Hajagos Csaba

Fejezetek a KTE 1911 történetéből

„A sportélet erkölcsi tisztaságával szőtték a zászlót, a lila-fehér színt, hogy ragyogó diadalokkal minél magasabbra röpíthessék a szűkebb Hazánk, Kecskemétnek nevét.”

Tóth László (1961)

A Vörös Hadsereg jelenléte és a kommunista megtorlás a futballcsapat tagjait is érintette. A Kecskeméti Lapok az egyik, a szovjet megszállást követő első mérkőzésről tudósító cikkének végén, mintegy megjegyzésként közölte, hogy a kecskeméti csatár, Palatinus József – aki ekkor már tagja volt a magyar válogatottnak is –, mint nyilas „tömeggyilkos” a budapesti rendőrség őrizetében volt fogva tartva, tehát az ő személyét kénytelen volt nélkülözni a csapat.

A nehéz körülményeket súlyosbította a kritikus talajú pálya és a létesítmény infrastruktúrájának elmaradottsága. Tóth László (1895–1964) akkori polgármester, maga is sportbarát – Báron László szakosztályvezető nyomására – minden eszközzel igyekezett segítséget nyújtani a KTE labdarúgóinak. Tulajdonképpen ennek a szándéknak köszönhette a KTE futballszakosztálya, hogy igénybe vehette a vasútállomás mellett, komoly társadalmi szerepvállalás révén kialakított, már szakszerűen füvesített sportlétesítményt, amelyet aztán egészen az 1990-es évekig aktívan használtak a különböző osztályú kecskeméti labdarúgócsapatok.
Tóth László szerepe elvitathatatlan a kecskeméti futball és a sport támogatása, életben tartása kapcsán. Erre vonatkozó lokálpatrióta törekvését a KTE más szakosztályainak vezető tagjai is megerősítették az 1948. július 11-én történt egyesületi elnökké választásával. Tizenhárom évvel később az egyesület születésének 50. évfordulóját ünnepelte a város, ahol Tóth László mondott vezetői beszédet, amelynek piszkozati lapjai saját hagyatékában megőrződtek. Így van lehetőség most arra, hogy a Hírős Históriák hasábjain felidézzük az egykoron igen népszerű, a KTE támogatására és az ifjúság pallérozására kiemelten nagy hangsúlyt fektető polgármester gondolatait:

Tóth László (1895–1964)

„Kedves Hallgatóim,
Határkőhöz érkeztünk, néhány percre megállunk. Minden emberi élet, minden emberi közösség útjának két szakasza van, a mögöttünk levő, a megtett út, a múlt, s az előttünk álló, a jövendő.
A Kecskeméti Testedző Egyesület félszázados Ünnepén emlékezésünk életre hívja a lepergett esztendőket, ott a fény és árnyék, vihar és verőfény, győzelem és vereség, válságok és küzdelmek, zászlók és serlegek. Mindezeket, mint egyesületünk történetének kincseit, tanulságait kell megőriznünk, megszívlelnünk és nemzedékről–nemzedékre átadnunk.

Emlékezünk az indulás gondolataira és gondjaira. A század elején sok kecskeméti munkás ismerte fel a sport értékét és jelentőségét, az erő és szellem egészséges összhangjának szükségességét a fiatalság nevelésében, fűtötte őket a játék láza, a nemes vetélkedés alkotó szenvedélye, keresték egymás kezét, hogy otthont teremtsenek a testedzésnek, hogy a család meghittségével és melegségével ápolják, a társadalomban elmélyítsék a sport szeretetét. A sportélet erkölcsi tisztaságával szőtték a zászlót, a lila-fehér színt, hogy ragyogó diadalokkal minél magasabbra röpíthessék a szűkebb Hazánk, Kecskemétnek nevét. Tanúja voltam a bíztató kezdetnek, a felszabadulás után részese az újjászervezésnek, s az én visszapillantásom ott látja a KTE táborának eszméiben, érzéseiben több sportágnak szeretetét, művelését, a játék varázsát, a fiatalokat, akik sugárzó arccal tettek bizonyságot arról, hogy minden erejüket és tudásukat e munkás-közösségnek szentelik, az idősebbeket, akik lendületük hanyatlása után az egyesület iránti hűséggel és áldozatkészséggel segítették és sarkalták a küzdőket, a labdarúgókat és birkózókat, s mind a többieket. Megszületett, virágzott, olykor csodákat művelt az egyesületi szellem, a közösségi öntudat, s ennek a KTE minden harcosa engedelmeskedett. Igazán jó szívvel, nem úgy mint halálraítélt a bakónak, vagy avarlevél az őszi szélnek, hanem mint a virág tavasznak, szerelmes a párjának. Ez a legnagyobb erő: összhang és barátság azok között, akik immár félszázadot futottak meg a sport szolgálatában.

Kedves Barátaim, ünnep és áldás az emlékezés. A jubiláns közgyűlés feljegyezte a fejlődés büszke számadatait, méltatta az eredményeket, ez az est sugározza a büszke és boldog érzéseket, ünnepi mulatságra hívja az egyesület fiatalságát. Mint zengő madársereg vár dalra és táncra sokszáz ifjú szív. Ne várakoztassuk őket. Kívánjunk jó mulatságot, s még többet. Boldog szerelmek születését, e szépnek és mámorosnak ígérkező éjszakán. De ha elcsöndesül a muzsika, s jönnek megint a munkás hétköznapok, jelentkezzék újra megfrissült erővel a KTE ifjúsága, teljes közössége a szocialista sport szolgálatára, az egyesület további virágzásának biztosítására. Felülkerekedni, ez az élet és történelem parancsa, felülkerekedni ép testtel, ép lélekkel, kimagasló teljesítményekkel.
A mai sportbál, remélhetően meggyarapodott eszközökkel, kedvezőbb lehetőségek között ragadjátok meg a zászlót, és becsülettel, szorgalommal kiérdemelt haza é nemzetközi győzelmekkel tűzzétek minél magasabbra a magatok boldog örömére, ez egyesület büszkeségére, Kecskemét és egész népünk dicsőségére, a nemzetek közötti barátság ápolására, a KTE további félszázadának örvendetes megalapozására. Szívből kívánok jó mulatságot szeretettel várt, kedves vendégeinknek.”

Közreadja: Hajagos Csaba

A magyar színjátszás születésnapja

KECSKEMÉTI KRÓNIKA

A kecskeméti születésű Kelemen László és társulata 225 éve, 1790. október 25-én tartotta Budán az első hivatásos, egész estés magyar nyelvű színielőadást, hagyományosan e napra teszik a magyar színjátszás születésnapját.

A 18. század végén nehéz volt Magyarországon magyarnak lenni, különösen azután, hogy megjelent II. József hírhedt nyelvrendelete – az uralkodó a latin helyett a németet tette hivatalos nyelvvé hazánkban. A *„kalapos király”* halála után azonban Kazinczy Ferenc mecénásokat keresett és a sajtóban agitált, Kelemen László ügyész pedig, miután az országgyűléshez beadott kérvénye pozitív fogadtatásra talált, állását és menyasszonyát elhagyva társulatot szervezett. Gróf Ráday Pál anyagi támogatásával 1790. szeptember 21-én megalakította az Első Magyar Nemzeti Játékszíni Társaságot, melynek tagjai Soós Márton, Horváth János, Baranyai Balázs, Ráth Pál, Ungvári István, Moór Anna, Permeczky Franciska, Nagy Erzsébet és Nagy Mária lettek. A magyar nemzet első deklarált komédiásaihoz rövidesen két kecskeméti fiatalember, Nemes András és Szomor Máté is csatlakozott.
A társulat először Kazinczy fordításában Shakespeare Hamletjét próbálta, de a még gyakorlatlan színészek nehéznek találták ezt a darabot. Így végül a Kecskeméten korábban két ízben is tanító Simai Kristóf *„Igaz-házi, egy kegyes jó atya”* című – Alois Friedrich von Brühl német színműíró Der Bürgermeister darabját alapul vevő – ötfelvonásos mulatságos játékával készültek az első előadásra. A budai és pesti német színházak azonban még egy-egy alkalomra sem voltak hajlandók átadni épületeiket.
A magyar előadások engedélyét végül gróf Unwerth Manótól, a Várszínház bérlőjétől kapták meg. Az akkor Budán ülésező országgyűlés tagjai 1790. október 25-én és 27-én szép számmal jelentek meg az üttörők előadásain. A hangulat lelkes, a siker váratlanul nagy volt. A kedvező fogadtatás persze nem elsősorban a színészeknek szólt. A kezdetleges előadás is nagyon tetszett a rendeknek, egészen egyszerűen azért, mert magyar volt.

Kelemen László – Ismeretlen ceruzarajza

Varga Géza

A Csiperó révén talált egymásra Rodostó és Kecskemét

A két város közötti kapcsolat közel negyedszázados múltra tekint vissza. 1991-ben, az első gyermektalálkozóra a 18. században bujdosásra kényszerült magyaroknak otthont adó városból érkezett török csoport. A rodostói gyerekek a későbbiekben is rendszeresen részt vettek a Csiperón, de más területeken is megindultak az együttműködések. A török város kezdeményezésére 2001-ben Rodostó és Kecskemét testvérvárosi szövetségre lépett. A kezdetekre, az első lépésekre Farkas Gábor, az Európa Jövője Egyesület elnöke emlékezett vissza.

– Az első gyermektalálkozó szervezése során török csoportot is kerestünk. Az Expressz Utazási Iroda akkori vezetője, Varjú Zoltán ajánlotta, hogy Marta Veronika Arbatlitól kérjünk segítséget. Az Ankarában élő, magyarul is kiválóan beszélő idegenvezetőt telefonon kerestem meg, és elmondtam neki a kérésünket. Ő egy hét múlva visszahívott, és közölte, hogy megvan a csoport: Tekirdagból, azaz Rodostóból jönnek majd gyerekek a Csiperóra. Marta beszélt a város polgármesterével, egyeztetett a Török–Magyar Baráti Társaság vezetőivel is, valamennyien nagyon örültek a lehetőségnek. S valóban, 1991 júniusában egy tánccsoport érkezett Rodostóból hozzánk. A Szent Imre utcai iskola szülői – kiegészülve néhány Arany Jánosos családdal – fogadták a török gyerekeket. Azóta a Csiperó szinte elképzelhetetlen a rodostóiak nélkül.

– Hogyan lett a csiperós kapcsolatból testvérvárosi együttműködés Rodostó és Kecskemét között?

– 2001-ben, a Lánchíd Utcai Általános Iskola csoportja cserelátogatáson volt Rodostóban. Hazatérve arról számoltak be, hogy kint létük során meghívták őket az ottani képviselő-testület ülésére, ahol a polgármester javasolta: Rodostó legyen Kecskemét testvérvárosa! A törököknek ugyan már volt hasonló kapcsolatuk egy másik magyar településsel, Sárospatakkal, de valami miatt akkor épp szunnyadt ez a kötelék, a mi esélyeinket ez is segítette. A hírt másnap vittem Kecskemét első emberének. Dr. Szécsi Gábor rövid ideig még habozott – épp azon a héten egy kecskeméti küldöttség egy másik török városban hasonló együttműködés kiépítésén fáradozott –, de a Rákóczit és a bujdosókat befogadó Rodostó kérését nem lehetett visszautasítani. Hamarosan delegáció utazott ki a török városba, és a testvérvárosi szerződést megkötötték. Büszke vagyok arra, hogy az aláírók között az Európa Jövője Egyesület egyik alapítója, dr. Iványosi Szabó András neve is szerepel!

– Szűk másfél évtizede történt mindez. Mi történt azóta?

– Az évezredforduló utáni években a két testvérváros közötti kapcsolat megélénkült. A civil szervezetek közötti együttműködések megindultak, művészeti csoportok jöttek-mentek. Rodostó is bemutatkozott már a Hírös Héten, és Kecskemét is gyakori résztvevője a török városban évente megrendezett Nemzetközi Cseresznyefesztiválnak. A kapcsolatfelvételnél tolmácsként segítő, Kecskeméten élő Kovács Attila nyugalmazott rendőr százados ma már Rodostó díszpolgára, míg 2013-ban Adem Dalgic, Rodostó polgármestere a Magyar Érdemrend Tisztikeresztjét vehette át. Külön öröm számomra, hogy néhány nappal ezelőtt a magyar érdekek képviselete terén végzett elkötelezett és magas szintű munkája elismeréseként Áder János köztársasági elnök a Magyar Érdemrend Középkeresztje polgári tagozat kitüntetést adományozta Erdogan Erkennek, Magyarország rodostói tiszteletbeli konzuljának, az Európa Jövője Egyesület tiszteletbeli tagjának, az Európa Gyermekeinek Jövőjéért díj korábbi kitüntetettjének.

– Közismert, hogy a törökök kifejezetten kedvelik a magyarokat. Megkülönböztetett szeretetük mögött mi áll?

– A törökök testvérnépként tekintenek ránk. Föl is háborodnak mindig, ha azt hallják, hogy finnugorok vagyunk. Középkori „vendégségüket" mi százötven éves török uralomként emlegetjük, ők ezt másképp ítélik meg, úgy tartják, hogy a testvérnépet jöttek fölszabadítani. Bárhogy is alakult a múlt, még ha volt is ellenségeskedés közöttünk, ők egyben biztosak: két nép van csak a világon – a magyar és a török –, amely igazi katona. Iránt unk való tiszteletüket, nagyrabecsülésüket jól mutatja, hogy hatalmas energiát fektetnek a magyar kultúra megismertetésére. Így például míg ők nagy jelentőséget tulajdonítanak Bartók Béla török földön végzett népdalgyűjtő munkájának, mi magyarok szinte számon sem tartjuk ezt. Pedig Bartók anatóliai kutatása során lejegyzett gondolatára figyelnünk kellene: „Alig hittem füleimnek: uramfia, hiszen ez mintha egy régi magyar dallamnak változata volna."

Varga Géza

Farkas Gábor és régi barátja, Erdogan Erken, Magyarország tiszteletbeli konzulja Rodostóban, 2015. szeptember 9-én

Török tánccsoport és zenészek Kecskemét főterén 2010-ben (Fotó: Bús Csaba)

Csiperó, a gyermektalálkozók kedvelt figurája, középen (Fotó: Bús Csaba)

Annyi ország, ahány iskola

Az Európa Jövője Egyesületet 1990. szeptember 29-én kecskeméti állampolgárok hozták létre. Az alapítók a gyermekek találkozása révén kívánják elősegíteni az európai népek közeledését, egymás jobb megismerését és elfogadását. E célból az egyesület kétévente Európa Jövője Nemzetközi Gyermektalálkozót rendez. A kecskeméti eseménysorozatra Európa minden országából 10–15 éves korú gyermekcsoportokat hívnak. A vendégektől csupán annyit kérnek, hogy hozzanak magukkal nyelvi akadály nélkül átadható ajándékot, azaz mutassák be kultúrájukat, dalaikat, táncaikat, szokásaikat. A külföldi gyerekeket magyar családok fogadják be otthonaikba és a következő évben ők látogatnak el a vendégek országába.

„A művelődési központban egy szombat délelőtt gyűltünk össze. A Kecskeméti Lapokban terveinkről korábban már megjelentettünk egy hirdetést, s bizony sokan eljöttek, számos fölajánlást kaptunk, önkéntesek is jelentkeztek" – emlékezik a kezdetekre Farkas Gábor alapító, az Európa Jövője Egyesület elnöke. „Az indulás nem volt egyszerű. Írógép és telefon nélkül – az aktatáskám volt az irodánk – a megyei tanács klubjában kezdtük meg az első találkozó szervezését. Abban az időben Európában 32 ország volt, épp annyi, mint ahány általános iskolája Kecskemétnek. Kézenfekvő volt az ötlet: mindegyik iskola egy-egy külföldi ország csoportját fogadja."

Azóta eltelt negyed évszázad, és 2014-ben már a 13. Európa Jövője Nemzetközi Gyermektalálkozót bonyolították le, sikeresen. Az eddigi programsorozatokon a világ 36 országából közel 18.000 gyerek ismerhette meg Kecskemétet és környékét, élvezhette az itteniek vendégszeretetét.

Az egykori Cserepes kórház

HAJAGOS CSABA

A KECSKEMÉTI ISKOLÁK, MINT KATONAI KÓRHÁZAK

„Kezet fogtam vele, mikor elbúcsúztam tőle. Még most is érzem kezének, az ápolástól megfehéredett kezének szorítását. Sosem hittem volna, hogy megérző szívem annyira rezonálni tud embertársa szívének dobogására, akit nem a nyomor, sem otthonának szegénysége tett nyomorulttá, hanem akinek sorsa egy, két, öt embernek a kezébe van letéve, akik korlátlanul rendelkeznek felettük, hisszük, hogy okosan és jól” – írta a Kecskeméti Lapok **A sebesült** című cikkében 1914. augusztus 25-én, közel egy hónappal a világháború kitörése után. A cikk írója ugyan tisztában volt a valós helyzettel, érzékelte a kiszolgáltatottság állapotát, ám bizalma és hite töretlennek tűnt a háborús propaganda által *igazságot*, *bátorságot*, *jogosságot* hirdető államférfiak iránt. Utólag kiderült: indokolatlanul. Tudjuk, hogy az ősz beköszönte nem a várt eredményeket hozta az Osztrák–Magyar Monarchia számára, hiszen a nagy áldozatokat hozó első ütközetek a háborús hátországot is olyan lehetetlen helyzetbe hozták, amelynek megoldása azonnali és rendkívüli intézkedéseket várt el az elöljáróságoktól.

Nem volt ez alól kivétel Kecskemét városa sem, ahol már 1914 szeptemberében komoly nehézségek jelentkeztek a város oktatásának működésében, ugyanis a katonaság az iskolák helyiségeinek nagy részét kórházi célokra vette igénybe. A sebesültek ellátásával kapcsolatos legfontosabb feladat a Kecskemétre érkezett bakák legmegfelelőbb kórházi körülmények között történő elhelyezése volt.

Az e célra alkalmas intézmények kapacitásának korlátai miatt elengedhetetlenné vált a város középületeinek bevonása is. Így az elöljáróság pl. a városi Felsőkereskedelmi Iskola épületének négy termét is a sebesültek ápolására rendezte be. De katonai kórházként működött az új Állami Főreáliskola, a Kegyesrendi Gimnázium (Piaristák), a Siketnémák Államilag Segélyezett Intézete, a Kisegítő Iskola, illetve a négy községi népiskola épülete is.

A járványos betegséggel küzdők gyógyítására újabb teljesen különálló épületeteket jelöltek ki.

A helyzet súlyosságát mutatta, hogy 1914 szeptemberében oktatási célokra csak a Református Jogakadémia és Főgimnázium épülete volt alkalmas, illetve a községi népiskolák közül három helyiségben (egyenként négy teremmel) folyhatott rendes oktatási tevékenység. Ebben a kritikus helyzetben a tanév kezdetét is halasztani kellett, amelyről dr. Künsztler Károly tanfelügyelő, dr. Joó Gyula a Kecskeméti Jogakadémia igazgatója, Faragó Béla, az Iskolaszék elnöke, illetve Kerekes József a Népiskola felügyelő igazgatója egyetértésben október elseje mellett döntöttek.

A tanévkezdéshez hathatós támogatást nyújtott a Kecskeméti Református Egyházközség, hiszen – a villanyáram és a központi fűtés időarányos költségeinek rendezésén túl – ingyen és bármentve rendelkezésre bocsátotta a Református Jogakadémia és Főgimnázium épületét azoknak az iskoláknak (többek között a Piarista Gimnáziumnak is), amelyeknek épületei katonai célokat szolgáltak. A kialakult állapotokra Brach József, a Piarista Gimnázium igazgatója az iskola Értesítőjében reflektált. Mindösszesen két előadótermet említ az igazgató, amelyben rendes oktatási tevékenységet lehetett folytatni, ezenkívül nehezményezte azt is, hogy az ifjúság csak vasár- és ünnepnapokon hallgathatott szentmisét, ugyanis a korábbi bevett gyakorlat szerint a szentbeszédeket, a hideg időre való tekintettel az iskolában tartották.

A Piarista Gimnázium esetében tapasztalt nehézségek (tanteremhiány, operatív működési zavarok) más intézményekben is jelentkeztek. Példa erre, hogy a kecskeméti községi népiskolák az 1913 őszén indult ötvennégy városi osztály helyett 1914 szeptemberében harmincnégy osztállyal kezdték meg a tanévet. A katonaság által lefoglalt húsz tanterem komoly kapacitásbeli problémákat okozott Kecskemét Város Iskolaszékének, ám a helyi intézetek, egyletek, körök közreműködése által – tekintettel a sebesültek gyógyításának fontosságára – sikerült enyhíteni az oktatás működésében beállt helyzeten, ugyanis számos helyiséget rendelkezésre bocsájtottak a községi népiskolák részére.

A háború a tanítói kar tagjait is igénybe vette. A hadköteles tantestület férfi tagjai közül tizennyolc fő besorozását az Iskolaszék és Sándor István együttes felmentési kérelemmel sem tudta megakadályozni. A polgármester Faragó Béla iskolaszéki elnökön keresztül közvetítette a M. Kir. Vallás és Közoktatásügyi Miniszter kérelmét, miszerint nemcsak a községi, hanem a felekezeti és állami tanári karnak is – a különböző közigazgatási funkciók elvégzésre – készenlétben kellett állnia a nyári szünidő alatt, ugyanis a Minisztérium számukra a háború során szükségessé váló *„szociális és emberbaráti feladatok”* ellátását írta elő.

A frontra küldött tanárok nevelő munkájának hiánya számos iskola ideiglenes bezárását eredményezte, így – Kerekes József felügyelő igazgató megállapítása szerint – 1918 őszére a tizenhárom ezer tankötelés gyermekből megközelítőleg kilencezer „iskolakerülő” lézengett Kecskeméten és a környező pusztákon!

A város közgyűlése ezért mindent megtett, hogy a harcterekről vagy a hadifogságból sérülten, többszöri újra hadba állítás után hazakerült tanárokat minél hamarabb vissza tudja állítani eredeti állásukba.

A probléma viszont így is jelentős volt, hisz a tizennyolc besorozott pedagógus közül tizenhárom komolyabban megsérült (majd közülük két fő elhalálozott), amely nagyban nehezítette az oktatás minőségi helyreállítását.

Buzás József (sz. 1884.) tizedes is a sebesülten hazatért tanítók közé tartozott, akit a helyi Vöröskereszt kórházban (Országos Tanítói Árvaház) is ápoltak. A községi iskolai tanító nevéhez fűződik a kecskeméti „Gyöngyösbokréta” megszervezése, illetve számos helyi irodalmi alkotás. 1902-ben szerzett tanítói oklevelet, majd 1914-ben, az első mozgósítás alkalmával a 38. gyalogezredhez vonult be. Rövid időn belül a szerb frontra került, ahol a „Kozmai-hegyért” vezetett rohamban súlyosan

Sebesült katonák az első világháború valamely hátországi kórházában

megsebesült. Ezek után a kecskeméti tartalékkórházba vezényelték analfabéta oktatási tanfolyam tartására és kántori teendők végzésére, ahonnan rövidesen a káposztásmegyeri hadianyaggyűjtő állomásra osztották be irodavezetőnek. 1916 szeptemberében tanítói állására való tekintettel felmentésben részesült, ennek következtében Kecskeméten folytathatta tanítói pályáját.
A kecskeméti népiskolák tanítói közül ugyanakkor többen önként jelentkeztek katonai szolgálatra. Példa erre Kiss József miklóstelepi tanító esete, aki már bevonulása előtt ima lapokat szerkesztett a 38. cs. és kir., valamint a 29. népfölkelő gyalogezredben szolgáló kecskeméti bakák számára. A városi gyűjtésekből összegyűlt szeretetajándékok mellé saját költségén nyomtatta ki azokat az imalapokat, amelyek közül többet közöltek a Kecskeméti Lapok háború alatt megjelent számai. Kiss Józsefnek, a bevonulása előtt megélt lelki vívódásáról ad tanúságot az a verse, amely a Kecskeméti Lapok 1914. december 25-i számában, *Karácsonyi ének 1914*. címmel jelent meg.

A gyermek Krisztus álmában gügyög
És álma zűrös, zaklatott, nehéz:
Hiába minden… minden kárba vész.

Jövendők tánca vadul kavarog,
Jövendők árnya lelkére borul:
Menjek? Ne menjek? Menjek botorul?

Évezredek titkába tör szemem.
És rom lepi körül a földtekét:
Mit ember alkot, – ember bontja szét.

A kiül arcára mind a torz vonás,
A mit kendőzött, rejtett konokul,
A lágyság lelke róla im lehull.

Levetkezi az ócska aranyat,
A mely lelkére lassan rátapadt,
Ő bizonyos, hogy engem megtagad!

Megtörni a halált hív végzetem,
És szertelenbe nő az óriás,
Nincs sír elég – ó szörnyű látomás!

Művészet lesz az embergyilkolás
S a fenevad az embertől tanul
Menjek? Ne menjek? Menjek botorul….

A gyermek Krisztus álmában gögyög:
Virág lesz mindig s lesznek gyermekek,
Bocsás el útnak, uram, én megyek!

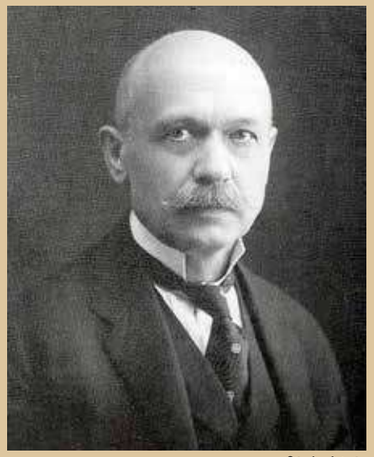
Sándor István

Buzás József

Faragó Béla és nevelőtestülete (balról-jobbra): Faragó Béla, Mares Géza, Mátrai József, Zelényi Kálmán, Krammer Győző, Vásárhelyi József, Mares Gézáné, Krammer Győzőné, Karaszon Ilona, Egely Gizella

Karácsonyi ünnepség egy hadikórházban

A TÖRÖK KULTÚRA MAGYARORSZÁGI KÖZPONTJA

A Yunus Emre Enstitüsü Budapesti Török Kulturális Központot Balog Zoltán, az Emberi Erőforrások Minisztere, valamint Ömer Çelik, Kulturális és Turisztikai Miniszter nyitotta meg 2013. szeptember 12-én. Az intézet azzal a céllal jött létre Budapesten, hogy erősítse a Magyarországgal már létező történelmi és kulturális kapcsolatokat, illetve lehetőséget biztosítson a török nyelv iránt érdeklődőknek és a turkológia szakos hallgatóknak. Az intézmény az UNESCO Világörökségi Védelem alatt álló Andrássy úton, egy 1882-ben épült palotában végzi tevékenységét.
A megnyitó óta összesen több mint 300 diák tanult az intézetben török nyelvet és ezzel együtt lehetősége volt megismerkedni a török kultúrával is. Az intézet épületében tartott kurzusokon kívül a kulturális központ tanárai számos más intézményben is adnak nyelvórákat. Többek között a Nemzeti Közszolgálati Egyetemmel 2015. január 24-én aláírt megállapodás értelmében a tanulók ingyenes török oktatásban részesülhetnek.
A török kulturális központnak a nyelvoktatáson kívül másik fő tevékenysége a kulturális programok szervezése, melyek segítségével közelebb hozhatjuk e gazdag kultúrát a magyar emberekhez. Az elmúlt két év alatt a több mint 150 kulturális eseményen az érdeklődők megismerhették a török kultúra számos arcát. Klasszikus és népzenei koncertek, kortárs és hagyományos festészeti kiállítások, konferenciák, filmvetítések, táncházak és ételkóstolók, csak néhány példa a színes programokból. Az intézet minden hónapban megrendezésre kerülő programjai a Török Kávéházi Estek, a Török Film Estek és a Yunus Emre Beszélgetések. A Kávéházi Estek minden hónap első szerdáján kerül megrendezésre, ahol egy-egy szakértő valamely Törökországhoz kapcsolódó témáról tart rövid előadást, majd az est folyamán a beszélgetés a nézők kérdései, hozzászólásai alapján folytatódik. A Török Film Esteken, minden hónap harmadik hétfőjén egy-egy török film eredeti nyelven, angol feliratt kerül vetítésre. Az estekre kiválasztásra kerülnek művészfilmek, vígjátékok és dráma is, így mindenki megtalálhatja a saját ízlésének megfelelőt. A Yunus Emre Beszélgetéseken pedig egy török szakértő tart előadást egy előre meghatározott témáról, melyet a nézőkkel való beszélgetés követ. Ezzel az eseménysorozattal egyrészt a Budapesten élő törököket célozzuk meg, valamint lehetőséget kívánunk biztosítani a törökül tanulóknak, hogy minél több alkalommal tudjanak anyanyelvi török beszédet hallani.
2014-ben a frissen nyílt intézetnek több neves fesztiválon is lehetősége volt bemutatkozni. A Nemzetközi Könyvfesztiválon és a Mesterségek Ünnepén is Törökországot választották díszvendégnek, így az intézet számos érdekes irodalmi, valamint kézműves programmal tudott hozzájárulni a török kultúra bemutatkozásához.
Az évek folyamán számos nagyobb eseményhez csatlakozik intézetünk, mellyel célunk, hogy minél több ember ismerje meg a tevékenységünket. Ezek közül érdemes megemlíteni a Múzeumok Éjszakáját, mely során mindkét évben több mint 600 érdeklődő látogatott el hozzánk, vagy az Európa Napot, melyen a többi külföldi kulturális központtal együttműködve szervezünk közös koncertet.

Yakup Gül

A Cifrapalotában rendezett Ebru kiállítás megnyitóján (balról-jobbra): Tóth Ágnes művészeti titkár, dr. Végh Katalin igazgató-helyettes, dr. Kriston Vízi József, a program szervezője, Yakup Gül, a Yunus Emre Intézet igazgatója, és dr. Szeberényi Gyula Tamás, Kecskemét város alpolgármestere

Yunus Emre Enstitüsü
Török Kulturális Központ
Budapest

Kecskeméti anekdoták

„PHILIPP, KIFELÉ!”

Ünnepnap volt a Szikrai Állami Gazdaság tőserdei vendégházát őrző Philipp kutya számára, ha az épületbe szólították ügyei Magyar Ferenc igazgatót. Farkcsóválással, ugrálással üdvözölte, igyekezett minél több időt a közelében eltölteni. Így történt akkor is, amikor a szállását elfoglaló, nevét magyarítva *Fülöp hercegként* emlegetett vendéget üdvözölte. Amikor az igazgató észrevette a besétafikáló kutyát, rákiáltott: Philipp, kifelé! A neve hallatán és az erélyes hangnemen meglepődött herceg jót nevetett, amikor megértették vele a szituációt.

„EGY JÓ BÜRGÉT”

Lopás miatt ültek törvényt egy juhász fölött a 900-as évek elején. A tanúk igazolták. hogy a lopást a juhász követte el. Ő maga sem tagadta.

Megkérdi az elnök a vádlottat, mit tudna a mentségére fölhozni. Gondolkodik a juhász egy darabig aztán kivágja:
– Hát most szegény vagyok, megkövetem a táns urakat, de ősszel felhoznék egy jó bürgét.

A BÍRÓNŐ SEM KAPOTT VOLNA TÖBBET…

Rosszul öltözött, kicsit csúnyácska, 20 év körüli lány áll a bíróság előtt üzletszerű kéjelgés miatt.
A középkorú bírónő kérdésekkel árasztja el, melyből kiderül, hogy a vádlott 20 forintért adta oda magát partnereinek.
A bírónő ezt hallva nem állta meg, hogy meg ne kérdezze:
– Nem szégyellte magát, potom 20 forintért osztogatni kegyeit?!
– Ahogy elnézem a bírónőt, maga sem kapott volna sokkal többet.

„NEM OLYAN EMBER AZ”

Egy városszéli asszony elpanaszolta a Kecskeméti Közlöny szerkesztőségében, hogy elvesztette a bájtlilját. (Bájtli a retikül népies neve.) Elsorolta, mi minden volt benne, s kérte tegyék ki az újságba, hogy a becsületes megtaláló illő jutalomban részesül.
Mit fog szólni az uram – sóhajtozik az asszonyság – mit fog szólni, ha mögtuggya, hogy ilyen málészájú voltam.
Másnap jön vissza érdeklődve. Megkérdezték: Mit szólt az ura, megverte?
Méltatlankodva kérte ki magának férjeuram pocskondiázását:
– Á, dehogy, nem olyan ember az, csak két pofont adott.

HRUSCSOV, A KECSKEMÉTI VÁROSSZÉPÍTŐ?

Az idősebbek máig áldják azt, aki Hruscsov 1958-as magyarországi programjába Kecskemétet is betervezte. Idejövetelének hírére talán tíz teherautó is szállította a városban ősidők óta gyülemlő szemetet. Söpörtek, szépítkeztek mindenfelé. Az elkeseredett közhangulat miatt az utolsó pillanatban, féltve a pártvezér életét, lemondták a színház előtt tervezett nagygyűlést.
Kár, hogy nem ígérkezik gyakrabban a szovjet főmufti Kecskemétre – sajnálkoztak a tisztább Kecskemétet máskor hiába remélő polgárok.

„MENNYI EGY TÖMP?”

Az „átkosban” időnként összegyűlt az úgymond élcsapat, hogy rábólintson az előre elkészített listákra. Mindig megtisztelte egy felsőszintű elvtárs a városi díszelgést. Történt, hogy egyszer maga a Rádió elnöke, Tömpe elvtárs lépett a szónoki emelvényre. Szereplése mintha igazolta volna a Bródy Sándor utcai intézetben elterjedt módit, ahol egy tömp volt a butaság mértékegysége.
A Központi Elvtárs így üdvözölte a hirös városi pártértekezletet.
– Megkülönböztetett tisztelettel köszöntöm Kaposvár dolgozóit.
A rádió bennfentesei számtalan, hasonló, sőt olyanabb gikszer miatt tekintették a „tömpöt” a butaság mértékegységének.

ÉRZITEK A PELENKASZAGOT?

A Tudomány és Technika Házában sokan összegyűltek Weöres Sándor költői estjére. A megjelentek is szót kérhettek. Föláll az egyik tanítónő és a költői teljesítmény elismeréseként fölidézte, hogy az egyik első osztályba beíratott gyerekek több mint a fele még olvasni sem tudott, de álmában felébresztve is fújta a Kutyatárt. Kalapot emelt Weöres Sándor gyerekverseinek egy szülő is: kívülről fújja gyereke a Liba péket, mégis minden nap követeli fölolvasását.
A Katona József Társaság irodalomértőként is kiváló alelnöke, dr. Losoncz Mihályné mondandója illusztrálására a költő Magyar etüdök ciklusából a birkaiskolát idézte.
„Sanyika” egyre kedvetlenebbül hallgatta a glóriázást. Az emelvényen mellette ülők hallhatták csak sóhajos szavait: „szerintük pelenkaszagú a költészetem…”

CSAK, HA BETEG LESZEK

A 102 éves dédmama rosszul lett. A szolgálólány kiszaladt a tanyára az egyik fiúhoz, aki riadóztatta a többit. Közben a mama jobban lett, megpirongatta fiait. „Aratáskor ne itt lődörögjetek! Ha beteg leszek, üzenek.”

„HOGY GYORSABBAN MENJEN”

Kínos lassúsággal válaszolgatott a népszámlálási összeíró kérdéseire egy emlékezetkieséssel küszködő tanyai öregasszony.
A procedúra végén a tisztviselő lepleztelen ingerültséggel tette elé a kitöltött lapokat.
– Tegye oda a nevét alulra, s már itt sem vagyok. Gyorsan mozogjon, mert sok a dolgom.
Készségesen teljesítette volna kérését az anyóka, ha annak idején a második eleminél nem fejezi be a tudományok meghódítását, de a világért sem akarta megbántani a hivatalnokot.
– Sietek lelkem, sietek. Inkább egy p-vel írom a nevemet, hogy gyorsabban menjen.
Odareszkette a lap aljára öreges betűkkel: Szapanos Istvánné.

Gyűjtötte és lejegyezte:
Heltai Nándor

„Sok üdvös dolgot” tett Kecskemétért

150 éve, 1865. október 28-án született Faragó Béla jogász, tanár, árvaházi igazgató. A középiskolát és a jogi stúdiumok egy részét Egerben végezte, majd belépett a jezsuita rendbe. A *„hajlamaival nem egyező”* pályát azonban hamarosan elhagyta, és a rendből kilépve a budapesti egyetemen fejezte be jogi tanulmányait. Már 12 éves kora óta abból tartotta fenn magát, hogy másokat tanított, több úri háznál nevelősködött.
1899-ben őt bízták meg a kecskeméti országos tanítói árvaház szervezésével. Megnyitásakor az intézmény igazgatója lett. Az 1906-os év eseményeit összegző Szőlősgazdák Nagy Képes Naptára szerkesztője így méltatta: *„Faragó Béla azon öt-hat év alatt, melyet Kecskeméten töltött, igen szép társadalmi poziciót vivott ki magának lelkiismeretes munkásságával és puritán becsületességével. […] Munkásságától még sok üdvös dolgot várhat Kecskemét társadalma.”*

Faragó Béla jogász, tanár, árvaházi igazgató

Faragó Béla 16 évig tagja volt a községi iskolaszéknek. Részt vett a törvényhatósági bizottság és a közigazgatási bizottság munkájában is. 1907-től 1921-ig a Katona József Kör ügyvezető alelnöke volt. Az I. világháború idején javaslatára szervezték meg a kecskeméti népirodát. Az árvaházban vöröskeresztes kórházat szervezett. Több elismerő oklevelet, kitüntetést kapott. 1926. november 4-én Kecskeméten hunyt el.

A Kecskeméti Országos Tanítói Árvaház az 1900-as évek elején

A Szarvas-ház egykori főorvos lakója

125 éve, 1890. szeptember 17-én Kiskunfélegyházán született *dr. Szarvas András* tüdőgyógyász főorvos. Iparos családból származott, édesapja szabómester volt. Szülei sok gyermeket vállaltak, de csak egyedül őt tudták kitaníttatni. Előbb szülővárosa ösztöndíjával Párizsban diákoskodott, majd 1916-ban a budapesti orvosegyetemen szerzett diplomát. 1920-tól Kecskeméten dolgozott, a Városi Kórház orvosa, majd 1922 és 1944 között az intézmény főorvosa volt.
Dr. Szarvas András 1927. április 11-én költözött a Batthyány u. 4. sz. alatti épületbe, és attól kezdve közel öt és fél évtizeden keresztül ott lakott és rendelt. Kecskeméten neki volt először röntgengépe. Az úgynevezett Szarvas-házban, melynek bejárati kapujához Tiringer Ferenc lakatosmester készített páratlanul szép kovácsoltvas betétrácsot – a baglyot és kígyót formázó mesterművet Szarvas főorvos rendelte –, nem csak a gazdag betegeket fogadta. A szülői házból fakadó empátiájának köszönhetően a szegények felé is mindig megkülönböztetett figyelemmel fordult. Családját is szerette. Feleségével, dr Pályi Ilonával, az SZTK vezető főorvosával két gyermeket neveltek föl. Idős korában dr. Szarvas András látása, hallása meggyengült, szakmai tudása azonban nem kopott meg, szinte halála napjáig gyógyította a hozzá forduló betegeket. 1981. szeptember 1-jén hunyt el, a kecskeméti Köztemetőben helyezték végső nyugalomba. Sírjára – kívánsága szerint – kopjafát helyeztek.

Idős és ifjabb Szarvas András

Tiringer Ferenc mestermunkája, a bejárati kaput díszítő kovácsoltvas betétrács

„Szarvas főorvos úr édesapám kortársa, kollégája volt. Gyakran beszélgettek egymással, a második világháború előtti években egyszer-kétszer én is találkoztam vele. Gyermekként idősödő, fehér hajú bácsinak láttam őt, akinek mindig volt egy-két kedves szava hozzám. Édesapám kiváló orvosnak tartotta őt, és úgy mesélt róla, mint aki mindent megtesz azért, hogy a tbc-s betegek életét elviselhetővé tegye. Emberként tekintett a szegényekre is, szerették is őt nagyon a betegek.” (Dr. Tapasztó István nyugdíjas szemorvos)

Múlt és jelen az évfordulók tükrében

100 éve, 1915. szeptember 4-én Tiszaburán született *Kwaysser István* Mathiász János-emlékérmes szőlész, főiskolai tanár. 1958-tól a Szőlészeti Kutatóintézet állomásán, Kecskemét-Miklóstelepen dolgozott mint tudományos munkatárs. Kurucz Andrással közösen 4 új szőlőfajtát nemesített: Ezerfürtű, Jubileum 75, Karmin és Kurucvér. 1961-től a Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem Kecskeméti Főiskolai Karának óraadó, majd 1963-tól rendes tanára lett, 1978-ig a Szőlészeti és Borászati Tanszéket vezette. A Magyar Agrártudományi Egyesület megyei szervezetének elnöke, a TIT megyei vezetőségének tagja, több állami gazdaság és téesz szaktanácsadója volt. 1978-ban vonult nyugdíjba. Kecskeméten hunyt el 1982. március 24-én.

275 éve, 1740. szeptember 10-én született *Pállya István* piarista tanár, rendfőnök, író. Iskoláit szülővárosában, Léván kezdte; gimnáziumi tanulmányait a piaristák vezetése alatt a *„szelíd iskolák”*-ban folytatta. 1756-ban Privigyén lett a rend tagja, 1796-tól ugyanott rendfőnök, 1796 és 1802 között a rend tartományfőnöke volt. Az ország számos városában tanított, így például Veszprémben, Kolozsváron és Vácon. Sopronban a gimnázium igazgatója volt. A piaristák magyarországi rendfőnökeként Kecskeméten járva a Koháryak – mint alapítók – bevonásával kijavíttatta a kecskeméti rendházat és templomot. Veszprémi tanársága idején több színművet dolgozott át németből ízes népies nyelven.

100 éve, 1915. szeptember 11-én született *Kémeri György* baptista lelkipásztor, a kecskeméti gyülekezet korábbi vezetője. Bagamérban és Soltvadkerten szolgált. Utóbbi helyen a jegyzői tisztséget is elvállalta, s mint a községi közigazgatás első számú tisztviselője, védelmezte a gyülekezet német származású tagjait a kitelepítéstől. A világháború után méltatlanul meghurcolták, ő is a mellőzött prédikátorok közé tartozott. Az 1960-as évek elejétől Kecskeméten élt, az OTP-ben dolgozott nyugdíjazásáig, míg a helyi kis gyülekezetben Lőrincz Imre lelkipásztor segítsége, majd utóda lett. Elévülhetetlen érdemei vannak a 60-as, a 70-es és a 80-as években még csak sarjadzó Kecskeméti Baptista Gyülekezet életben tartásában.

100 éve, 1915. szeptember 16-án Budapesten hunyt el *Horváth Ádám* politikus, jogakadémiai tanár, szerkesztő. Kecskeméten született 1861. november 18-án. Gimnáziumi tanulmányait szülővárosában és Nagykőrösön, a jogot Kecskeméten és Budapesten végezte. 1884-től a fővárosban volt joggyakornok. 1886-ban meghívták a kecskeméti jogakadémiára, ahol jogtörténetet és egyházjogot adott elő. Rövid idő múlva érdeklődése a politika felé fordult. Előbb a Függetlenségi és 48-as Párt helyi elnökévé, majd három alkalommal, 1887-ben, 1892-ben és 1896-ban Kecskemét I. (felső) kerülete országgyűlési képviselőjévé választották. Később hátat fordított az országos politikának, 1902-ben Kecskemét főügyésze lett.

75 éve, 1940. szeptember 24-én Budapesten hunyt el *Iványi Grünwald Béla* festő. 1867. május 6-án Somogysomban született. Tanulmányait a Mintarajziskolában kezdte, majd Münchenben és Párizsban folytatta. 1896-ban részt vett a nagybányai művésztelep megalapításában, és vezető mesterként a festőiskola növendékeit korrigálta. 1909-ben alapítója, 1919-ig művészeti vezetője volt a Kecskeméti Művésztelepnek. Részt vett a Városi Kaszinó és a II. katolikus bérház díszítő munkálataiban, illetve a kolónia összes hivatalos csoportos kiállításán. 1919-ben Perlrott Csaba Vilmossal és Pátzay Pállal együtt a telep vezetésével bízták meg. Az azonban a román csapatok bevonulásakor elnéptelenedett, és Iványi is távozásra kényszerült.

75 éve, 1940. szeptember 30-án Kecskeméten hunyt el *Vargha Ferenc* koronaügyész, a büntetőjog kiváló szakírója. A hírös városban született 1858. november 26-án. Tanulmányainak befejezése után Kassán joggyakornoki feladatokat végzett, majd a gyulai, a komáromi és a budapesti törvényszéken alügyészként dolgozott. 1891-ben Kecskeméten már mint ügyész kapott munkát, de két év múlva a fővárosba ment, ahol büntető-törvényszéki bíró lett. Később a felsőház tagjaként az egységes ügyvédi és bírói vizsgálóbizottság elnöki tisztét is betöltötte. Részt vett a régi büntető perrendtartás és az esküdtszéki törvény előkészítésében. 1923. május 1-jén érkezett pályafutásának csúcsára, ekkor a kormányzó koronaügyésszé nevezte ki.

Értékek megbecsülése

Az együttérzés minden megnyilvánulása csodálatos. A legnagyobb érték mégis abban rejlik, hogy megértjük a felénk fordulók problémáját.

Felelősséggel társadalmunkért

Felelősséget vállalunk munkatársaink szociális helyzetéért

Felelősséget vállalunk a kulturális és sportélet fejlődéséért

Felelősséget vállalunk a természeti környezet értékeiért

Felelősséget vállalunk az egészség megőrzéséért

www.phoenix-mecano.hu

PHOENIX MECANO